

Архимандрит Софроније
ПИСМА БЛИСКИМ ЛЈУДИМА

Наслов оригинала:

Архимандрит Софроний
(Сахаров)
Письма Близким людям

превео:
Богданов Зоран

Архимандрит Софроније
Сахаров

Писма

Блиским људима

Преписка с породицом протојереја
Бориса Старка

од редакције

Први пут публикована писма архимандрита
Софронија породици протојереја Бориса Старка

дубоко поучна, зрачећи истинском љубављу, по свом духовном благодатном садржају, и по мало познатом биографском материјалу не могу бити наслеђе само властитог породичног архива.

Дубоко смо захвални породици недавно упокојенога о. Бориса Старка зато што је љубазно препустила писма, дозволивши свима нама да се још једанпут сретнемо са живом речју једног од последњих подвижника наших дана, великог молитвеника, богослова и духовног писца - старца Софронија. У ову књигу укључили смо много бројне фотографије које је о. Софроније послао породици Старк, а такође и причу о блаженом отроку Срежику Старку, који је написала монахиња Серафима (Осоргина).

У В О Д

11. јула 1993. година на дан преподобних Сергија и Германа, валамских чудотвораца, у 97. години окончао се земни живот схиархимандрита СОФРОНИЈА (Сахарова).

За многе име о. Софронија постало је познато по књизи "Старац Силуан", чији је он аутор.

Преподобни Силуан – атонски подвижник нашег века, блажени старац, духовни наставник о. Софронија. Константинопољска Православна Црква прибројала га је 1988 године лику светих. По благослову светог патријарха Алексеја II Руска Православна Црква унела је његово име у светачник.

Уистину, “дивна су дела Твоја Господе”: преподобни Силуан претставио се 1938 године, 24 септембра по новом календару, такође на дан сећања на преподних Сергија и Германа Валамских.

1947 године, након 22 године проведених у манастирима на Атону, јеромонах Софроније дошао је у Француску, где се упознао с породицом протојереја (тада још јереја) Бориса Старка: с његовом женом Наталијом Димитријевном и њиховом децом. Четрдесет шест година везивала их је љубав у Христу и братско дружење.

+ + +

Отац Борис Старк родио се 1909 године у Кронштату у породици поморског официра. Његов отац, Јуриј Карлович Старк, осам година је пловио на Крстарици “Аурора”, прешавши пут од нижег официра до старијег официра крстарице. Касније, већ у чину контраадмирала, командовао је сибирском флотилом. После комунистичког преузимања власти, он, не признајући нови режим који су установили безбожници у Домовини, отпловио је флотилом на Филипине, затим је прешао у Европу, у Париз.

1925 године, када му је умрла мајка, петнаестогодишњи Борис Старк заједно са млађом сестром емигрирао је у Француску, да би се срео са оцем. Почео је тежак живот, исти за све пребеге из многострадалне Русије... Борис Старк постаје члан Руског Хришћанског Студенског Покрета 1929 године на конгресу Р.Х.С.Д. Борис Георгијевич упознао се са ћерком руског артиљеријског пуковника, са својом будућом женом – Наталијом Димитријевном Абашевом. Тада су обоје напунили 19 година. Након пет дана митрополит Евлогије (Георгијевски), њихов духовник, благословио је да се млади венчају, што се и испунило исте године.

1930 године у породици Старкових родио се првенац, Сережик. Богу је било угодно да узме к Себи у истину блаженог отрока у 9-тогодишњем узрасту. (О њему је на крају књиге објављена успомена Антонине Осоргине, у монаштву м. Серафиме.) 1931 године оцу Борису и матушки родила се кћер Вера, 1944 – син Михаил, 1946 – Николај.

Примивши свештенство 1937 године, од 1940 о. Борис био је свештеник Руског Дома и руског православног гробља Сент – Женевјев код Париза. Овде су о. Софроније и о. Борис заједнички служили. Архимандрит Софроније веома је заволео породицу Старк и зближио се с њима толико, да се чак исповедао о. Борису.

1952 године о. Борис Старк се са породицом вратио у Домовину. Он намерава да оде у Лењинград, откуда је био родом, но Свјатејши Патријарх Алексеј I (Симански) рекао је да мора да се “поруси” у провинцији. То је, очито, спасло о. Бориса од репресија тих година. У почетку је био упућен у Кострому, затим од 1953 до 1960 године служио је у Херсону као настојатељ сабора и секретар Херсонске епархије. То је био период процвата црквене делатности о. Бориса. Сазидао је нове храмове, освештао престоле. Многу децу увео је у олтар, основао Одеску семинарију. Сада су они свештеници, а један – епископ.

Од 1960 до 1962 године о. Борис Старк служио је у Рибинском, од 1962 године – у Ярославу, као настојатељ катедралног сабора. Протојереј Борис Старк био је достојан највишег руског духовног одликовања – патријаршијског крста.

Са својом супругом Наталијом Димитријевном о. Борис проживео је у пуној љубави и сагласију више од 66 година, подигавши троје деце. Господ их је благословио са 10 унука и 9 праунука. Два сина о. Бориса – сада су свештеници Ярославске епархије; одређено време служили су у парохијама Белгије и Ливана.

На велику жалост о. Борис није доживео до изласка ове, толико очекиване књиге. После тешке болести, на дан помена светих 14.000 Витлејемских младенаца – мученика, 11. јануара 1996 године, о. Борис се упокојио.

+ + +

Несумњиво је да ће дуги живот и духовни опит оца Софронија бити брижљиво изучен и да ће се наћи аутор који ће моћи достојно да то пренесе на хартију као наслеђе будућих поколења.

Сада наша породица жели да изнесе ово благо које се сачувало код нас и састоји се у писмима о. Софронија до и после нашег одласка из Француске. Архимандрит Софроније до

краја својих дана није престајао да духовно храни нашу породицу, редовно се дописујући са нама. Трипут смо ишли да га видимо после одласка, сусревши се и с његовим келијницима.

Писма су објављена са свим својим особеностима: језика, словних размака (писма су писана на машини), логичних акцената и тд. Изузетно смо себи дозволили да изоставимо места која се односе само на нашу породицу и имају посебно лични карактер, такође су нека имена замењена словима. Све оно што може изазвати општи интерес, пружити помоћ у нашем тешком (у духовном смислу) времену, упутити молитви, оставили смо без измене.

Сва писма дата су по хронолошком реду. На почетку књиге је говор о Софронија савезу Р.Х.С.Д. и његова беседа после молебна при одласку наше породице у Русију.

Благодарни смо Господу нашем Ијесу Христу за радост и част, која је сишла на нас доле, за то што смо знали оца Софронија, за његову љубав и молитву.

Нека се душа његова у блаженство усели и сећање на њега нека траје од поколења до поколења.

Породица протојереја Бориса Старка
г. Јарослав

Говор
савезу Хришћанске младежи Р.Х.С.Д.

Христос васкрсе!

Драга моја у Господу браћо и сестре.

Мир васкрслог Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога Оца, и благодат Светога Духа да буде с вама у ове дане и у све дане живота вашег.

И ове године желео сам да будем с вама у дане вашег сабора, као и прошли пут. Боравак међу вама за мене је увек била велика радост, зато што ви волите Христа, зато што сте ви, не гледајући на вашу младост, истински аристократи духа. И мада сам сада лишен радости заједничке молитве са вама и непосредног општења, ипак сам пун благодарности Богу, што као одговор на ваш позив могу да вам пошаљем, као брат, свој искрени поздрав и најбоље жеље, а као свештеник, мада и недостојно носим овај чин, свој благослов и речи од срца. Дужни смо да непрестано благодаримо Богу, Који нам је дао могућност духовног општења кроз живу реч, живу због тога што исходи од Живога Бога.

Не једном у току наших прошлих сусрета говорили смо о неопходности да схватимо да смо ми призвани великом, уистину божанственом служењу Новоме Завету, који је запечатио Господ наш Исус Христос Својом Крвљу. То сазнање уопште није гордост. Свети Јован Богослов каже: *Знамо да смо од Бога... А знамо да је Син Божји дошао и дао нам разум, да познајемо Бога Истинитога...* (1. Јн. 5,19-20).

Ово знање нам је неопходно и као неисцрпни извор снаге да би смо могли понети обавезе нашег служења, које превазилази људске моћи. Видимо у каквом мраку живи наш свет током читаве своје историје. Разлог неизвесности и мучног страдања света није у реалним условима земног живота, већ искључиво у побуни човековог богоборачког духа. И наше служење састоји се у стремљењу да силом љубави превладамо ову богоборачку побуну човечанства. И када се ми дотичемо света у поретку свога служења – видимо да је оно безмерно тешко. Због чега Бог није благоизволео да нам да силу да *лечимо сваку рану у људима*, какву је дао светим апостолима и нашим оцима. Лишени ове силе исцељења, покривени смо као непрестаним срамом у свом служењу. Када нам долазе људи схрвани тежином страдања и ишту од нас помоћ и утеху, дајемо им нешто друго од онога што траже од нас. Наша реч без видљиве помоћи остаје у већини случајева – неприхваћена. Више од тога, оно се чини суровим. Ми позивамо на трпљење и наду. И као одговор на наш позив чујемо: *Лако је рећи – трпи, како трпети када страдања постану несносна. Лако је говорити – не очајавај, имај наду, али како имати упркос потпуној смутњи, расулу и очајању.* У тужном срцу своје много пута сам размишљао да ако они који нам долазе не буду добили видљиву чудотворну помоћ, ми ћемо носити срамоту до краја својих дана. Нисмо покривени срамотом зато што је реч наша неистинита или изокренута, већ због тога што је она без видљивог значења доступних мањини изабраних. Ко да открије људима духовни слух, ко да им да духовне очи, да би могли чути и видети лепоту и светлост речи коју Црква проповеда, да би се њихова душа одвратила од свега осталог? Да одговори не у непријатељском смислу и мржњи, већ у моћи сазнања суштине свега осталог, што је у свету, речи Христове. А ми се у свом безумљу усуђујемо говорити, што и вама предлажемо, и свим људима уопште, ове Христове речи које дарују живот вечни.

Назвао сам вас аристократима духа. Учинио сам то не да бих вам ласкао. Ја вам се истински дивим што сте у својим срцима осетили где је правда Христова, и у овим нашим лукавим, пуним саблазни данима, поделили с нама многе животне тешкоће и увреде. Тако апостол Павле у Посланици Јеврејима похваљује Мојсија зато што он *више вољаше да страда са народом Божијим него да има привремену насладу греха, сматрајући поругу Христову за веће богатство од свега блага египатскога* (Јев. 11,25-26). Не чудите се томе што нас је мало, што су плодови наше проповеди бројчано незнатни. Величина наших речи од тога се не умањује, и истина у својој бити не страда. Реч Божја обраћа се слободном човеку ненанисло, кротко, и човек је може прихватити или одбачити. Неуслишани, одбачени, прогнани, скривамо се у свој кутак и изабиремо ћутање. Видимо да свет иде својим путем. Срца људи жедно се отварају да би у себе примила свако семе неповерења, одбојности, мржње, сукоба, и глуха и

нема остају на позив Цркве – љубити бижњегга. Посебно је болно неблагородство људи када своје непријатељство и неправду прикривају именованом Христовим и служењем Богу.

У свом обраћању вама назвао сам вас драгима у Господу. Драги и љубљени бивате за нас због своје љубави према правди Христовој. Шта ви видите од наше Цркве осим тих животних тешкоћа у којима она живи. И опет, ви је љубите. Ми старији по годинама од вас, примичемо се свом исходу. По мери својих немоћних снага предали смо вам речи истине, које смо примили од својих духовних отаца. И наша најдубља жеља је да на свом животном путу до краја пренесете ово свето наслеђе, да га предате тим новим, нерођеним људима, који ће бити способни и достојни да га приме.

А сада, завршавајући своју кратку беседу вама, желим да је закључим речима великог апостола Павла: *Исус, да би осветио народ крвљу својом пострада ван града. Дакле, изађимо к Њему изван станишта, поругу Његову носећи. Јер овде немамо постојана града, него тражимо онај који ће доћи (Јев. 13,12-14).*

Благодат Господа нашегта да буде са свима вама непрестано.

Љубећи вас у Христу

јеромонах Софроније

Ница, 10 маја 1951. г.

Беседа,
изговорена после молебна при пресељењу о. Бориса Старка и његове породице у
Русију

У име Оца и Сина и Светога Духа.

Љубљени у Христу браћо и сестре.

Вама су добро познате речи, рекао бих заповести, великога Павла, апостола Христова: *што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном (Фил. 3,13)*. И друга: *Угледајте се на мене, као и ја на Христа (1. Кор. 11,1)*.

Сећајући се овог завештања божанственога Павла у часу када се опраштамо и пратимо нашег вољеног брата и драгог саслужитеља протојереја Бориса и других нам: његову супругу Наталију и децу Веру, Михаила и Николаја на далеки пут, хоћу да заборавим брзо протеклих пет година нашег заједничког служења овде; заборавити, ако је могуће, све радости и туге, невоље, муке и напори, утехе, успеси и неуспеси, и неретко (усуђујем се рећи) страдања, којима су оне биле, те године, испуњене; хоћу да заборавим чак и овај тренутак, то јест бол растанка с вама и да се умом устремим на велики пут који их очекује. Одбацивши малодушни страх пред свим тешкоћама, које су неизбежне на свим човековим путевима; тежим да проникнем духом у то истинско добро коме припада вечност и које их покреће на свети подвиг – радујем се за све њих и пре свега, свакако, за оца Бориса и његову супругу Наталију, и желим им све најбоље.

Како се може радовати срце човеково који, дуго лутајући по пустињи, изненада угледа њему блиску и сродну душу, тако да се обрадују њихова срца када угледају на путу домовине милионе блиских и драгих им по духу браће и сестара.

Како се радује смели морепловац када из уских обала залива исплови на пучину океана без обала, тако да се обрадује душа њихова када изађу они на пучину океана живота наше родне Руске Цркве, веће од свих помесних Цркава у протеклој историји света.

Како се, несумњиво радују орао, када се на својим снажним крилима узноси у плаветне висине неба, тако да се обрадују умом и срцем када на крилима велике молитве руског народа буду унесен и они на небо љубави Божје.

Мисао о предстојећем им сусрету, о новом подвигу који је пред њима рађа у мојој души многе узвишене слике; цртајући их пред вама у овом трену морао бих да продужим, али задовољићу се речима. У овим последњим минутима наше заједничке молитве позивам све вас да нађете речи, које ће остати неизбрисиве у бићу света на све векове. Како је могуће то учинити? Да наше речи не би остале само људским, брзо ишчезавајући у тачним безданима бескрајног света; морамо се окренути молитви. Молитва као реч принесена Истинитоме Богу вечно ће пребивати у Њему.

Боже, Саздатељу наш, молимо Те, благослови пут слугу Твојих: брата нашега протојереја Бориса, супругу његову Наталију и њихова чеда Веру, Михаила и Николаја, и Ти Сам буди им Покровитељ Свети и свесилни, Заштитник њихов; покриј их Твојом безмерном милошћу на сваком месту владавине Твоје. Да буде светлост Твоја неотступно с њима на свим путевима, које си поставио Ти у Свом благом од века промислу о свету и сваком човеку који долази на свет. Да буде Дух Твој на њих и сила Твоја да садејствује у сваком њиховом делу, које Ти узажелиш да положиш на њих. Да, Свеблагослови Господе и Оче наш, не одступи од њих, од читавог њиховог дома никада, и радост спасења Твога да их утеши у свакој невољи, као и све оне којима они служе у Име Твоје. Удостоји њих и нас, до последњег нашег даха, да приносимо Теби Жртву Правде и непорочно словословље у све дане живота овога и у векове векова.

Реци, Господе: Нека тако буде. Амин.

Сент-Женевјев де Буа,
Француска

20 маја 1952. г.

Драги у Христу, љубљени у Господу оче Борисе и матушка Наташа.

На дан сећања на вашег Сержика^{1[1]} душом сам са вама.

Блажени дечак, који је у кратким годинама свог живота “напунио лета многа”. Узео га је Господ, “да га злоба овог света не дотакне”.

Хоћу не да саучествујем са вама, већ да се радујем с вама. Ја га нисам познавао, али његово писмо Владики^{2[2]} поразило ме је својом зрелошћу и духом благодати. Његова кратка биографија, коју је написала Осоргина, дала ми је могућност да саставим лик овог прекрасног дечака. Не говори с тугом – њега нема, већ с радошћу – био је.

Ви се можда, љутите на мене, али ја на најискренији начин мислим да је патити за њим – грех пред Богом и мука за њега. Због њега је могуће и потребно радовати се и благодарити Богу.

Уместо поздрава: Господ да упокоји његову душу; са сигурношћу говори душа, да је он достигао у Царство светлости, које, нека да Бог да и ми добијемо по мислости Божјој.

С великом љубављу у Христу ваш
недостојни брат

јеромонах Софроније

---

^{1[1]} Старији син о. Бориса и матушке Наталије, упокојио се као дете 19. фебруара 1940 г.

^{2[2]} Митропол. Евлогије (Геаргијевски), Патријаршки Егзарх у Западној Европи († 1946), духовни отац о. Бориса и матушке. Венчао их је и крстио њихову децу (осим млађег сина), Хиротонисао о. Бориса и ђакона свештеника.

Нуази ле Гран, 4 јануара 1948. г.^{3[3]}

Драга у Господу матушка Наталија. Сећам се случаја на Атону. У манастирском пристаништу стојао је брод једрењак на сидришту. Изненада неочекивано подигла се снажна бура са запада. Валови су вукли брод према обали. Сваког пренутка постојала је опасност да се прекине коноп једрењака и брод са посадом буде бачен на камене стене. Са прозора манастирске трпезарије неколико монаха посматрало је брод. Ја сам ушао у часу када су морнари покушали да са брода пређу у чамац, да би спасли барем свој живот. Невелики брод бацан је горе – доле. Чамац још више. Спустити се и прећи са брода на чамац било је не само тешко, већ је било и смртно опасно. Гледајући свој приказ, један од младих монаха који је стојао код прозора, ђакон Серафим, није издржао и казао је: “О, како ме боли срце због њих”. Стојећи тамо и сам старац Силуан добродушно му је ставио руку на раме и рекао: “Ако те боли срце због њих, то су они спасени”. Заиста, успели су да пређу сви у чамац и чудом су приспели на бетонско пристаниште, на које их је просто избацио врх вала. Спасени, пожурили су у цркву да узнесу захвалне молитве за своје спасење.

Када сте се ви разболели, то знам, многе је из љубави према вама болело срце, и због тога ја верујем да сте ви спасени.

Бог да сачува ваш драгоцен живот.

С великом љубављу у Христу.

ј. С.^{4[4]}

16 јануара 1948. г.

Драга у Христу матушка
благослов и мир вам од Господа

Стид ме је пред Вама и оцем Борисом што овог часа нисам с Вама. Мислим да ћу убрзати свој повратак у Сен-Женевјев^{5[5]} и у исто време мислим да ће можда, Господ дати нама ту радост да Вас видим здравом. Ипак не напрежите се да устајете нагло. Потрпите у постељи, одахните.

Осећам да ме овај преварни живот, који сада водим, лишава људског облика. Помолите се да би ми Господ дао снаге да служим Литургију и уопште на испуњење мога дуга пред Њим. На необичан начин ја увек осећам духовну штету када физички ојачам, када сам сувише задовољан и у свему упокојен. Мучи се душа моја од многог сна и одмора. Ја се тешко мучим без напрезања духовног живота и сада не знам да ли је потребно да продужим свој одмор или не.

Испрва сам овде писао Житије старца Силуана, а сада као да је опустела моја душа и, не гледајући на то што сам слободан готово читав дан, пишем мало и тромо. Ишчезе дух мој.

Пишем вам не да бих Вас оптеретио, већ овако изливам пред Вама своју тугу поводом недостатка богослужења, молитви, тајни; пишем просто, братски; радујем се што ми је Господ дао такву браћу и молим се да сачува Ваш живот ради оних који Вас љубе.

јеромонах Софроније

^{3[3]} Ово и пет следећих писама писао је о. Софроније из Нуази ле Гран, где се одмарао након тешке болести. Матушка Наталија патила је у то време од честих срчаних напада.

^{4[4]} Писма о. Софронија на писањој машини. Потписи и пост скриптуми написани су његовом руком.

^{5[5]} Сент-Женевјев де Буа – градић код Париза, где су о. Софроније и о. Борис служили у гробљанској Успенској цркви при Руском Дому.

24 јануара 1948. г.

Драга у Христу матушка,
благослов Вам и мир од Господа.

(...) Ја се чврсто надам да ће Господ сачувати Ваш драгоцени живот. Само се потрпите мало, молим Вас, не журите да се вратите у нормални живот. Потрпите, мада је то страшно тешко за мајку, но на тај начин ви само добијате. Пожуривањем, бојим се, ви ћете се опет изнурити. Ја сам послушао о. Бориса који ми је говорио да у своје време он није лежао и на тај начин нашкодио себи, и провео у постељи дуже него што је било потребно у почетку.

Верујте, да мени није уопште морално лако у такво време напустити све вас. Ја сам сваки дан покушавао да се вратим у драги ми Сент-Женевјев^{6[6]}, где је много људи које ми је дао Господ за утеху, које ја волим. Но како је Бог на мене наложио болест, нека буде света воља Његова. (...)

За све вас се молим, све вас много љубим и молим да се молите за мене. Надам се да ће ми Господ дати радост да будем с вама.

јеромонах Софроније

---

^{6[6]} Сент-Женевјев де Буа – градић код Париза, где су о. Софроније и о. Борис служили у гробљанској Успенској цркви при Руском Дому.

31 јануара 1948. г.

Драга матушка Наташа,
мир Христов да буде са Вама.

Хоћу да вам кажем неколико речи, све оно што сам хтео и у прошлом писму, но као када прилазиш материнском срцу, природно је да се трудиш да будеш што је могуће опрезнији.

Замислите, да је Ваше писмо мене убедило у то, да сам ја био у праву у првом, али у праву по оној мисли, која је била у мени, а не по ономе, што се стекло из тога по сили моје жеље да помогнем и само да помогнем, а не да нанесем бол Вашем срцу. Сада, када сам добио Ваше писмо, његов садржај даје ми могућност да будем одређенији у својим мислима.

Видим да сам остао несхваћен, а Ви сте одлучили обрнуто.

Ствар је у томе, да ако сам ја писао уопште о деци, то је донекле због тога што и с малима можете страдати срцем, мучити се за њих и обеспокојавати се, и све може сада унеколико умарати и ваше срце. Но, није поводом њих била моја главна мисао, већ о Срежику. Да о томе говорим, о најмилијем Вашем срцу, нисам се усудио, али у црти Вашег сећања на њега постоји неправилност, која се преноси на читаво Ваше душевно стање. Долази ми дрска мисао да ја као монах познајем борбу помисли срца унеколико боље од других. И мени се чини да уколико би сећање на Срежика у Вама била само радост због његовог спасења и корист у смислу истински поучног примера за све, то би све било богоугодно и Вама на корист. Али, бојим се да у Вама, осим тога, има и онога што Богу није угодно, а Вама није на корист. Опростите ми на овим речима.

Питате: шта има лошег у мом сећању на Срежика? Лошега нема, али постоји погрешка, исто као када се људи неправилно моле Богу. Осим тога, уместо користи понекад се разбољевају. Ваша погрешка је у томе што Ви у своје сећање о дечаку уносите некакво уображење. Ви га представљате одраслим и далеким. Шта би он учинио. Какав би он сада био.

Друго, Ви (...) мислите, да ако ви не тужите, Ваша љубав као да ће отићи, као да ћете охладнети. У томе се и састоји Ваша погрешка. Није потребно у себи подржавати ту муку, није је потребно култивисати. Вама је после толиких година туге за дечаком, може бити, веома тешко мене схватити и тим више спровести то у живот.

Да Вам да Господ и разум и снагу да у животу остварите то о чему говоримо.

Предајте Срежика Богу с радошћу. Реците Богу: “(...) Моја утроба послужила је да роди дечака, али он је Твој и ја верујем да га Ти љубиш више од мене, а мени помози да га се сећам и молим само онако, како је Теби угодно.”

Ако сам Вам нанео бол, опростите, али бићу веома срећан ако Ви послушате моје речи, које Вам говорим по Богу.

Учините како Вас молим. Молите Бога да Вам помогне, и угледаћете благослов Божји на Вама.

С љубављу у Христу Ваш брат

јеромонах Софроније

Целивам у Господу драгог ми о. Бориса

3 фебруара 1948. г.

Драга у Христу матушка Наташа,
мир Вам од Господа.

Када сам Вам написао последње писмо, борио сам се да га упутим Вама. Исувише тешко питање тамо је дотакнуто. Много година је потребно да би се монаси научили истинском сећању на Бога, правилној молитви. Релативно правилној, зато што је савршена молитва уопште ретка појава на земљи. Плашио сам се да останем несхваћен и због тога да уместо користи причиним штету и бол. И ненадано сам добио Ваше писмо, које ме је истински обрадовало, јер сте ме схватили. Наш живот уопште мора бити молитва. Када сам говорио о неправилном сећању на Срежика, имао сам у виду на крају крајева – сећање на Бога, то јест

молитву. Ово је веома важно питање. Ово је веома тешко питање. Већина људи га не схвата. Потребно је много молити Бога да нас Он Сам научи, јер од разума и од речи наших се не учи.

И ако Вам Господ да да схватите оно, што сам ја желео да кажем, благослов Божји уистину ће почивати на Вама. Ви говорите да хоћете да устанете с новом снагом. То ће и бити нова снага. Како ја молим Господа да би Вам Он дао стварно ову нову снагу, нови живот. Навиру нове мисли, речи, нови смислови.

Тешко ми је да о томе говорим, да не бих био неправилно схваћен.

Овако или онако, веома сам радостан и благодарим Богу да Вам је постало боље. До мене долазе вести да је о. Борис веома уморан. Толико жалим што је моја болест све покренула.

Поздрав о. Борису, Верочки, а малишане целивам.

С љубављу у Христу

јеромонах Софроније

15 фебруара 1948. г.

Драга у Господу матушка Наташа,
благослов Божји да буде са Вама.

Данас се навршило 7 година од мога рукоположења у свештеника. За ђакона сам рукополож 1930. г., а за јеромонаха 1941. г. (...).

Данас је, слава Богу, моја служба прошла успешније од свега другог после моје болести. у мени се родила нада да ће ми Господ дати још могућности да служим. Неко време озбиљно сам се бојао да ће ме због грехова мојих Бог лишити богослужења. Ви схватате шта то значи за свештеника – монаха. Изгубити богослужење исто је као изгубити живот. Али, можда ће ме Господ још потрпети. (...) Ја се сада осећам много боље, и овога пута ми се чини да то није обмана.

У среду сам био у Паризу на радиоскопији плућа. Резултати су ме зачудили. Моја плућа су била сасвим у реду. Но, срце је лоше иако не безнадежно. Фатиге.

Све ми то пружа озбиљну наду да ћу се ускоро вратити у Сент-Женевјев, где је толико мојих другова, блиских и драгих. Написао сам толико много и подробно о себи с мишљу да се и Ви опоравите, даће Бог, и да све буде добро. Сада се осећам много ближи Вама, него у време мога доласка овде. Три пута сам путовао у Париз, једном без пратње. Напишите ми адресу Колчакова^{7[7]}, да бих нашао Николку.

Веома сам благодаран о. Борису што је поднео толики напор – посетивши ме. Био сам бескрајно радостан видевши га. (...)

Молите се за мене. Надам се да ће ме Господ помиловати због ваше молитве.

Бог да Вас благослови.

Целивам братски у Христу о. Бориса.

Целивам дечицу –

јеромонах Софроније

Ница, 29 марта 1951. г.^{8[8]}

Драги оче Борисе и матушка Наташа.

Писати о томе шта је било до одласка воза –излишно је. У возу је најпре било мало народа и тихо. Мало су се узнемиравали на станицама, али уопште ноћ сам провео лежећи и спавао сам као у својој постељи. Ујутру је постало бучно, али подношљиво. Путовање се срећно завршило. Такси је на самом излазу са станице. Домаћица ме је дочекала на станици. Ускоро је био постављен ручак. Онда одмор, а касније чај. Затим сам сео да напишем писмо.

Моја соба је велика, с балконом на југу према, врту. Има два велика окна. Прозор на истоку је добар, јер се може брати лимун, не силазећи. Улица је у погледу кретања аутомобила готово пуста, али се гласови деце, која се играју на улици, чују готово читавог дана. Около су палме; дани нису врели, већ сунчани. Дању је на сунцу припека. Кућни врт је невелик, претпостављам не толико зими или у јесен, колико лети; хоћу рећи да, како је то често на југу, растиња у врту има толико много, да је више сенки него сунца.

И да мој одлазак није пропраћен великом невољношћу мојих другова да ме пусте чак и на кратко, то би се, може бити, и душа радовала. А сада то не могу рећи. Свима поздрав. (...)

Намеравам да сваки пут пишем некоме другом, да би на тај начин имао чешћу везу и да се број писама не умножава.

Хвала вам свима за све, за сваку помоћ и још више за сваку бригу и љубав.

Молим Бога да сачува нашу Цркву, наше домове, нас саме.

Љубим вам у Господу

^{7[7]} Рођака о. Бориса, Екатерина Розанова – удата за сина адмирала А. В. Колчакова. Она је била кума млађег сина о. Бориса и матушке – Николаја.

^{8[8]} У Ници се о. Софроније одмарао након тешке операције желутца.

јеромонах Софроније

22 априла 1951. г.

Драга матушка Наташа
мир Вам од Господа!

(...) Ви сте ме веома утешили својим писмима и охрабрили. Коначно, током времена слабе нека чула; тако и код мене током дана и размишљањем о другом ослаби туга с којом сам отишао, али, истина, не до краја. Нове вести о суду^{9[9]}, о заузећу Кламарске цркве и слично породиле су у души нову тугу. Ми живимо некако необично. Готово све вести су или тужне или полутужне. Овај је болестан, овај је у очајању, овај се мучи. Тамо се руши, тамо је почео нови процес против нас и тд. Ретко кад долази пријатна вест. Таква пријатна вест била су сада Ваша писма.

За ово време написао сам много писама у Сент-Женевјев. Највише сам се руководио тиме да сваки дан или готово сваки дан неком пишем (...) А моје сећање на све Женевјевце је живо и свакодневно. Наше судбине су се испреплетале током ових година. И Бог нам је дао ретку срећу да их проживимо у дубоком братском поверењу, миру и чак љубави. Када нешто губиш, тада на прво место излазе позитивне стране изгубљеног. У животу је чешће обрнуто: све оно негативно излази споља и као да затамњује добро. За нас су прошле те године, да се ја готово и не сећам чак ни малих неспоразума. А то је несумњиво велики дар Божји. Нека је Име Његово благословено.

У дане Страсне седмице молим Бога да вас све благослови и сачува у добром здрављу. У те дане обавезе испуњавам код куће. Са “Х” ствар није ишла. Он је исти дивљак – протестант као и његови једномишљеници. Тим боље у неком смислу. Нисмо ми почели. И због тога нам је лакше.

Око Пасхе надам се да ћу још писати. Али ако и не пишем сетите се да ја мислим о свима вама и молим се за све вас. И мислено послаћу вам своје најискреније “Христос васкрсе!”

Благодат Божја да буде са свима вама. Децу благосиљам. Верочку посебно.

јеромонах Софроније

25 јуна 1952. г.^{10[10]}

Драга у Христу матушка Наташа,
благослов Божји и мир Христов да буду с Вама непрестано.

То је моја посведневна и честа жеља за све вас. Усрдно молим Бога да би Он благословио Ваш нови живот. Желим силно да он постане Ваш истински нови живот, плодотворнији, него онај који сте имали овде, где се толико много снаге расипа на душевну борбу с неизлечивом болешћу. О, то је велико море у које сте се Ви сада улили. Море великог живота наше Цркве. Како сте сви ви блажени. И то при свем сазнању, да нема таквога места на земљи где не би било борбе за сам живот; да ће вам свима бити тешко у почетку да савладате макар физичке услове живота, као климу, на пример. Подићи свој дом изнова – то је увек тешко. И ја молим Бога да Ви не изгубите храброст у својој нади на помоћ Свише, да би Ви задржали у себи увек бодрост и снагу, што Вам је као мајци толико неопходно. Ако можете често понављајте: *слава Теби, Господе*. Док срце не осети да је дошла помоћ Свише. Тада ће се срце радовати. Тада ћете осетити прилив снаге, које је у вама не много. Веома хвала за писма. Ми сви желимо да знамо о Вашем животу. О, када би Ви видели с каквим жаром Вам сви желе срећу, због среће коју сте овде пружили људима. Но, несумњиво, Ви то знате, и то понављати

^{9[9]} Судски спор између парохија, у вези са Московском Патријаршијом и Руском Заграничном Црквом за правнад храмовима и деловима земље.

^{10[10]} Прво писмо у Костром где је о. Бориса упутио Патријарх Алексеј након доласка у Русију.

сасвим је излишно. Ово је прво писмо на вашу кућну адресу. Какав било да је Ваш “дом”, он је благослов Божји и драгоценији је хиљаду пута својим благословом од сваког другог дома.

Господња је земља и све што је на њој. На сваком месту добро је служити Богу, али тамо код вас, посебно. Да вас сачува Господ. А ја се трудим да памтим и испуним вашу жељу, тако да не будете приморани да се вратите. Писао сам оцу Борису да увек благодарим Богу и настављам да бглагодарим што ми је у вама дао верне и драге брата и сестру.

Децу благосиљам и целивам. Ах, они су моји најмилији! Како бих волео да их видим. Како жалим што их не могу пољубити. Како су малишани добро прислуживали. Ах, мој Мишук и Кука. Благодарим бескрајно за све. (...) Отац Силуан^{11[11]} је веома дирљив у својој бризи за вас. Поздрав од оца Лава^{12[12]}. И од свих који вас воле. Набројаћу њихова имена напросто (...).

Нека вас чува Господ

јеромонах Софроније

+ + +

---

^{11[11]} Јеромонах (касније архимандрит), клирик храма при Руском Дому, атонски монах.

^{12[12]} Протојереј Лав Липеровски († 1963), настојатељ Николајевог храма при Руском Дому.

+ + +

Драги моји, зар је могуће да сте посумњали у моју љубав?

Сваки дан – и на почетку дана и на крају, када лежем да спавам – сећање на вас је на првом месту, као што је на првом месту сећање на моју мајку. Но о вама – посебно.

После вашег одласка био сам на испитивању. Нисам вам писао о тим испитивањима, ни о нечем другом, јер не желим да подносите велику бригу.

Увек сам вам благодаран за писма, за све, сећајући се вас тугује ми срце. Али у исто време радује се за вас. Може бити да су услови живота на новом месту сада тешки, али када размишљам с друге стране, на крају, ви сте сада постали бесконачно богатији и блаженији. (...)

Ето шта вас молим: не будите малодушни и не мислите да сте за мене “далеко од ока – далеко од срца”. Наћи у животу такву браћу у Христу какви сте ви били и, не сумњам, какви ћете увек бити, треба ли поменути. Коначно, желим често да вас виђам, али нећу ради мањег да не осећам величину дара Божјег и понављати речено. (...) Ја вас нећу заборавити докле ми уопште Господ даје сећање.

С новом срећом у Новој години! С новом надом и успесима. С Рођењем Христовим.

Да буде Бог са свима вама.

Ваш Тати^{13[13]}.

---

^{13[13]} Један од синова о. Бориса тако је називао о. Софронија. Оно му се веома допало и често је потписивао тим именом своја писма.

27 јануара 1953. г.

Драги, драги оче!

Дато ми је да посетим расна места и видим различити живот људи. И ето, посматрао сам једном живот у пустом планинском месту. Радили су много, али околна земља била је голи камен и давала је мало рада. Видео сам та лица измучена трудом, с очима у којима је било очајање. Тек што је наступило вече, они су журили кућама и сву ноћ плашили су се да изађу изван зидова, јер су околу ходиле дивље звери. И више од тога, и седети код куће није било безбедно. Видео сам и друге људе. Живели су у бескрајној равници, на плодородном месту, богатом кишама и сунцем. И радили су ти људи без мере. Вукла их је равница све даље и даље. Радили су они до изнемоглости, но њихова лица била су весела, посебно када су гледали своје златне њиве, простране, као велико море.

Оно што ми је изгледало вредно пажње, то је да су житељи плодородних равница још при већем труду, него житељи пустиња и планина, били у свему срећнији од ових. И то углавном због тога што су они видели плодове свог труда, као што су они видели супротно, то јест пропаст свог труда. И та радост о сазнању да труд није бесплодан чинила је људима лаким све.

Благодарим за књигу Његове Светости Патријарха Алексеја. (...)

Хвала ти за све. Да те сачува Бог, благосиљајући те у свом твом животу

твој ј. С.

27 јануара 1953. г.

Драга матушка Наташа, мир Вам.

У свом првом писму с пута писали сте: “Још једном ћу рећи и више нећу понављати.” Ја сам схватио те речи дословно, у свој њиховој снази, једноставној и јасној.

Као да сте још говорили: “Када ми је тешко, стиснућу своје срце чврсто у песницу и тако ћу трпети.”

Истину рећи, ја ничему не придајем такву пажњу, као Вашем здрављу и здрављу осталих у вашем дому. Због тога се углавном и бринем, пошто је следила нагла промена климе и уопште физичких услова живота. (...)

Ја сам, у смислу здравља, ову зиму провео до краја, до овога дана, боље него раније, мада је зима била ове године хладнија и студенија. Грип се ове године раширио као никада раније. Готово без изузетка. У дому је 80% болесних. И тако готово на све стране. (...)

Молим Вас не губите надахнуће. Као што каже апостол Павле: *Духа не гасите.*

И Бог мира биће са Вама, благосиљајући сваки дан Вашег живота.

Веома су ме дирнуле речи Мишука, мог милог малог друга, да му је без мене тешко да се поправи. Но, дирнуле су ме љубављу. А с друге стране остао сам ожалошћен због њих. Зар је Богу тесно у свету? Или му је “далеко” да негде стигне? Реците Мишуку да се ја увек молим за њега и веома се надам да Бог неће оставити без одговора наше молбе. Хвала за све. За писма такође. (...) Свима вам шаљем поздрав и своју љубав.

Ваш Тати.

22 марта 1953. г.

Христос васкрсе!

Драги и убек сви вољени – поздрављам вас од свег срца с овом првом Пасхом на родној земљи. Прошла је година. Благословен Бог!

Слава Богу – и о. Лав, и сви ми још смо живи и срећни. Моје здравље ми дозвољава да служим више него раније. У свему осталом наш живот је као и раније. Понекад осећам да је атмосфера постала за мене напета, понекад видим да је жеља да нас униште још жива. Да пишем о томе – не могу; посебно на Пасху.

Прочитао сам писмо Гали^{14[14]}. У њему ћете сазнати о разним и многим лицима. Таква писма и разговоре о пријатељима и познаницима у своје време називали смо “физиологичким”; ја се никада нисам бавио таквом “физиологијом” и рад сам да вам неко други пише о томе. Седим готово увек код куће. Шта се то догађа не знам. Црква, писаћи сто и беседе са онима који долазе – ето чиме сам, превасходно, заузет.

Све вас непрекидно имам у срцу и радујем се свагда због Промисла Божјег о вама. (...)

Љубећи вас у Господу

јеромонах Софроније

Свима шаљем своје “Христос васкрсе” и најбоље жеље.

---

^{14[14]} Гала Дараган – блиски пријатељ породице о. Бориса, медицинска сестра, бринула о о. Софронију за време његове болести.

2 јула 1953. г.

Драги оче, драги матушка,
драги, возљубљени у Господу, назаборављени, незаменљиви, мир свима вама од
Господа.

Када сам чуо о вашем пресељењу^{15[15]} веома сам се обрадовао томе, као вашем спасењу.
Бојим се да сте имали много мука на претходном месту, и клима је савршено неподесна. (...)

Добио сам ваше писмо и веома сам благодаран за њега. Увек вас се сећам, сваког дана
помињем вас пред Богом, ја се мада се уздам у Његов благи промисао о вама, сваки пут када
добијем вести од вас - душом бивам утешен. Без труда, без муке живот је наш храна без соли.
И муке нам изгледају увек велике, а затим долази час радости, и све се заборави.

(...) Како бих хтео да полетим к вама и будем с вама макар неколико дана! Сада, после
дугог прекида, после толико промена, толико преживљеног – срести вас, видети какви сте сада.
(...) Желео би да добијем од оца писмо. Веома је добро да је имао прилику да буде код Његове
Светости Патријарха.

Не знам да ли сте добили наш весник?^{16[16]}

(...)

Ја много радим. Умарам се много. Но ипак, слава Богу, трпим. (...) Сви Донжонци^{17[17]}
вас као и раније веома воле и шаљу вам поздрав.

С великом љубављу у Христу

Ваш брат јеромонах Софроније

---

^{15[15]} Прво писмо након пресељења о. Бориса у Херсон.

^{16[16]} Мисли се на “Весник Западно-Европског Егзархата”.

^{17[17]} Донжон – торањ (фр.), дом у виду торања: у Руском Дому.

2 јула 1954. г

ХРИСТОС ВАСКРСЕ

Драга матушка Наташа, мир Вама.

И још много, много пута понављам: *мир Вам.*

Ово су биле прве речи Христове када се јавио ученицима након Васкрсења. Велики, у суштини Једини истински Победник, Победник смрти, Христос, насупротив многим другим *победницима* говори ове кратке речи. У њима је, коначно, већа победа, него у свим победама силе.

И тако како до овога дана кнезови овога света нису слушали и неће да слушају ове речи Христове то се догађа да ми, мали људи, жудећи за миром и слободом, истинским, коначним миром и истинском слободом, страдамо од тог јарма који виси над читавим светом због борбе кнезова света за своје коначно зацарење. Ето због чега вам пишем тако ретко. Али да се не би веселио кнез овог света, Христос нам је дао молитву, и тада се ипак, све што нам је потребно – савршава. А ја вам пишем данас “Христос васкрсе” као помен тога дана када је отац Борис први пут рекао ове речи руском православном народу. Две године је прошло од тога дана. Ако се погледа у заједничком календару, одлазак је био 20-ог, а прва Литургија – на бденије Ускрса 28-ог. Али како се ово друго поклопило с нашим црквеним празником и заиста незаборавно за нас, то је приличније годишњицу бројати према црквеном плану Пасхе.

Поменуо сам Вас и 20-ог, као сваког дана, и више од тога. Затим, значи, вазнесење, затим усход на гору подвига, тешког, али тако важног и толико неопходног свима вама за веће познање и стицање већег унутрашњег, моралног, тачније – духовног права обратити се онима који су у муци или невољама. Како назграпно вуче речи утехе у устима онога ко сам није преживео муке или се сам није трудио до зноја или чак до крви. А када тај опит постоји, тада, што је богатији тај опит, тим је реч делатнија. А свештенику је то неопходније, него било коме другоме. То значи познавати живот до дубине ада. Познати, на крају и васкрсење. Иначе је све бесмислено.

Јер наша реч није нио чему другоме, већ о васкрсењу. Није ли у томе сва наша проповед. И како се радујем што се у ствари та Христова благовест увек слива из уста нашег великог оца^{18[18]}. Ако Вам Бог да га видите, просите његове молитве и благослов за мене, ако то у том часу буде могуће. (...) Оцу моја љубав. Верочки мој поздрав и благослов. Миши, Кољи и Тањи – мој благослов. Све љубим и помињем. (...) Писаћу вам још. Ја сам до овог часа здрав, слава Богу.

И сви су више или мање такође здрави.

Ваш јеромонах Софроније

+ + +

Драга, матушка Наташа,
мир вама и читавом Вашем дому.

Свакога дана ја вас мислено посећујем, благосиљајући Вас и читав Ваш дом. Често ми дође жеља да с Вама проведем барем једно вече, али велико је растојање између нас.

Коначно, љубав увек остаје то што јесте, и растојање може само увеличати сазнање блискости на други начин, али оно – растојање, скрива у себи за нас, људе, и опасност “атрофије”. И тако би и било да нам није дато чудесно оружје – молитва.

У својој молитви све вас носим неизменљиво. Мада деца брзо расту и мењају се. а ја ипак још држим малога Кољу на рукама и играм се с Мишом, и идем по уском путу к Дому од аутобуса с Вером. Али и ви, сте се, вероватно, изменили током свих ових година, дугих година. Гледам ваша лица, свих вас, на фотографији, и видим да вас све волим, али не желим да постанем жртвом очајања, већ се надам.

Све вас грлим са свом својом љубављу

---

^{18[18]} Мисли се на Светог Паријарха Алексеја (Симанског).

Ваш Тати.

14 маја 1957. г

Драга матушка Наташа,
благослов и мир Вам од Господа.
Писао сам вам за Пасху (30 априла). Да ли сте примили писмо? (...)
20-ог – навршило се пет година!^{19[19]}
19-ог – Мишин рођендан.

Сећам се и других дана из вашег живота. Да, и уопште – наши животи повезани су изнутра. А ипак страшни светски догађаји снажно сметају нашем добром и искреном општењу. Ви знате како сам се надао да ћу вас^{20[20]} видети. Својевремено се о. Борис залагао за мене код Његове Светости. Прошле године то је изгледало сасвим оствариво. Али сада не знам шта бих рекао. Ви знате да сам ја постао “апатрид”^{21[21]} најниже категорије уместо да вас посетим. Сада су могућности постале још мање. Али Бог може све. (...)

У суботу, 11-ог, о. Лав дао ми је да прочитам писмо о. Б. Из њега сам много сазнао о ситуацији вашег спољашњег живота. Било ми је необично пријатно да прочитам његово писмо, пуно бодрости и надахнућа за сваки труд. Ја га познајем и радујем се, што је он у смислу трудољубља остао онакав какав је био, и чак у неком смислу превазилази самога себе.

Антуанета^{22[22]} после свог повратка од вас била је у заносу већем него било ко. (...)

У мом животу главна промена је у томе што сада имам малу црквицу^{23[23]}, одвојену од Николајевске. Смештена је у дубини оног уског коридора, који пролази мимо малене куће у којој сте некада давно Ви живели. (...) Тамо крај те грађевине претворили смо у цркву. Показала се веома добра, тиха, пријатна, удобна за нас. Коначно, све ово увек виси о концу. Другачије скитницама и не бива. Тамо се сакупљамо углавном ми, монахујући, са мном 12. Долазе некада и други, придошлице. (...)

Неке догађаје овдашњег живота нећу описивати, да не бих рекао нешто лоше о људима. “А” нам је такође окренула леђа у часу када смо учинили све да би јој пружили помоћ у најтежем часу њеног живота. Али, то је потпуно нормално. Тешко је имати поштовање према људима. Тај благородан осећај многимима је због нечега тежак, и ближе им је непријатељство. Тада они могу на добро враћати мржњом и у себи налазити задовољство. Бог ме је до сада заштитио од њих. Моје здравље је у многоме постало боље него раније: могу, на пример, отпутовати у Париз готово на цео дан, што раније себи нисам могао да дозволим. Радим много, али мало пишем. (...) И могу рећи да све углавном иде на добро.

Слава Богу. (...)

Ето, видите, описао сам вам живот многих. Таквих “физиологичких” писама никоме никада нисам писао. Али, имам утисак да вам нико не пише о нашем животу овде. А Вас лично молим да све не примате с очајањем и обесхрабрењем. Свакога дана окрећем се лицем Истоку и молим Бога да вас све благослови и сачува.

Оцу моју љубав у Христу. Деци – мој благослов.

Ваш Тати.

Поздрав и љубав од свих нас – 12.

^{19[19]} Пет година од одласка из Француске.

^{20[20]} Неколико година о. Софроније тражио је визу за путовање у Совјетски Савез, али су га одбијали.

^{21[21]} Човек без грађанских права.

^{22[22]} Кнегиња Антонина Льова Мешћерскаја, директор Руског Дома. 1957 први пут је посетила СССР и срела се са породицом о. Бориса у Москви.

^{23[23]} О. Софроније основао је малу монашку заједницу и за њу је изграђена поменута црква.

27 јула 1957. г.

Драги у Господу оче Борисе, на твој имендан, ја и сви који су са мном овде, шаљемо ти нашу љубав и све оне жеље које се из љубави рађају.

Заиста, ја не престајем да се радујем због тебе, јер си после многих и тешких искушења постигао жељено и твоји напори сада не ишчезавају тако бесплодно, као што се то догађало овде. А то, то јест видети плодове свога труда, јесте велика радост за сваког човека, посебно за свештеника.

Ако говоримо о себи самима који смо овде остали, твој одлазак оставио је велику празнину у нашем животу. “А” је човек из другачијег света него ми, и тражити неко узајамно разумевање међу нама не приличи. “Б” одвећ “штити” свој мали угао и тиме се одриче нашег заједничког дела. Тако да и с њим не постижемо никаквог узајамног сагласја у раду. Број људи о којима сада бринем је порастао.

У крају, у коме си ти живео некада, на фарми Колар, на крају улице, имамо малу цркву. Има скоро година, како тамо служимо Литургију (2-3 пута недељно) и увече од 6 до 8 “наше” вечерње. “Наше”, то јест нешто другачије, него обично у цркви. Немамо ни књига, ни довољно снаге да организујемо “сервис шант”, и зато једноставно у току два сата “вучемо” бројанице са Исусовом молитвом. То је веома погодно за нас, пошто није обавезно потребно присуство многих. Колико год да људи дође, ту службу могуће је савршити. Црква при том није готово осветљена (једно, два, понекад три кандила, и то је сво осветљење). Тај кутак је тих у поређењу са свима другима, које видимо код нас.

А тај дом, тачније сарај, који је био у том дугом “едифису” претворен је у дом за становање; и када се заврше послови могуће је тамо се организовати. Тамо је могуће сабрати и до 20 људи, а у крајњем случају и више. Скупљају се, коначно, али не живе. Живети могу 3-4 човека највише под кровом. То је новина у нашем животу. Са “Х” и “У” наши односи су јако охладнели. Очито сматрају да нисмо у праву. Свако има своје мишљење. Њихово мишљење поводом тога веома се разликује од нашега. Таква ситуација нам веома смета, и не знам шта следећи дан носи.

Али, имати свој кутак за службу велика је привилегија. Рекао бих да је то не само “духовни комфор”, већ и “раскош”. Могуће је служити полугласно. Чак ни мени није тешко. (...) Певати није лако, зато што је сво време служба тиха. Тако је потребно мало људи и сама просторија. Зато је боље молити се, ако толико људи уопште може да се моли.

Твој имендан био је повод да ти напишем нешто о нашем животу. Уопште, треба рећи, да нас је за све те године, мада је било и много мука и туге, Бог сачувао и сви смо живи и чак се понекад и радујемо.

Ја сам се опоравио и боље сам него када сам био код вас. Зато се и посао повећао а и напори са људима – такође су већи.

Не знам шта ћу предузети даље у вези са завршетком дома при цркви. Да ли ћу се преселити тамо само ја, или ћу остати у Донжону. Не зависи све од мене у том избору.

Сувишно је теби говорити да те свагда имам у свом сећању и пред Богом. Тебе и сав твој дом, с којим сам повезан дубоко срцем.

Нека те чува Господ на много година - твој у Господу брат и саслужитељ

архимандрит Софроније

27 јула 1957. г

Драга матушка Наташа, мир Вам и благослов од Господа.

Ваше писмо добио сам 8. јуна. Пишем Вам ређе него што бих хтео. И то, углавном, због догађаја који не зависе од мене. Ја сво време храним некакву наду да ће се човечанство једном “уморити” од духа непријатељства и да ће зажелети истински мир. Тада ћемо сви лакше живети; и писати или ће бити могуће сусретати се док “живимо”. А ипак људи још *више* љубе *таму* непријатељства, *него светлост* љубави и мира (Јн. 3,19).

Увек сам мислио (док сам још био уметник) и увек мислим да је највиша уметност – уметност живота. Како често људи пројављују велики дар да владају собом до најситнијих покрета прста (код музичара), до прецизног положаја сваке речи (код песника и писаца), до једва приметног тона (код сликара), када се они погружавају у свој стваралачки рад. И ето, готово сви “артисти и уметници” у животу се показују сасвим неспособнима да владају не толико ситним детаљима свог душевног стања, својих емоција или кретања својих мисли, већ и да спутају своје најгрубље страсти.

Тако да је искуство живети – владати собом сваког часа, на сваком месту, у сваком делу, са сваким човеком – јесте несумњиво више од сваке уметности; и најтрајније при том, пошто ће оно прећи с човеком и иза гроба, у живот вечни. Ја, као што знате, по дугу свога служења, проповедам ову уметност живљења, мада сам свестан своје потпуне недостојности. Мени изгледа јасно да се све светске патње не могу приписати Творцу света. Људи на чудан начин изабирају не боље, већ нешто средње. Не кажем горе, но средње. Ипак то средње, када се сваки закачи за њега и не жели да рашири своје срце више, то средње увек се покаже тесним. Тако да сав наш живот пролази у борби с ускошћу људских срца. И рећи ћу истину, неретко стојим на граници очајања. Људи, и ваљани, и добри, и умни и напредни, неспособни су да се сложе међу собом, и ткање живота раскида се на сваком кораку. Заштити је, то живо ткање, могуће је само силном напрегнутошћу своје љубави, која се пружа другима. И када је све дато и јединство није достигнуто, тада силно срце боли и читаво биће с њим.

Тако ево исповедам Вам стање моје душе, које је сада најчешће, то јест у старости мојој, када је ослабила моја снага, када видим крај живота, али не видим достигнутом то што тражим и што сам тражио читавог свог живота. Очито, на земљи ће то и остати не – постижно. И одлазак одавде биће неизбежно повезан с тугом због стања у свету.

Не узимајте ове моје речи као израз моје малодушности. Не. То је готово туга, сажаљење. Мучно је читавог живота борити се са просташтвом, с недобрим скретањем људске воље. Мучно, јер људи не желе добро и светлост. Столетни опит јасно је показао сву погубност поделе и међусобне борбе. Чини се да би било могуће... схватити, да би сложене снаге довеле до тога да сви људи живе потпуно сигурно. Но страст доминирања, командовања толико је укоревљена у срцима људи, да човеку у ствари изгледа потпуно нормалним.

Ето Ви пишете да Вас тишти отсуство добрих осећања међу “нама” сада. То је такође због тога, што се неким чини да ако они не могу да ти нанесу зло, то ће ту могућност да ти нанесу зло нужно искористити у том смислу да би приморали човека да због страха од зла ради за њих. Људи не размишљају о томе да ако могу да учине добро то су и дужни да искористе ту могућност ради добра свога ближњег. Не. Сиромаштво, немоћ, човекову зависност они теже да искористе у егоистичком смислу. И слабијег не посматрају као човека, већ као ниже биће, посебно створено да би радило за њих.

Читава та борба у свету сада се развија на тежњи једних да искористе своју силу, то јест да поробе друге путем насиља; других – да заштите своје право на људски живот.

Конечно, када се то дешава нашим пријатељима, то не значи да сви они који нису с нашим другом у добрим односима престају да буду наши пријатељи. И то, што ви чувате добар однос са “Х” и другима, мене дубоко радује. Иначе би било веома лоше. Јер људи су у већини случајева полуразумни, полусвесни. Они на чудан начин сами не схватају шта чине. Ти људи од којих не треба тражити много су: полуодговорни, полуурачунљиви. Уверен сам да је и са мном то неминован случај, када по чисто људском незнању или немоћи не одговарам на очекивања других. Или видим ствари сасвим другачије и смућујем људе. Тако се сви ми нуждавамо у помиловање Божје. Оцу пишем мало о нашој Цркви. О томе како ми тамо служимо. По мери тога како протичу године постајем све уверенији да је за вас био спас преселење у Русију. (...)

Увек вас се свих сећам и љубим. Веома бих желео да видим какви су постали сада дечади. (...) Грбови ваших^{24[24]} очувани су у добром стању. Молим Бога да вас све благослови и сачува. (...)

Увек Ваш у Христу

архимандрит Софроније.

---

^{24[24]} На гробљу Сен-Женевјев сахрањени су: син о. Бориса и матушке – Серезик, тата о. Бориса, мама и матушкин старији брат и други рођаци.

21 августа 1957 г.

Драга матушка Наташа, благослов и мир Вам од Господа.

Вечерас сам примио Ваше писмо (с фотографијом отшелника на обали). Као и обично писао бих Вам на Ваш имендан, али сада убрзвам свој одговор, јер ме на то тера Ваше писмо.

Исто тако и пре свега, хоћу да Вам пошаљем свој поздрав и желим да Вам Бог да уистину све добро. Ја дубоко верујем да благослов Божји почива на читавом Вашем дому. Дубоко верујем да су молитве које сте у току толиких година приносили Богу, услышене, и многе је, многе испунио Бог. Предмет тих молитава били су: отац, дечаци, Верочка, ... одлазак... и остало. Још има мука, али ипак – Слава Богу. (...)

Нисте написали, када очекујете долазак Св-го^{25[25]}. Бојим се да је ово писмо већ закаснило, јер је већ септембар пред вратима. Задивило ме је што сте обоје осетили у срцу да се код мене нешто променило. То је заиста тако. Како је могуће не променити расположење, ако се у току десет година нисам удостојио никаквог одговора, никакве пажње? Природно да сам помислио да није воља Божја и није потребно више да ишта чиним по људски. Ако Господу није угодно, нека буде како Он хоће. Ја тек не знам због чега то Њему није угодно. Може бити да бих ја тамо убрзо оставио своје кости, немајући услове које захтева моје здравље. Можда ћу тамо просто бити “редјуи о силанс”^{26[26]}, не доносећи никоме никакве користи. Сви ме познајете. Знате колико се цео мој састав разликује од онога што се тамо тражи. Моја радна способност је невелика; у смислу спољашњег рада – то је ван сваке сумње. (Ако би неко рекао, да у неком другом смислу могу да послужим.) Тако је у мени престала тежња ка томе, јер нисам ни најмање пажње удостојен током десет година пламених, богобојажљивих исцања и молби, непосредних – писмених, и посредних, преко других људи, например, путујућих у Русију током те три године. Не говорим о свим својим молбама свим нашим егзарсима. Ви знате да сам био веран својој Цркви све ове године (скоро већ четрдесет година). Пажња је показана према онима који су, напротив, много пута окретали леђа, борили се против ње, да би опет прилазили, уопште немајући у себи тих тежњи због којих смо ми живели и живимо. Чудан је промисао Божји, али тако је... И тако, уморило се моје срце. У неком смислу – разочаран сам и не желим уопште ништа у овом животу. Сада су ми, због моје преданости нашој Цркви, затворена сва врата. Овде – такође затворена врата. Бог, Који једини познаје, Који једини види тајне срца, судиће ми после смрти, а од људи, чак на плану Цркве, не очекујем ништа више. Читав мој живот – вањске недаће, спољашњи прогони, спољашње пропадање. И да преда мном није стајао Христов лик, Који је у Свом земном животу, последњег дана, на Голготи око Себе видео само Своју Мајку и Јована, то јест најужаснија од свих несрећа у историји света, очајавао бих не само у свом односу према људима, већ и на плану вечности. Сада ипак, имајући пред собом Христа, могу у себи да сачувам другачију наду.

На људском плану се дешава да безмерно жалим. Да, жалим. И то због тога што непоправљиво желим да срцем видим свет бољим него што га сада гледам.

Пишем Вам ово писмо после наше Литургије у нашем малом храму. Они који долазе у њега су срећни што у њему могу да виде и чују богослужење. Али нико од њих не зна цену коју плаћам сваког дана. Не знају да је моје срце већ заборавило шта је радост.

Мислио сам да вам пошаљем фотографију Цркве, али на жалост још немам снимак. Један човек је начинио два, али они нису успели. Црквица је мала и тамна (зидови су окречени тамно – мрком бојом, а таваница – тамно-зелено-модром). Иконостас – једноставан, дрвени, од дашчица, обојен – “брен-денуа”. Осветљење – само колико је неопходно да се чита. Но, ми смо тако удесили, да би се лакше обављала вечерња служба на бројаницама. Да би се

^{25[25]} 1957 г. очекивао се долазак Његове Светости Патријарха Алексеја у Херсон и о. Софроније се надао да ће о. Борис моћи да разговара са Патријархом о његовом доласку у СССР, што је била његова жеља. То су године биле сложене за живот Цркве: почела је непрестана борба против ње од стране власти... Сада је тешко рећи шта је о томе мислио Патријарх са којим је о. Борис много пута разговарао. Можда је он штитио о. Софронија али овако или онако, дозвола за долазак није стигла.

^{26[26]} Принуђен да ћути.

сваки осећао нешто скривеним од других ради удобније молитве. И то је ето, чисто практичан разлог да се начини храм у коме се многима допада да бораве.

Покушајте да својим срцем пронађете смисао у мом крику. И извуците поуку шта би требало рећи С-му о мени.

Моју љубав шаљем оцу. Такође љубав и благослов Верочки, Мишуку и Куке. Реците свима да их се сећам. И све вас осећам као своје најближе рођене.

Ваш архимандрит

Софроније

25 децембра 1957 г.

Драги и љубљени

оче, матушка Наташа, Верочка, Мишо и Коља.

Све вас, од свег срца, с великом љубављу поздрављам у овај свети дан Рођења Христовог. Све што може пожелети истинска љубав, све вам то желим. И молим Бога да наступајућа година буде богата Вишњим благословом, испуњена миром, по свему богата, животна и истински надахнута. Растојање и савремени услови живота учинили су своје: свели су нашу везу на минимум. Али, сећање на вас на другом плану остаје неослабљено и непромењено. Некада сам имао наду да ћу вас видети, сада сам све мање и мање уверен у то. Стање ствари у свету мења се исувише брзо за један људски живот, и ја већ не знам да ли ћу доживети час да мир превлада садашње поделе и мржње. Чудим се “лошем укусу” људи: заволели су мржњу више од мира. И више од тога: замрзели су мир. Коначно, не треба да се предајемо: наша молитва за мир целог света не сме да ослаби. И ако се ја у области свог малог живота не надам победи мира, то не значи да ја очајавам.

Постепено, мада и тремо, мења се наш живот. Неке промене су се већ догодиле, неке се припремају. Но, ипак свих 12 сада су живи. Знате ли да је м. Михаила с нама већ одавно и врло блиска? Постоје и други људи којима се допада да су с нама. Али ја имам тако мало средстава, тако да сам принуђен многе да одбијем. А да код нас постоји нормална људска праведност чак би и мала материјална средства била довољна, и било би нас много више. Тако је тешко заштитити живот свакога човека у савременим условима. Често се замарам до потпуне изнемоглости.

Од радосних догађаја, по свој прилици, могу рећи да је Старчева књига примљена у енглеском преводу лондонског издавача “Faith Press”. Њено излагање планира се за септембар 1958. године, то јест на 20-огодишњицу кончине старца Силуана.

Сада је ноћ. Сам сам. Но уверен сам да вам сви одавде шаљу честитке и поздраве с најлепшим жељама.

Ваш Тати

Рођење Христово 1958 г.

Драги, мили и увек у сећању сачувани, то јест у пуном смислу речи незаборављени оче, матушка, Верочка, Мишо и Коља, све вас с великом љубављу од свег срца поздрављају сви одавде.

Шаљем вам најлепше жеље. Да вас Господ чува, благосиљајући вас сваког дана.

Од вас давно није било вести. Ми смо сви мање или више срећни. (...)

Срдачно ваш
Софроније Тати

4 јула 1958 г.

Драга матушка Наташа
мир вам и благослов од Господа.

Још је рано сигурно говорити о томе да ли ћу доћи у Москву тих дана или не, но у сваком случају у позиву од Патријарха стоји међу осталима и моје име. Почео сам да мољакам визу. Већ сада је сигурно, да ћу у најбољем случају – закаснити од у позиву наглашеног рока (од 16-30 јула – две недеље), пошто су ми у Версају рекли да не дођем пре 16 јула, то јест на дан када сам већ требао бити на путу. Жао ми је што не могу стићи за празник преподобног Сергија (18 јула). Када нешто одређено сазнам јавићу Вам.

Увек, сваког дана све вас носим у свом сећању с љубављу неизмењивом и преданом.
Целивам Мишу и Кољу

Архимандрит Софроније

3 септембра 1958 г.

Драга матушка Наташа, мир Вам и благослов од Господа. Не престајем да благодарим Богу због радости сусрета с Вама^{27[27]}. Шаљем Вам најлепше жеље за Ваш имендан. Плашим се да ће моје писмо закаснити за сам дан имендана, али може се догодити и да стигне на време. Ја сам се задржао два дана због фотографија. Желео сам да вам их пошаљем.

Јако бих волео да видим Мишука. Не фале ми толико Коља и Верочка. Ја сам, слава Богу, одахнуо и осећам се добро. Гомила добрих успомена сачувала се од то мало дана, но пуних многим дубоким осећањима.

Моја даља судбина још ми је нејасна. Молите се да ме Бог упуту по Својој вољи, к бољем и за мене и за друге. Тако ми је заморно да живим, не знајући где главу да приклоним, ако не у личном, оно у духовном смислу.

Није потребно да вам понављам о својој љубави, најдубљој и преданој. Из ње исходе моје најбоље жеље свима вама. Оцу реците да се помоли за мене

Ваш у Христу
архимандрит Софроније

Рођење Христово 1960-1961 г.

Драги оче, матушка, Вера, Миша, Коља...

Чезнем за вама, Вечност је прошла од када вас нисам видео.

Упућујем вам свој божићни поздрав, своју љубав, своје постојано сећање, најлепше жеље. И све је то мало. Знаш да љубави никада није довољно, увек хоће више. Могуће, верујемо сви, да ће доћи и оно боље. И та нада даје снаге да подносимо лишавања читавог живота.

Давно нисам добио вести од вас. Где сте ви, како сте?

Ја сам се, слава Богу, устројио прекрасно. Око мене је велики мир. Полууснула природа, у борби са смрћу, но не онако као на далеком северу. Још има пуно зеленог лишћа. Углавном зеленике одолевају хладноћи, кишама и ветровима. У њима је стотине врабаца којима је, чак и када су дани хладни, увек весело. Шири околина је пустиња, широки хоризонт, далеко море. Једноставно – чудо. И то у наше време!

Молите се за мене, као што се ја увек молим за вас. Нека молитва замени собом раздаљину и раздвојеност пространством.

---

^{27[27]} У августу 1958 г. о. Софроније је први пут посетио СССР, као гост Руске Цркве. Да би се сусрели из Херсона су допутовали о. Борис с матушком и сином Михаилом.

Љубећи вас као и раније, свом душом.

Ваш Тати^{28[28]}

11 децембра 1963 г.

Драги оче Борисе, матушка Наташа, Мишо и Коља.

Шаљем вам своје најлепше жеље за дан Рођења Христовог и Нове године. Ви знате речи старца Силуана да *љубав* не може заборавити. Тако сваког дана, са сваком љубављу сећам се ја свих вас. О, колико вас дуго нисам видео!

Ко зна, можда ће још на земљу доћи мир, и у људима се пројавити добра воља, и тада ће људима бити лакше да се сретну.

Увек ваш
архимандрит Софроније

---

^{28[28]} Прво писмо о. Софронија из Енглеске. Прешавши с благословом Њ. С. Патријарха Алексеја под јурисдикцију Васељенског Патријарха, на 90 км од Лондона основао јеманастир св. Јована Крститеља.

15 мај 1964 г.

Ваистину Васкрсе Господ!

Драги, незаборавни оче Борисе, матушка Наташа.

Мир вам од Васкрслог Христа, вама и читавом вашем дому.

Огромна радост била је за мене то што сам добио за Пасху честитку и новости о вама. О, тако дуго ништа од вас нисам чуо. Скоро је већ 12 година од када сам вас пратио на станицу с осећањем да губим своје највеће пријатеље, и више од пријатеља. Тада је у мени живела нада на сусрет с вама, и та нада је ублажавала тугу раздвојености. Оно што је касније следило – није ме задовољило.

Данас на имендан о.Бориса сам вас поменуо. Кроз неколико дана Мишин је рођендан... њему је већ 20 година!... И Коља је већ сасвим порастао. А Вера – како је она сада? Њену децу нисам ни видео (...)

За протеклих 12 година, много сам преживео, много сам претрпео, много се трудио, сво време посвећујући се другима. Сада сам старац, али још немам одмора, немам могућности да прекратим посао, да се ослободим свакодневних обавеза. У мом узрасту природно је желети слободу од сваке обавезе, зато што свака ствар, чак и мала, има цену несразмерних напора. Али мој живот није се уредио тако да би све то, потпуно нормално, постало већ могуће. Моја чеда – као да не желе да изађу из свог “детинства” и узму на себе сву одговорност за наш заједнички живот и за мене особито, као што сам ја на себи носио одговорност за њих, непрестано се трудећи да им пружим све неопходно.

Време је сада прекрасно. ово је несумњиво најлепше доба године у нашем крају. Наш врт је прекрасан, околу се пружају поља испресецана пругама дрвећа. И тако све до мора, чија је удаљеност по најкраћој тачки око 4-5 километара. Ретка појава у наше време: право пред нама толико пространство, али не видимо куће. Понегде оне постоје сакривене дрвећем, недалеко од нас. На тај начин – око нас је тишина, а ноћу је ова тишина посебно дубока. Чујем да савремена младеж уопште не подноси тишину. Када сам у Лондону суштајем од непрестаног кретања, од масе људи, од огромне буке огромног града. И радујем се враћајући се у моје село.

Не знам шта да кажем. Мене “прогони” необична судбина; тамо где ја живим, само што дознају, долазе, мада нисмо у близини никога, и доћи до нас није ни тако лако. Сада недељом и празником има толико много људи да је наш, прилично велики, дом постао просто недовољан. Када је време лепо помаже врт, где на трави, на клупама, на столицама и др. људи седе после службе. Одлазе обично на крају “апре-миди”, то јест у 6, 7, 8 сати увече, у зависности од времена и годишњег доба. У Пасхалну ноћ код нас је било 75-80 људи, а следеће недеље готово 200.

Немогуће нам је организовати такве пријеме, и људи се разилазе по околним пољима. Но, та поља припадају разним фармама, и власници фарми, бојим се, понекад су обеспокојени таквом навалом. Но, уопште, мештани нас воле и односе се изузетно добро и предусретљиво. Добро суседство – велика помоћ. Можете отићи спокојно и на цео дан, чак и на много дана, и никада се још ништа није догодило, мада су врата нашега имања широко отворена дан и ноћ. Углавном због тога што је неки аутомобил, окрећући се баш на том месту, сломио шарке на вратима, а ми смо их тако и оставили, намеравајући да касније направимо већи камени узлаз са стубовима са стране. Није искључена могућност да се и та ствар учини једном.

Готово никада никодкога није било могуће да се сачува равнотежа између потребе и онога што пада на тебе. Једни жуде за тишином и миром, и не даје им се тај мир; други траже разговор, шум, делатност, но остају усамљени, запостављени, избегавани. И тако је готово увек и свагда: или много посла, или се нешто мора учинити; или је човек раскидан на делове због љубави оних који су му наклоњени, или малаксава у тужном усамљеништву. Што је “горе” од свега, то је да у већини случајева човек у животу добија обрнуто од онога што тражи. Какав је смисао у томе? Могуће је да су људи стављени у услове конфликта, у услове несугласице воље, разилажења погледа, у услове материјалне онемогућености да се оствари оно што имамо у стваралачкој уобразиљи и томе слично, због тога, да бисмо ми познали нашу ограниченост, и тражили бесконачно, апсолутно, непролазно, све савршено највећим напрегнућем читавог нашег бића.

Када сам пре две године путовао на Исток, тамо сам видео страшно сиромаштво, живот каменог доба, првих поглавља Библије, и био сам поражен том сликом, и дошла ми је мисао да се у ствари као сила тог незаштићеног – невиђеног стања запалио баш тамо огањ, сишавши с неба, који нам је Христос донео. Вративши се у Европу, међу људе који живе у условима комфора и често вишка материјалног богатства, срео сам се са задовољењем људи тим материјалним планом, с отсуством способности да се у дубини свог бића прихвати идеја вечности, живети ту вечност још овде. Оно што више од свега поражавало мој дух јесте отсуство у нашем савременом свету истинске молитве. Човеков образ пао је до потпуне неспособности да поверује у то да је наш Отац – Творац свега постојећег, рођени Отац, најближи. Уверен сам да што више људи буду губили обаз и подобје Творца, тиме ће им теже бити да разреши било какве проблеме.

Крај дана је, залази сунце, наступају тихи ноћни часови, када се послушкује шум крви у жилама. Волим ту тишину, хтео бих да располажем већом могућношћу да у њој пребивам и ван брига о чему било. Сутра ујутро је Литургија и све вас поменућу с љубављу Нека вас Господ чува.

Ваш увек одани Тати

11 октобра 1964 г.

Драга матушка Наташа, мир Вам.

Много Вам хвала за писмо. Очито, “срце срцу вест преноси”. У последње три недеље био сам посебно непокојан због вас, и сећање на Вас попримило је сасвим оштре црте, напете. Рекло ми се да Вам је лоше, али у чему је ствар, није ми било сасвим јасно. Не могу рећи да ме је Ваше писмо умирило тиме што Ми Ви сами говорите о Вашој болести. Али овако или онако ипак сам се обрадовао Вашем писму. Ми толико далеко живимо један од другог, у условима који су толико неслични, да ми је тешко да саставим и нејасну представу о Вашем животу. Добро је да сте успели да створите одређен комфор у дому. Раније Вам је било тако тешко. Али и за кратко време тако тешке борбе могле су да поткопају Ваше крхко здравље. (...)

Хвала Вам што сте ми писали о дечацима. Били су још сасвим мали када су отишли, а сада, кажете, постали су крупнији од оца. Имате ли слику на којој сам ја с Николком на рукама на дивану у Донжону, када му је било око две године? Сада би он могао мене да држи на коленима. Веома се надам да ће и њему и Миши бити омогућено да заврше високе школе. О томе да сви морају проћи извесни радни стаж по заводима, чуо сам већ одавно. Налазим да је то благоразумна мера са циљем васпитања младих. Често млади људи не знајући за посао, за дане у раду, изопачују се, постају непријемчиви за патње других, и чак постају преступници. Али такође је очито да одређена мера у државним размерама, у појединим случајевима може се показати сасвим негативном, пошто се прекида учење у најважнијем периоду, то јест када је организам посебно спреман за учење.

Овако или онако, не жалостите се ни Ви, ни Коља могућношћу губитка драгоценог времена. У моралном погледу све ће то ипак бити за њега добитак, само да он буде пажљив према *Човеку*, сваком човеку. Нека он сазна на свом личном искуству у каквим мукама се зарађује “хлеб насушни” и тако стекне срце способно да се одазове на сваку невољу људи. Толико сам волео Ваше дечаке да се и сада, сећајући их се, с радошћу преносим у те дане. Ево и сада је преда мном жива слика када је Коља први пут сам стао на своје ноге и како се СВЕЧАНО насмејао радосним победоносним смехом^{29[29]}. Нека то буде за њега пример и тога да је он дужан да се исто тако победоносно усправи, то јест да пређе, из хоризонталног, својственог животињског, у вертикални положај, својствен ЧОВЕКУ. Грчка реч АНТРОПОС значи “гледајући увис”. Волим такође и реч “човек”, ако се тумачи на следећи начин: чело – слика ума; век – вечност. Другачије говорећи – “вечни ум”. Обележје живе душе је у томе, што

^{29[29]} До доласка о. Софронија у Француску није се сусретао са малом децом. Он је с љубављу и интересом пратио како расту деца о. Бориса. На његове очи млађи син је начинио своје прве кораке и то о. Софроније је то запамтио.

она зна да је смрт немоћна за човека; да он сав “не умире”, да једна страна његовог бића “пропадљивости измиче”. Таквим ја себе увек представљам Кољу.

Јако ми је драго због Мише. Изненађен сам како је огроман. Упоредите га с мамом, малом, танком. Пренесите им обома моју љубав и мој благослов. Када будете писали, Верочки напишите јој да је као и раније волим. Како је она била дивна! Да ли изгледа као и раније?

Ево каква ми је мисао дошла у вези с Вашим писмом: имате ли магнетофон? Могао бих да наснимим траку и да Вам је пошаљем. Размислите да ли је могуће да вам пошаљем такве ствари? То је ипак својеврсна преписка. Многи шаљу траке својим рођацима и пријатељима и тиме пружају могућност да чују њихову живу реч. (...) Сliku ћу послати када се нађе једна подношљива. Са свих страна ме многи снимају, али ја сам добијам слике врло ретко и готово увек врло лоше. Готов сам увек да разбијем огледало које ме приказује, мада се сетим пословице: неча на зеркало пенягъ. Ако будемо живи можда ћемо се видети овде или тамо код Вас. Овде код нас је све у реду, слава Богу. Ја, коначно, старим, слабим, али упркос годинама још подношљиво. Зима је овде блага, дивна. Још увек је све још зелено, мада је лишће почело да опада још пре месец дана. Чести су фини сунчани дани. А лето је било најлепше од свих којих се сећам у Француској или овде.

Ви сте сви млађи од мене. Ви се морате опоравити. Очекујем Ваше следеће писмо које ће ми донети о Вама добре вести.

Оцу пренесите моју нерушиву љубав. Реците му да ме је недавно посетио Лав Зандер^{30[30]}. Ове године нисам ишао нигде преко границе. Видите почео сам да пишем без реда. Значи, време је да завршим. Знај да Ви волите Господа. Знај да волите чак и мене. А Ви знате да ја Вас волим, све вас непромениво снажно и увек сам ја Ваш Тати

---

^{30[30]} Философ, богослов, знаменити делатник Р. Х. С. Д.

18 новембра 1964 г.

Драга матушка Наташа, мир Вам!

Пре недљу дана посао сам Вам своје писмо као одговор на Ваше писмо од 29.10, а сада, пре него што сте га примили, поново хоћу да пишем, јер сећање на Вас потискује многе друге мисли. Преда мном је гомила ваших писама, то јест Ваших и очевих. Не без радости сећам се прошлости, али и не без туге прочитавам писма. Ви знате да смо неретко принуђени да говоримо неупоредиво мање од онога што бисмо хтели, посебно у условима садашњег времена. Сви смо навикли да задржавамо речи. Добро је када људи одбацују лаж, клетву, увреде, који уносе невероватне поремећаје у животу света, разарајући, често непоправљиво, људске животе. Али, на жалост, не као горе речене ствари, већ истински добре речи, које назиђују живот, исто тако не налазе излаз.

Међу писмима нашао сам старо (...) писмо, које ме је потсетило на ваш одлазак. Размишљам да вам га пошаљем. Можда ће оно бити интересантно и Вама и деци. Послаћу Вам такође две фотографије. Оне нису сасвим успеле, али боље ишта него ништа. на једној је наш дом. Црвена боја у стварности је много “дубља”, постојанија, пријатнија. И сада је у изузетно добром стању. На другој су грци који долазе недељом из Лондона и после службе остају на пикнику у врту. У дубини видећете мене. Често има људи више него што можемо нормално примити. Тако је ова пустиња постала веома живахна у празничне дане. Ми се наслађујемо тишином у остале дане у недељи. На другој слици види се угао нашег дома са стране која је била лево на првој. Ова страна је некречена. Остављена је гола опека. Велика врата чији се део види, јесу врата мога кабинета према врту. Сада је врт огољен након листопада. Много птица је у њему чак и сада. Зима је скоро топла. Само је једне ноћи било испод нуле. Сада је +10.

Пишем вам о овим ситницама с мишљу да вам ови детаљи могу бити интересантни, као што ја нисам равнодушан према детаљима вашег живота. Да, ја сам био принуђен да сачувам мноштво писама не толико што су ми она интересна, већ и због тога што моје сећање не задржава чак ни догађаје јучерашњег дана, а ја често морам да одговарам људима после много година. Видим сада да је на тај начин могуће задржати у сећању много тога што би неповратно пропало. Понекад се ствара цела књига, огромна слика и догађаја и размишљања.

Сада ћу ипак завршити ово писмо с намером да Вам пишем опет. Очекујем с нестрпљењем нове вести о вашој болести. Мада сам у току недеље био спокојан, ипак немам поверења увек према својој интуицији и хоћу поузданих вести од Вас.

Ви знате да вас све волим и за уистину помињем свакога дана нашим поменом чију бит и име ви знате.

Ваш Тати

Пасха Христова 1965 г.

Христос васкрсе!

Драги незаборављени, увек љубљени оче Борисе, матушка Наташа, Миша, Коља, мир вам свима од Господа да се умножи у ове свете дане.

(...) Био сам страшно жалостан вестима о вашим болестима, и како могу – вапим Богу, молећи да вас све заштити, и за миран наставак вашег живота.

Конечно, доћи ће крај свима нама... и колико нас овде има, сви ћемо отићи... Али радост због Ускрса отире ужас бесмислености свега земног. Због тога, у ове дане свима шаљем свој ускршњи поздрав и жеље. Нека до краја ваших дана неотступна буде радост приближавања Невечерњег Дана Христовог, и истинско надахнуће, које није друго до Сам Дух Свети, нека буде на вама непрестано, окружујући вас чвршће него земаљски ваздух. Посебно вам то желим сада када се по целом свету подстиче рођење “прачовека”, готово неспособних да приме рођење од Духа, Свише, и до краја својих дана остају такви “праљуди”, лишени сазнања свога богосиновства, неспособни да произнесу на доличан начин молитву Господњу “Оче наш”.. Свет постаје некакав гигантски ЗОО-врт. И неопходно је да непрестано вапимо Богу да

ниспошаље онима који гину у стегамачајања и апсурда – ново откривење, тачније – пројаву некаквих нових чудеса, коначно, не техничких, да би се у тим “праљудима” пробудило сазнање да су рођени за истински људски живот. Старац и многи други подвижници десетлећима су се молили за мир, и не види се крај овој молитви. Али Христос је победио и Његова победа је вечита. Христос васкрсе

Воли вас увек ваш
архимандрит Софроније

29 августа 1965 г.

Драги, драги матушка Наташа, оче Борисе, Миша, Коља, и ако је сада с вама Вера и сва дечица, која брзо расту.

Мир вам од Господа и благослов да се умножи током времена док сви ви недистигнете меру савршенства у познању Вечнога Бога да би се насладили непролазним и вечним миром.

У нади да ће моје писмо стићи на дан Вашег имендана, шаљем своје честитке, своје најлепше жеље, сву своју љубав, коју свакога дана приносим Богу у својој молитви за Вас, све вас.

Да и сам пишем чешће то би се могао и жалити што давно од Вас нема вести. Но, како и сам пишем ретко, морам да трпим без Вашихписама. Најважније ми је да знам о вашем здрављу, о напредовању дечака. Запрепастио сам се када сам видео како су они порасли. Испратио сам их сасвим мале, а сада су за целу главу вишли од мене.

Уместо да ја носим малог Кољу, он сада може да ме носи на својим рукама. Жело бих да са свима вама проведем барем неколико часова, да вас све видим лицем у лице, да би, читајући отворене странице ваших лица, видео у њима оно о чему други људи не знају. Истина, сви ми страдамо незнајући сами себе.

Шта да кажем о себи. Заиста, остарило се, заиста, ослабио сам и хоћу одмора. Никада раније нисам мислио да ћу доживети такву старост. За мене је то невероватна старост: 70 година! Нисам се надао да ћу доживети и до четрдесете. Последњих петнаест година прошло је у непрестаном труду, често до потпуне изнемоглости. Али сећање на све вас је веома жива у мом срцу, и моја свакодневна молитва за вас. Знам да и ви мене не заборављате. Нека вас све чува Господ.

Воли вас
ваш Софроније

Рођење Христово 1965 – 1966 г.

Мој драги и незаборавни оче Борисе, матушка Наташа, деца Миша и Коља, а такође и Вера, којој, ако није с вама, пренесите поздрав.

Свима шаљем своју љубав и најтоплије жеље за празник Рођења Христовог и Нове године. Свима вама желим не толико пролазну срећу, већ и вечног славља у дубоком миру у Царству незалазне Светлости, где је све пуно бескрајног смисла, где се све радује и весели дух наш, јер се све савршава Духом Светим.

Сваки пут, када служим Литургију, с радошћу гледам на ваша имена. Сваки пут када хоћу да вам пишем, јасно се сећам тих година када смо били заједно и као један; свакога дана, посебно увече, када ви већ, можда, спавате (јер је међу нама зими разлика 3 сата), својим умом сам са вама, и духом се молим Богу да вас благослови и чува непрестано.

Од тог часа, када сте ми написали писмо о побољевању вас обоје, неко неспокојство се уселило у моје срце. Али ја се надам да ћете ми ви писати о себи и о деци. Гледам на вашу заједничку фотографију и мислим како су се деца страшно променила. Какав је постао Миша,

који се у оно време као дете плашио пилића, или Кука у то време мучио беспошtedно куцу, која се предавала послушно његовим малим рукама.

Чак је и Верочка постала другачија. Више није она полубезбрижна девојчица, већ озбиљна мајка. Жао ми је што не познајем ваше унукe. Ипак вас све исто љубим и помињем. Лишен сам живог односа и то отсуство не може заменити у потпуности ништа.

Архимандрит Софроније

8 јунаура 1966 г.

Драга, драга матушка Наташа.

Мир Вам и благослов од Господа. Свакога дана молим Оца нашега, Који је на небесима, да Вам ниспошље милостиво благослов и да Вас чува неоступним старањем. Ја сам се тако навикао да мислим о Вама као о некоме ко непрестано стоји на граници, веома необичној – између живота и смрти. Ви сте увек пуни победоносног живота, тако брзо и снажно реагујете на сваки догађај, непрестано у срцу носите све чланове Ваше породице и мноштво пријатеља, с друге – толико пута Вас је срце издавало, да смо се сви плашили за Вас. И сада, ја готово увек у вези са Вама преживљавам исто. Та чињеница да сте Ви, после многих критичних стања, које сте преживели у Француској, још увек живи и оживљујете друге, родила је веру да ћете још и још Ви излазити као победница над смрћу чак и у земном плану. Хоћу да верујем да ће се та победа још продужити; док не испуните Ваш матерински и супружански дуг.

Опростите што можда не знам увек како и шта да Вам пишем. Ви знате да су сви убеђени да писма прелазе преко границе чак и данас не сасвим слободно. Да их чита неко други и чита их не с пријатељским расположењем, већ с мишљу да у њима нађе некакову кривицу, барем преступ. И свест о томе, шта је преступ зависи од овог или оног места, то јест месне установе. Отуда у мојим писмима толико принуде да говорим само о својој неизмерној љубави и сећању не дотичући друге проблеме. Ваша последња писма носе живљи и слободнији карактер и то ми даје храбости да Вам пишем унеколико другачије.

Изводи из писма које Вам је Николка писао веома су ми драги. Веома сам Вам захвалан што сте ми их послали. Много Вам хвала за његову фотографију. Никада не бих препознао оног маленог Куку, кога сам носио на рукама, с којим сам се возио по врту Р. Дома на бициклу: ја на својем великом а он на малом са два мала точка позади. Схватам да је за такву мајку, Каква сте Ви, пустити сина на 3 године^{31[31]} – то дубока туга, страшно лишавање, непрестани страх. Добро је да он то разуме и често Вам пише. То Вам олакшава да поднесете његово отсуство. Ипак, дозволићу себи да Вам бојажљиво кажем нешто у виду савета: имајте више поверења у промисао Божју. Преживљавајте то лишавање мање трагично, да би Ваше срце издржало тај дуги рок. Знао да је лако давати савете, и као што сте Ви раније говорили, да срце не можеш задржати, мада га стискали у песницу.

Ипак, стежите још и још неколико година, да би се оно затим отворило и разрасло до савршене и неуенљиве љубави по Христовим заповестима. Ми, људи, на жалост, морамо проћи кроз сва страдања, да би смо схватили животну страдање читавог света, да би постали способни да схватимо Христа. Вама је Господ даровао толико много на плану духа да Ви можете и морате бити снажнији, чак и када лежите на болесничкој постели. Ваша победа је, несумњиво, као победа Христова. Ништа нисам добио од вл. Јована^{32[32]}. И то питање је остало за мене нејасно. Ја сам не дозвољавам себи да икоме пишем. А Ви ми пишете без уздржавања, ако је то за Вас могуће с друге стране. Пишите једноставно, не тражећи ни изразе, ни красноречивост. Ја сам пишем брзо, немајући често времена да прочитам шта сам написао. Када читам Ваше описе, дивим се што подносите такве тешке физичке послове. Пишите о својој деци. Али узнемирујте се због њих нешто мање. Препустите им да буду као и Ви,

^{31[31]} Писмо је написано након што је о. Софроније сазнао да је млађи син о. Бориса позван у Совјетску Армију. Војни рок је тада трајао 3 године.

^{32[32]} Митрополит Јован (Вендланд), у то време митрополит Јарославски и Ростовски.

слободнији да решавају своју судбину. И Ви сте били сасвим млади, када сте решавали своју судбину. Нека и други тако чине, макар били тако драги срцу.

Желео бих да Вам пишем још. Али, за овај пут је довољно. Опростите ми због “нехришћанских” савета – да се мање узнемирујете за оне које волите. Али, ипак, стегните срце, да би свима, то јест и о. Борису, и Кољи, и Миши, и Вери, и мени, и свима осталима било лакше да се надају да ћете Ви још бити с нама.

Брините мало и о себи.

Воли Вас

Тати

18 јануара 1966 г.

Драги и незаборављени оче Борисе. Мир теби и читавом твом дому. Хвала ти много за твоје писмо од 11'ог овог месеца. На почетку сам се мало узнемирио. Помислио сам шта се десило, због чега пишу поново тако брзо? Нисам навикао да често примам писма од вас. Брзо сам га отворио и журно га прочитавши, мало сам се умирио. Први утисак је био сличан ономе што осећаш добивши телеграм. (...) Сада ћу објаснити могућу задршку с нашим писмима. Прошле године осећао сам се уморним од непрекидних брига о животу нашег манастира на сваком плану, и пре свега заморио сам се бригама о материјалној страни нашег живота. Не сећам се више да ли сам вам о томе писао. Ја немам копије писама, то јест оних која сам вам писао и лако заборављам шта сам написао, а шта нисам написао. Тако, ако се понављају, не сматрајте да сам сишао с ума, већ само да сам забораван... Зато, одлучио сам да оставим своју “децу”, како се ја изражавам, да би се они, с једне стране, припремили за мој скори одлазак од њих, то јест за самосталну борбу за своје постојање, с друге – да се одморим, да дођем себи од непрестане јурњаве. Верујеш ли (знам да верујеш, јер и ти сам пролазиш исто искушење), често немам времена да спреим своју собу, да нормално на миру нешто поједем, да некако уредим своју преписку. Дајем се свима и свакоме, а посебно онима који страдају, који очајно траже помоћ, који су притиснути или теретом усамљености, или болестима, или непрестаним мукама и недостацима. Ови које сам набројао моја су прва брига. Њима пре свега бежи моја пажња и срце. Затим следе неодложна “дела” овог света. Свако официјално и административно питање повезано с нашим постојањем. Затим пријем многих посетилаца, који у већини случајева долазе издалека, и по нужности не могу остати без пажње. Затим моја преписка, веома ретко на матерњем језику, што од мене захтева туђу помоћ, или велики губитак времена, јер на грчком могу писати више или мање слободно, а на француском или енглеском с напором, губећи много времена. Знаш да је преписка свештеника неупоредиво сложенија и за њега отежавајућа из разлога, што свако, ко се обраћа свештенику, обраћа му се с надом да ће од њега добити ПАЖЊУ за своје проблеме, који су пред њим, очекујући да свештеник подели све његове муке и остало. Неретко је потребно само мала непажња, само безначајни пропусти да се та особа дубоко ожалости таквом непажњом, или да се чак саблазни на дуго време.

Све то захтева не мало снага од нашег срца. И сам сам понекад задивљен, да носим то бреме толико година. Сада се не могу похвалити својим здрављем. Од времена моје операције ја сам готово све ове године био принуђен да узимам средства за спавање, да би увече заспао (то јест у 2 или 3 сата), да бих у 6 сати почео наше богослужење. Спавао сам често не више од 4 сата. Некада успем да преко дана мало одахнем, а понекад се пада у постељу у тренутку потпуне исцрпљености.

Ти немаш потребе да будеш опрезан према мени. Не кажеш да се и ја жалим као што то чине други, који не дозвољавају свештенику да изрази ма и најмање тешкоће, јер они од њега очекују помоћ, свештеник је дужан једино да носи тешкоће људи и чак, ако то да Бог, читавог света. Ја их разумем, и обично пишем онима који одвећ много траже, да би рекао да сам немоћан; да немам снаге, да би се они помало умирили у погледу наше непажљивости.

Тако да сам ове године решио да се мало удаљим из манастира и провео сам неколико недеља у једном енглеском манастиру. Тамо су ми у четири сата доносили вегетаријански обед у собу, а сво остало време био сам савршено сам. На молитву с њима ишао сам свега неколико

пута, на празнике. Чај сам спремао сам у соби. Много сам читао, углавном на енеглеском, да бих мало овладао тим језиком. Слава Богу, почињем да читам готово слободно и чак да разумем много када говоре сами енглези. Ово последње – веома је упутно у којој мери ти владаш језиком. По мом мишљењу то је најважнији показатељ твога знања. Особено за полуглуве, какав сам сада ја. Након тога сам био у једном удаљеном котецу, усред дивљих поља и шипражја, на обали једног залива, на удаљености од око 300 км од нашег манастира. Зиму сам провео у котецу, у једном старинском селу, налик на прошловековна, и у том смислу веома интересантно. Тај котец је око 200 км од нашег манастира. Коначно, ја одлазим у манастир у пождествене и крштенске дане и на друге велике празнике. Између осталог и ради тога да бих помогао својој деци, младим монасима, понекад да бих тамо служио литургију. Један наш јеромонах сада у Француској учи богословију. Отац Иринеј отишао је на Атон, и сада тамо живи у манастиру св. Павла. У манастиру, на тај начин нема ни једног јереја. А народ долази недељом и празничним данима.

И то је делимично део мојих брига. Још једна тачка нашег живота – обнова старог храма, удаљеног од манастира 600-700 метара. Већ осам година трудим се над тим делом, и још се не види крај. Здање храма било је у безнадежном стању. За пост мислим да одем у манастир и да останем до Пасхе. Завршио сам твој лист. Наредни пишем Наташи.

Твој архимандрит

Софроније

Пасха 1966 г.

Ваистину Васкрсе Господ!

Драги моји и назаборављени оче Борисе, матушка Наташа.

Вама и свој вашој деци шаљем своју љубав и најбоље жеље. Закаснио сам са својим ускршњим поздравом, али у овом случају боље и касније, него никад. Примео сам од вас три писма, три фотографије, за шта вам од срца захваљујем. Нисам писао због тога што је било изнад мојих снага што сам се прихватио рестаурације једног старог храма (XII в.), који смо добили на располагање на дан нашег доласка. На жалост, храм је био у веома жалосном стању, готов да сваки час падне под тежином крова и да се претвори у камену грудву. Сада, након седам година великих напора овај храм је спасен. Рестаурација није потпуно завршена, али главно је урађено, и ми ћемо тамо служити недељне службе, на које су почели долазити све више и више људи. Наш мали храм унутар манастира већ одавно не може да прими такво мноштво. Храм је постао, по општем мишљењу веома леп. У пасхалну ноћ било је не мање од 200 људи, што је за наше удаљено сеоце (90 км од Лондона и ван свих главних путева), у готово пустом крају – неочекивано много. Борба за обнову храма била је последњих дана на граници наших снага. Устајали смо у дане поста на службу у 5 сати ујутро, и завршавали дан у поноћ, а ја понекад и касније. Било је потребно учинити веома много за кратко време, да би храм био готов до Ускрса. Али сада је то завршено. Мало ко нам је помогао; трудили смо се да никога не узнемиравамо молбама за помоћ и потрошили смо за нас невероватну количину новца.

Сада сви желе да виде храм и можда ће доћи да нам даље помогну. Било је тренутака када се читав овај подухват чинио безнадежним. Тако су мислили готово сви који су видели храм. Позивам и вас да се радујете с нама у вези овог догађаја. Ми сви не без чуђења гледамо на то како је брзо човечанство почело да се удаљава од Цркве, од Христа. За мене ова појава може се објаснити тиме да више од пола века (од 1914 г.) читава земља живи у атмосфери непрекидног братоубиства, и нико да се покаје због тога греха. Природно је да у таквом стању људи не смеју да погледују на велику Светлост Христову. Поверовати у Христову блавест да смо сви ми људи – чеда Беспочетног Творца света, поверовати у нашу вечност, кроз васкрсење из мртвих, поверовати у то да је човек обаз Бога живог – постало је изнад наших моћи и због тога тако нагло бива свеопште отступњаштво.

Када сам био у Грчкој за време рата, примајући исповести од људи, говорио сам им: “Ви сте заборавили да ми кажете о једном свом великом греху...” – “Каквом?” – “О томе да сте Ви –

убица...” “Не, ја нисам убица, и због тога вам не могу рећи о том греху...” - !А реците ми да ли сте у току рата добијали извештаје о томе да су у овој или оној операцији такозваном непријатељу били нанесени велики губици, и радовали се томе?” – “Природно, јер су они почели рат, они су криви, и добро је да их убијају.” “Тако је, драги мој, када би на то гледали с обичне, људске тачке гледишта, а на плану Јеванђеља то је саучесништво, морално, у убиству, и због тога је нужно кајати се и за тај грех.”

Нисам видео да су људи правилно схватили ово што је речено, и због тога им ништа друго не остаје него да се одрекну живота по Јеванђељу, отићи од Христа, заборавити своје истинско происхођење на плану духа и претворити се у животиње осуђене на смрт. Тако да је у ово време градити храм Христу – задатак нимало лак.

Молите се за мене, да би Господ утврдио дело наших немоћних руку. Исто тако и постојање нашег манастира, створеног великим напором, у великим мукама, при општем отпору, а често и намери да се разруши свако наше настојање.

Ја се увек молим за вас, свакога дана. И све ваше туге – моје су туге, све ваше радости – моје су радости; када сте ви болесни, или пролазите кроз нека искушења, тада удвостручавам своју молитву за вас. Ретко сам у свом животу видео тако верну љубав, какву је дао Бог да имамо међу нама...

Пишите ми када имате слободног времена. Не смућујте се ако не одговорим одмах, јер то никако не значи да је моја љубав ослабила, или се умањила. Мени је већ 70 година, и моје снаге се смањују, сећање слаби, слух такође, а још је потребно трудити се ко зна колико, да би завршио започето барем до те мере која ће обезбедити будућност мојој “деци”. Нас је увек било – 6. На тренутке 7, 8, али то нам је био проблем због недостатка смештаја, и они су одлазили. Отишао је и о. Иринеј. Он је сада на Атону. Радујем се због њега, што је он сада обезбеђен за цео живот. Када сам прошле зиме био болестан, бирнуо сам због њега: како ће он живети после моје смрти? Сада ову бригу немам на души. А о другима моја брига није мања, већ друге врсте. Мислим да ће храм који смо саградили бити за њих добро обезбеђење у наше време. Коначно и они морају одлучно да раде, да би сачували своју прилику да посвећују пре свега мисао, снагу Богу, Оцу нашем, Кога молим да вас све сачува, благослови и заштити од сваког зла.

Ваш Тати

Још много пута – ХВАЛА.

8 новембар 1966 г.

Драга матушка Наташа, мир Вама и читавом Вашем дому!

Хвала Вам за писмо. (...) Да, ја Вас се добро сећам, али вести о томе како Ви живите важни су због тога што ја блискије и дубље проничем у Ваше стање и могу да на животнији начин да Вас се сећам.

Сада, пре свега хоћу да Вам кажем нешто о субјективним осећањима оних који болују од срца. Ја сам не једном био сам у болесном стању, и знам шта значи када срце страда. Тако да субјективно осећање у болести може бити необично тешко и страшно. Исто тако, то је и својство срца као најважнијег центра читавог нашег живота. Када осетимо бол у нози, у руци, на неком другом месту, где нема “органа”, тада и снажна бол не изазива велики страх, и страх чак није ни присутан. Но када срце “бије”, као клатно, или се спазматички сажима од бола, или удара ненормално, тада се изненада јавља осећај страха од смрти. И о овом стању, о његовој природи хоћу да кажем неколико речи.

Како сам приметно, тај страх често нема везе с нашим духом. Тај страх је готово чисто физички, животињски. Наше психичко осећање у тим случајевима повезано је овим стањем нашег телесног срца, и агонија се остварује у области психофизичког човека. И ми, чини ми се, не треба да мешамо тај “животнофизички” страх са страхом метафизичким, духовним. Ја сам

једном преживео дванест дана и дванест ноћи таквог стања на граници смрти. Посебно страшно је било ноћу. То је било веома давно, 1935 г. Али заборавити ту агонију није могуће. Најпре сам био поражен страхом изнад сваке мере. Али, тада се догодило нешто у мом духу, и ја сам видео да међу страхом пред вечношћу, светлом или тамном, и тим животињским страхом – читава је провалија. Њихова природа је дубоко различита. И од тада, мада ја непрекидно осећам тај животни страх при грчевима у срцу, или у аорти, или у грудима, и тај животињски страх постао је неупоредиво слабији од тада када сам познао његову природу. Знам ЗАСИГУРНО из свог личног опита да прилазак смрти кроз срце може бити необично мучан, али то никада није повезано с нашом будућом судбином у Богу. И најслађи и неизрециви мир у души може ићи паралелно с овим телесним страхом. Љубав Божија понекад чак и у великој мери налази себи место у току ових страдања. Највероватније због тога што читаво наше биће мора доћи у стање критичне напетости, и у тој критичној напетости открити нове способности нашег духа, нашег метафизичког срца.

Ја се не тешим надом да ће Вам моје речи донети разрешење питања о вашој болести, али се веома надам да ће Бог учинити с Вама ово знамење Божанског старања о вама.

Благодарим оцу Борису за његову преписку. (...)

Сада нешто о себи. Нажалост, немам никакве гостопримнице, а потреба за њим је огромна. Да тако нешто постоји било би нам знатно лакше, пошто је наш дом одједном мали за ту количину људи који нам долазе за празнике. Због тога смо рестаурирали стару цркву из XII в., којој је претило потпуно уништење, са великим успехом(...) и изгледа истински дивна. Шаљем вам 3 фотографије које ће вам пружити представу о њој. Иконе на иконостасу дело су о. Григорија Круга^{33[33]}. Лик Пентократора на Престолу – писао сам ја^{34[34]}. Лустери, (два, други се не види на фотографији, позади) начињени су од старих железних обруча сељачких таљига. На фотографији – велики са 12 свећа, позади – мали са 7 свећа. На престолу је крст и подсвећњаци које је ковач начинио по мом нацрту. Сам престол начињен је од старинског резаног дрвета (XVI в.) и урађен је веома лепо и погодно за велике службе. Форма – гробнице. Фотографије нису убедљиве; у стварности црква ствара диван утисак. По својим размерама она одједном смешта 200 људи, можда и више. А када има мало људи опет није страшно велика, и све је сразмерно нашим потребама. Испред престола види се дивна завеса; тамо су отвори за двери које воде у задњи део храм, где смо сместили жртвеник. Жртвеник тамо је такође од старог дрвета, још успелији од Престола. Али, на жалост, рестаурација није завршена због недостатка средстава. Ако је Богу угодно да нам омогући то што смо замислили, храм ће постати велелепни споменик. На 4-ој фотографији је улаз у наш дом изграђен по мом нацрту. Раније, када смо дошли овде, није било ничега, тачније, готово ничега. Ониски сеоски плот, поломљена врата нису се затварала.

Ја сам старим и слабим. Најгора болест старости – лако умарање, и страшна лењост и тромост већ овладавају мноме. Послаћу вам фотографију са својим чедима, ако ми напишете да ли вас интересује. (...)

Нека вас све чува Бог. Свима шаљем своју велику љубав.

Ваш Тати, неизмерно одан

Све целивам

Пасха 1967 г.

Драги, неизмерно вољени, незаборављени матушка Наташа и оче Борисе.

Примио сам од вас читав низ писама. Свакога пута са страхом, јер веома желим да одмах сазнам како сте обоје. И када сазнам да сте живи и више или мање “дишете” и сам са олакшањем одахнем. Мене није стид да лоше дишем, јер сам ја старији од вас. Ви би требало да

^{33[33]} Јеромонах, један од великих иконописаца нашег времена. Аутор низа књига о иконама.

^{34[34]} У младим данима, до револуције о. Софроније студирао је на уметничкој академији, његови радови приказивани су на изложбама. И сам је писао иконе и поучавао у томе своје монахе.

дишете пуним плућима, све преживљујући у дубоком и крепком срцу. Да, сваког дана молим Бога да вас сачува. Толико ми је драг ваш живот на свим плановима. Што се тиче Николкине болести нисам се никада много збуњивао. Ја се веома надам да ова болест није на смрт, већ на славу Божију. Проћи ће две године и њему ће бити боље у сваком смислу. Уствари; неопходно је да осетимо и своју потпуну немоћ, да дођемо до дубоког очајања, да би се препородили за нову наду, да би искусили истинско Васкрсење.

Сада вам шаљем своје “Христос Васкрсе” и своје најискреније жеље да би Светлост Пасхе Христове вама засијала с још већом снагом него икада. Да радост Пасхе никада не оде од вас што је могуће дуже. Да би сва ваша деца такође била срећна и пуна духовног очекивања.

Како вам ретко пишем, у овом пасхалном писму рећи ћу вам све и о себи. Ја сада имам за себе лично мали дом недалеко од Ректорије. Долазим на најважније службе, остало сам време сам. То је тако дивна привилегија – то јест бити сам, у тишини. Око мене нема много буке. Могуће је сакрити се од ње, ушавши у собу, изашавши у врт. Ноћу пут, који пролази поред пута, шуми на ветру, као непроходна шума. Дошло је пролеће и већ осећам долазак лета. Зима је прошла не без тешкоћа, не без старачких болести, посебно реуматизма, који ми је много досађивао ове године. Посебно напорно ми је било с левом руком, готово два месеца обузетој боловима у рамену и ниже. Али, слава Богу, сада ми је знатно лакше, и надам се да ћу служити у дане Пасхе, с већим полетом него у посту. Не могу рећи да сам задовољан собом, то јест тиме како пролазе моји дани и месеци. Толико много мора да се учини, али толико мало у ствари може се урадити. Понекад ми долази мисао да је боље да човек не доживи до старости, када се све способности умањују. С друге стране, увек постоји толико много ствари, свакаког посла, тако да отићи, не испунивши свој дуг, оно “завештано од Бога” – није могуће.

Хвала што пишете о себи, о вашим сусретима, о деци, о здрављу. Смилујте се, не скраћујте писма, да бих могао знати о вама што више и чешће. И ја сам превладаћу свој умор од писања писама, и писаћу вам више.

Целивајте сву вашу децу (...) Све вас љубим као оне који су ми најближи и најдражи, са којима је дубоко повезана моја душа.

Ваш а.Тати

1 јануар 1968. г

(Ево, потребно је сада привићи се на ову нову цифру.)

Драги оче, матушка и остали. Данас сам са вечерњом поштом примио ваша писма и читаву гомилу фотографија. Много вам хвала за вести, а и за најважније, за вашу велику љубав.

Сада, од чега да почнем? По обичају пре свега желим вам свима да радосно прославите Рођење Христово, да Нову годину дочекате у добром здрављу и с новом надом на нову срећу, док не достигнемо крајњу срећу – то јест опште васкрсење. Сваког дана се молим, да вас Господ сачува, благослови сваки ваш корак, намере, дела. Да би уопште читав ваш живот био благословен свише. Мислим да тако и јесте. Да пређем на себе? У прошлој години и код мене било је не мало новости. Не сећам се да ли сам вам писао да од јануара прошле године живим одвојено од манастира, на растојању од 8 км. Живим сам у кући чији се задњи део пружа у огромни врт, и тек једним крајем излази на пут, неку раскрсницу, кроз коју се аутомобили крећу углавном ујутру и увече, то јест када иду на посао и када се враћају кући. У остало време веома је мало кретања, ноћу је дубока тишина. Али и дању, да бих имао тишину, седим у соби, не излазећи на улицу. На такав начин могу на миру да читам, пишем и чак да размишљам. Често размишљам о свом крају, тако блиском; како сам закорачио у 71-у годину, ушао сам у године када је мој блажени Старац већ осећао да се приближио кончини. Пред мој одлазак отуда у Француску неко ми је рекао да ћу доживет године мога Старца. У то време то ми је изгледало савршено немогуће, а сада не знам када ће доћи моја смрт. Чекао сам је десетлећима. Моје здравље ме је принуђивало да мислим о том. И не гледајући на све, некако још живим и радим. Неретки су послови са онима који допутују. Данас сам на пример служио Литургију Василија Великог; служба се продужила на три сата, затим доручак с људима, затим административне обавезе, затим пријем људи који су допутовали из Француске и Немачке, затим још један мали обед... Затим сам отишао код себе у пустињицу. Отац Иринеј ми је донео ваше писмо овде. Ви знате да је он отишао на Атон. Провео је тамо пола године, онда му је било жао нас и поново се вратио. Моји монаси су добри људи, благочестиви, образовани. Природно је што ја хоћу да су они пламенији, надахнутији, истрајнији у нашим монашким искушењима. Готово сви који долазе код нас због њих су усхићени – као што видите осим мене. Једна од највећих тешкоћа нашег богослужења је у томе што не можемо наћи “заједнички” језик... Они који долазе су са разних страна и њихови језици су различити. Сви ми сада знамо 4-5 језика, и лако прелазимо на сваки од њих, али овако или онако постоји стална брига о томе да сви присутни буду задовољни, и то нас принуђава да томе поклањамо не мало пажње. Литургија обично тече на 3 или 4 језика. Недељом је, напротив, једноставније, јер тада преовладавају грци, и ми готово читаву службу обављамо на грчком и тек по неке делове понављамо на енглеском, који постаје све више и више “заједнички” језик.

Необична слика: ја сам остарео, а млади и чак сасвим деца ме воле и многи хоће да ме пољубе. Истина, ја сам поклањао, и још поклањам људима много времена и снаге. Последње године хтео бих да проведем у миру, и надам се, заслуженом “ретрете”^{35[35]}. Такав ретрат постао ми је просто неопходан. Да се прилагодим ритму младих људи ја нисам у стању. Осим на неколико дана. То усамљивање ме чак физички спасава.

У овој години успели смо да померимо посао на цркви у нашем дому. Иконостас је постао много лепши и достојнији. Фурнир је замењен старим дрветом, радом из XVI века.. Олтар је покривен кровом, делом ради топлоте, делом ради “тишине”. Кров је страшно дебео с пустином под њим. Уопште може се смело рећи да су обе наше цркве постале веома погодне за Литургију а у исто време истински лепе. Чуди ме да се оне свиђају људима са истанчаним уметничким укусом и оним, рекао бих, најпростијим. Ни ова, ни друга, коначно, ни у малој мери не изражавају моју истинску идеју о храму за Великог Бога. Али у нашем положају не може се мислити о бољем.

(...) Два – три пута био сам у последње две године у Француској. Путовање тамо за мене је лако и брзо. Посетио сам прошли пут старе другове. Посетио сам гробље, где је толико мени познатих имена и душа. Вас помињем сваког дана. и истински ми је жао што је долазак до вас изван моје моћи. И то не толико због болести, колико због сложености живота у наше време.

---

^{35[35]} Одмор (фр.)

Моје здравље некако се поправило мада у сваком трену постоји могућност “неочекиваних” падова и кризе. Свима шаљем свој благослов и љубав. Нека вас Господ чува

Верно вас љуби ваш Тати.

29 марта 1968 г.

Драги, веома ми драги оче и матушка, Мишо, Коља, и сви остали који су у кући у овом часу или долазе с југа, то јест Вера и читава њена породица.

Мир вам и благослов Свише нека почива на вама у све ваше дане. Много вам хвала за писмо. Сама чињаница да сте живи пружа ми утеху. Хвала вам на поздравима и добрим жељама, за верност ваше љубави према мени. Ја дубоко ценим ту верност! Зато што је мало на земљи људи верних својој речи, верних у пријатељству, верних чак и у браку. Тим више ређи су они када је основа дружбе, братства не земни случај, већ вера у нешто.

Моје здравље – није било заиста лоше до овог времена. Коначо, старост узима своје, и живот се очито приближава своје крају. Након 50-60 година сви смо окружени људима, који су у прошлости били као и ми млади, али који сада већ одлазе и наговештавају и нама о неизбежности тога и страшнога, а и свечанога дана. мој живот се продужио сасвим неочекивано за мене. Ви сте ме у своје време видели на прагу смрти. Нисам се надао да ћу дочекати четрдесету а сада ми скоро откуцава 72! Али када погледам на учињено, долазим до очајања гледајући ништавило које сам учинио. А колико је било намера, колико неостварених идеја, нерешених задатака. И учињено је плаћено несразмерно великом ценом. Напротив, све речено уопште није жалба, већ само констатација. као што знате ја сада много времена проводим у своје “кутку”. То је спасење за мене. Делити живот с младима – постојао је тескобно за мене. Нема у њима истинског надахнућа да граде, да стварају. Због тога, када сам сам ја одахнем душом. “Далеко од очију – далеко од срца...” Ова суштински непријатна пословица у овом случају примењена је на мене. Необично сам устројен: будући да нисам привезан за имање или нешто друго, заборављам потребе и дела мога манастира, препуштајући се својим мислима у осами. Коначно, тамо сам често, да бих још диринцио, зарађујући свима њима за живот. Ако би их ја оставио, мислим да се они још не би снашли пред претстојећим задацима: треба хлеба свакога дана, а осим тога толико свакаквих других потреба. А они имају и необичну привилегију: храм у самом дому и Литургију у условима, које ћеш једва наћи на земљи на било ком другом месту. Понекад ми се чини да они разумеју, углавном, колико деца: узимају, не мислећи како је то дошло, каквим трудом и муком све то долази. У том односу, коначно, била би највећа грешка, с моје стране, да мислим да људи схватају срцем шта значи име “хришћанин”. Хришћанство још није прихваћено на земљи. “Историјско” хришћанство често пружа слику страшног гажења смисла Јеванђеља. Колико је престапа било учињено и још се чини у Христово Име? Какав ужас! Какво изопачење! И када чујеш да се многи усуђују назвати се хришћанима, истовремено долази ми мисао: а Сам Христос да ли ће их једном назвати Својима? Сам Он је рекао да ће Му многи рећи: *Нисмо ли у Твоје има пророковали* и остало... И он ће одговорити: *Одлазите од Мене, ви који чините безакоње*; Ја вас не познајем.

Достојевски је устима својих јунака рекао да је хришћанство за Хероје и Геније Духа. Сам Христос каже да сваки који испуњава реч Његову зна ОТКУДА је она... И Павле је рекао да Христово Јеванђеље – није од човека и није по човеку. Може се мислити да ће, ако се још продужи историја човечанства, можда ће једном произаћи таква суштствена промена у људима да ће они истински постати браћа, која се нелажно моле “ОЧЕ НАШ”. Ево, ја сам остарио и једнако се спремам за смрт готово без наде, да ће такво време победе Христове доћи. Сваки пут, када слушах радио или узмем новине у руке, ужаснем се од зверског дивљаштва и људске мржње. Довољно. Бити песимист не приличи нашем лицу. Ако не овде, на земљи, то у будућем Царству видећемо победу правде, и верујем да је та правда НЕИЗБЕЖНА. Некада, гледајући лавове и тигрове у ЗОО-врту, мислио сам да ће доћи час када ће људи “сместити све таквима подобне, који личе на људе” у кавез – и царство и власт биће у рукама “кротких”, они ће наследити земљу...

Од све душе желим да Коља успешно изабере свој даљи пут. Важно је да човек заволи и воли до краја изабрано дело. Другачије ће бити тешко живети. Да ли је Миша задовољан својим послом? Могуће да нећу моћи да вам пишем за Пасху али, као што знате, ја вам нисам неверан у љубави и сећању, и у Светли Дан послаћу вам свој бежични отпоздрав о Васкрслом Христу.

Господ нека вас све чува

Заувек и верно вас воли
Тати

Пасха Христова 1968 г.

Драги и незаборавни оче, матушка и сва децо, првог и другог поколења.

Свима шаљем своју љубав и најбоље жеље и мисли на Свету ПАСХУ.

Молим се да неугасива светлост Христовог васкрсења увек испуњава атмосферу вашег дома, дајући вам радост у искушењима овога века, чак и када се приближава нашем срцу дах смрти. Нека вам Господ да истинску веру у нелажности наше победе. Нека су ваша срца и ум увек привезани за виђење Божје Вечности и Светлости у којима нема ни једне сени. Ви сте се уверили у моју љубав према свима вама.

Софроније –
Тати

29 април 1968 г.

ВАИСТИНУ ВАСКРСЕ ГОСПОД!

Драги оче, матушка, сви...

Хвала на писмима за Пасху. Сада се нисам спремио да пишем на дуго. После пасхалног “оптерећења” идем на 3-4 недеље у Шпанију. Када се вратим, крајем маја, даће Бог здравља, снимити писмо на магнетофонску траку. (...)

Сваког дана у мислима је с вама.

Ваш вољени Тати.

31 август 1968 г.

Драга матушка Наташа, мир свима вама од Господа. Хвала на писму од 17.08. Његов читав садржај ме је дирнуо.

(...)

Друго – то је дан Вашег Анђела. Шта да кажем? Ви знате моју љубав према Вама, а према томе и моје жеље, исказане не једном у протеклих 20 година живота. И сада их могу само поновити. Моја машина се “поломила”. Треба мировати много дана. Биће Вам тешко да читате моје шкработине.

Моје путовање је било интересантно. (...) Молим вас, пишите ми. Оппростите ми и због мојих година (72), и на лењости, и због обавеза које превазилазе моје моћи. Заштитити начети живот није једноставно. И као што и Ви сами пишете – живот је добио сулуди ритам. Мислио сам да је то због опште збрке, аутомобила, безбројних машина и путовања и осталог. Али видим да је и код вас, раније мирном и тихом месту, исто тако. (...)

Временом срце моје слаби и грчи се у грудима. Али још служим, примам масу људи. Глуви угао – глува села, на крају света – постају све многољуднија. У прошлој години требало је много градити, а у овој још више.

Оно што је утешно јесте видљиви раст (духовни) оних који овде живе. Постају опитни, богословски образовани, добро служе, сви (тачније многи) их много воле и цене; они одлично воде себе; мужаствено трпе све надрастајући све контрастне захтеве тако различитих светова. А ја, природно, морам да се спремам за одлазак. Необично је колико дуго већ живим. И било куда да одем, у ма коју далеку пустињу да се скријемо, постепено околу израста огромна породица. Исто тако код Марка Х, 30. Раније је с нама за столом било 10-15 (ретко 40), сада свакодневно 15-20, недељом 50-70, понекад 100. На Пасхалну ноћ 120.

И откуда за све достаје – не знам. Толико о нашем животу. Готово сви моји су млади, деца. Ја највише времена проводим сам у малом дому, далеко од свих. Тај одмор је за мене неопходан.

Све грлим с великом љубављу.

Ваш Тати

12 јануара 1970 г.

Мир вам!

Драги... сви ви – дванаесторо, који су на фотографији. Какву радост осетим увек када од вас примим писмо. Вест о томе да сте сви живи веома ме радује. Сваког дана КРИКОМ КРИЧУ Богу да вас сачува. Колико пута су од вас стизале забрињавајуће вести. Верујте да понекад нисам могао писати, јер сам се плашио да ће вести, да смо ја и моја обитељ здрави, пасти у тешко време. Никада не могу рећи о својој породици - “сва”, пошто се њен састав временом мења. Осим тога, могу се и немали број оних независних породица расејаних по разним местима убројити у чланове наше обитељи. И тако, ако говоримо о обитељи, има толико оних

чија је адреса иста са мојом, те сам у том смислу последњих година често био радостан због доброг односа међу свим члановима и њиховим срећним изгледом. У овом тренутку нас је 10 људи. Али за трпезом никада нисмо само ми. Нарочито прошле године. Дом је препун. За трпезом је 20, 25, 30 и више људи. Како је нас мало за сличне пријеме, обично остављамо све двери отворене, и сви који дођу, међу којима има и оних који долазе први пут; сваке недеље; ми ту масу људи пуштамо да буду домаћини, као да су код куће. Првих година било је и неспоразума, и изузетно смо се умарали. Затим се догодио “природни избор” и сада нам они који су заволели да буду код нас помажу својим присуством, јер је наш дом постао у великој мери и њихов дом.

Може се помислити да тако у ствари и треба да протиче живот сваке мале парохијске (такорећи домаће) цркве. Људи се срећу најпре у молитви, затим у нормалним животним околностима. Деца веома воле да рођендане проводе код нас. У том смислу природно, празновање се преноси два-три дана напред или назад, то јест недељом или празником. Ја у том случају морам да режем огромне торте и да их делим на десетак делова, парчића...

Овако или онако, осећај старости све покрива. То се посебно показује ујутру, након буђења, када ми је тешко чак и да говорим, толико глас ослаби.

И колико моја старост превазилази преко сваког очекивања и најсмелије наде, толико природно схватам неопходност скорог одласка. (...) Супротна страна моје старости – утеха што видим велики број људи који су кроз мене стекли нову наду, нову снагу да живе, нашли нови смисао, чак надахнуће. И то вреди нешто. Дивно је видети многе особе које су вас заволеле због таквог дела. Међу њима има представника, у крајњој мери, до четвртог колена, а у некој мањој мери може се говорити и о петом колену. Ето видите, а против свог обичаја написао сам вам толико о свом и нашем животу. Тај живот развио се у многим односима, чак и материјалним. Последњих година изградили смо два дома, један – мањи – атеље за иконографију, дуг 18 метара, широк 6-7 метара. С горњим осветљењем, као атеље за живопис – готово идеално. Други дом – за сестре и гостопримница. Са свим савременим удобностима. Аутоматско грејање, два купатила...

И поред свега тога животне потребе расту брже од могућности њиховог остварења. Тим више што је неопходно новопридошлој братији дати више богословско образовање; пошто је половина њих дошла с вишим, али не и са богословским. Неопходност такве припреме захтева време. Ако смо мање образовани од других “учених” (опростите на изразу), ти “учени” ће нас лако удавити.

О, то је стари и велики проблем – с једне стране, култура духа и срца, с друге – мозга, уз “срчану атрофију”. Последњи остављају толико дивљи приказ да падаш у ужас од сусрета с тим дивљацима и убицама који себе осећају “надљудима”. Извртута скала вредности што доводи до непрестаних ратова и најнемилосрднијег крвопролића, увек се оправдава некаквим веома високим циљевима. Једне исте речи користе се да одреде те вредности, а у ствари – корените су разлике у схватању тих речи или у њиховој примени у животу. То је готово увек “слобода” *а санс јоник*^{36[36]}.

Ми у свом учењу потврђујемо идеју неопходности потпуног одрицања од тежње да се доминира, влада над неким, овладавање материјалним богатствима, кроз шта се губи право на разговор са пониженима и увређенима. Боље је добровољно сиромаштво, него богаћење помоћу насиља над братом. Боље да умремо у “социјалној беди”, него прославити се због победе над “малима”. Боље је да наше име не оставимо на Земљи, него да своја имена запишемо крвљу браће. Да би смо заштитили своју малу слободу, ми се држимо принципа – не посезати ни за чијом слободом. Ако у нама нема семена Духа Светога, тај пут је просто немогућ. Созерцање Вечне Правде, то јест Сунца Правде – Христа, утврђује у нама непоколебљиву увереност у неизбежност наше победе у сили Христове победе. У овом свету можемо и дужни смо да подносимо тешкоће, али у будућем – победа је неизбежна.

---

^{36[36]} Слобода за себе.

Страшно се радујем због Мише^{37[37]}. Шаљем му свој натоплији поздрав. Хвала Кољи на његовом тако добром писму. Сећам се његовог “орловског” детињства, и верујем у његову способност за високе узлете. Верочки пренесите моју љубав (...)

Нека вас све Господ чува још много година.

Ваш с великом љубављу
Тати

---

^{37[37]} Отац Борис добио је вест о томе да је син о. Бориса Михаило ступио у Духовну семинарију.

28 марта 1972 г.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Драги, незаборављени оче, матушка Наташа, оче Михаило, Коља, Вера, сви – сви. Мир вам од Господа.

Много је година прошло од онога часа када смо заједно у истом храму служили Литургију у ову Свету Ноћ, која нам открива од века скривену ТАЈНУ о превечној идеји Оца – Творца о синовима људским. О, несумњиво је да свака молитва, принесена Вечноме Богу и једином истинитом, пребива сачувана за сваког од нас. У дан свеопштег васкрсења све такве молитве стаће упоредо с нама претворивши у незалазну светлост истински светог живота у граду Бога нашега. Пишем вам ретко, али и ви чините што и ја, то јест не губите узајамно сећање у молитвама. Како се може избрисати оно што је те тренутке пламеним словима исписало на срцима свих нас? Како могу бити угашени у сећању дани наших заједничких туга, а понекад и радости? И тако, у дан васкрсења сви ћемо ми гледати у заносу оно што је посејано у мукама. Гледаћемо истински преображени. А дотле – храбро понесимо, ако је шта остало да се носи у овом животу. Више од свега размишљам о болестима нас старих. Ето матушка је опет била на граници живота. Слава Богу што нас још није оставила, посебно малишане.

Како се радујем што је Михаило^{38[38]} постао отац. Љубим га нашим свештеничким пољупцем и ватрено молим Бога да он надануто пронесе бремене овог светог служења Богу, служећи “овим малима”. Радујем се што сте ви сви живи и што је породица бројчано порасла.

Петпостављам да сам у прошлом, па и у мојим ретким писмима рекао много о ономе што непроменљиво постоји, о чему вам ретко пишем. (...) Последње две недеље имам велики грип. Антибиотици су ме ослабили. Највећи део времена лено лежим у постељи. Зима је била топла, готово без снега са прекрасним сунчаним данима, али последњих дана изненада су наишли хладни ветрови с кишама. Временска прогноза је лоша. Обећава лоше време све до наше Пасхе! Хоћу да се до тада опоравим да бих ја могао да служим ову Пасху. Прошле године исто у марту сам се разболео и лежао сам готово три месеца. Разболео сам се око двадесетог марта и пропустио сам пасхалне и посне службе. Сада уопште не идем у храм осим на Литургију... Уопште, наш живот тече тихо, у смеру нашег одрешења од страсти овога света, али и у непрестаном напору, неопходном да се очува та велика привилегија коју ми имамо овде. Може се рећи да када служиш људима, заборављајући себе, онда ти људи почну да брину о теби и дубоко те заволе. Ми видимо мноштво те љубави. У савременом свету, социјално снажно организованом, посебно у великим градовима, људи се на чудан начин одвицавају да воле, да се друже, заједно радују или страдају. Отуда многи људи осећају муку самоће. Долазећи к нама налазе код нас људски однос, и поштовање, и разумевање, и поверење, тако да у почетку не схватају шта им се догађа. А затим, сабравши се после неколико поновљених посета, постају поверљивији, отворенији, веселији; а ми им дајемо наш дом, наш врт, све што имамо. И они се већ осећају као “код куће”. И то нам свима одговара, јер иначе не би било могуће примити толико мноштво људи.

Код нас се сви, не гледајући на различиту прошлост, друже, мирно живе, и то ме, на крају радује. На тај начин, видим да могу отићи са сазнањем да ће остати неки траг на земаљском плану, на плану њене везе с Небом.

---

^{38[38]} Син оца Бориса Михаилопостоаје свештеник.

Тако, сви ви, моји драгоцени, незаборављени, примите моју љубав и најискреније жеље и све најбоље свима и свакоме од вас.

Ваш Тати – Софроније

27 јануара 1973 г.

Драги, незаборављени оче, матушка и сва децо.

Никада да не престане да се на вама увећава благослов Свише. Увек се потресем када примим ваше писмо. И ове године, као и претходних, можда чак и више, обрадовао сам се божићним честиткама и вестима о свима вама. Више него раније, јер се природно током времена нисте удаљили по немоћи, од последица свих тешкоћа и брига, са којима је повезан ваш живот: деца, служење и слично. Како је пријатно чути да матушка “јури возом те тамо, те овамо”. То је много боље него лежати у постељи с непрестаном бригом о пулсу. Отац Борис на фотографији изгледа прекрасно, мада, по писму, има низак притисак и због тога тешко одлази на службу и издржава је. Радујем се за оца Михаила. Провео је неко време код нас, али због опита неопходно је да изађе на отворено море. Ужасно је мислити да је “животни опит” до наших дана један исти. Прошљих хиљаду година човечанство не само духовно, већ ни морално скоро да није напредовало. Можда мој суд је вероватно нетачан у смислу да ће на земљи увек постојати најразличитији живот умног, моралног и духовног постојања. Онима који стоје на нижим степенима развоја потребна је пажња од стране оних који стоје на вишим; треба им дати живот, то јест љубити их и саучествовати у њиховом кретању ка бољем. И, тако, с те стране све је готово нормално. Ми исто тако, по мери тога како стремимо добру, све снажније, болније и дубље бивамо рањени видећи сваку нелепост, сваку грубост и слично. Сами смо изгубили представу о томе шта и какви смо били у своје време, у дане наше младости. Можда би смо се уплашили ако би се срели са самима собом, онаквима кави смо били пре педесет година? Можда је тај број за вас невелик... За мене је чак недовољан. И дешава се, мада и ретко, да се сетим својих прошљих глупости и незнања у свему духовном и отуда нисам толико шокиран гледајући младе. Коначно, младост безумствује у нашим очима; младост је слична пијанству – њој је “море до колена”. Сећам се како сам се не мислећи, не знајући за страх, бацао у неизвесност. Нека нам Отац Небесни да да Га познамо све дубље силом љубави према Њему, да би нас у велики дан “одласка” одавде та љубав сјединила на веки потпуним савезом љубави. Тај савез љубави сматрам не само као однос према оцу, већ и према свима, браћама и сестрама. Мало је наде да ћу се у овом животу срести са вама, али је снажна нада у будући, вечни живот.

Шаљем своју љубав Верочки и читавој њеној породици... Исто и Кољи и његовој породици. Јерејски братски целив и љубав оцу Михаилу. А вама обома моју дубоку љубав и свакодневно сећање на вас. Унутрашњим тражењем кроз молитву осети се како вам је... То је недовољно, неопходна су и писма. Много хвала на фотографијама. Отац Борис изгледа велелепно на њима. Дивна старост (још не дубока). А матушка заиста изгледа као мати и бабушка, која се увек трудила да устроји живот деце, не штедећи себе. У маленом телу – снажан дух. Нека вас чува Господ. Дивно је видети сву децу. Коља нарочито добро изгледа у белом подраснику. Вера – удата, али је као и пре лепа. Отац Михаило – гледа на свет с љубављу и кротошћу. Остале нисам никада видео лицем у лице и тешко ми је да о њима просуђујем. Да, пошаљите ми сва имена по реду, као “породично стабло”, да бих био сигуран да се помињање обавља потпуно коректно.

Шта да кажем о себи? Никада не умам да то чиним како треба. Радим, много радим; мало шетам, нема времена за такву раскош, премда око мене има дивних места за шетњу, и ваздух у нашем селу је диван, “незагађен”, много дивних огромних дрвета, клима топла и благопријатна. Но, увек сам на граници болести и ништа не могу рећи шта ће бити ускоро.

С љубављу ваш архимандрит

Софроније

Поздрав од о. Иринеја – бившег Волође

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Драги, драги оче Борисе, матушка Наташа, оче Михаило и Николаје, Верочка, мир свима вама од Васкрслог Господа.

КАКВА РАДОСТ! Како је то изванредно, чудно. Нови догађај у вешам породичном животу – као да се затвара неки круг^{39[39]}. У вези тога заокружења могу рећи да је за све године наше преписке, после одласка, ово писмо најрадосније. То не значи да ће наши путеви постати безбрижни, потпуно безбедни, не, већ више неће бити сумње у изабрање служења овде на Земљи. Прославимо Бога у срцима својим. Ова година је и за мене година завршетка мог рада. Књига о Силуану изашла је на грчком; на јесен излази на енглеском и француском. Много труда уложено је у превод. И ево, речи оца нашега Силуана излазе на шире путеве овога света. Његово име постало је много познатије и драже. Његове необично снажне речи о миру свега света нашле су одјек у хиљадама људских срдаца. Дај Боже да то добро семе израсте и донесе стотруки плод.

Опет и опет – ХРИСТОС ВАСКРСЕ...
ВАИСТИНУ ВАСКРСЕ!

С љубављу ваш Тати –
Софроније

18 јануара 1975 г.

Христос посреди нас!

Драги оче и брате Борисе.

Хвала на божићној честитки.

Пишем вам ретко, али сећам вас се увек сваког дана.

С годинама, не малим, сам ослабио. Предложио сам братији да изаберу новог игумана. Изабрали су једног, не старог, али спремног да понесе терет служења са сваким смирењем. Он се најпре спремао за научника, али затим је изменио своју намеру. Докторирао је са 28-29 година у Лондону, а пре него што је стигао акт о издавању дипломе, пришао је к нама. Он је раније био код нас. Његово знање из хемије нама је од мале користи. Послао сам га у Сергијевску Академију^{40[40]}. Блиставо је завршио курс за 4 године. Изучио три нова језика: грчки, руски и француски. Родом је из Аустралије, енглески му је свакодневни језик. Постепено му препуштам свој посао, административни и духовни, размишљајући да се удалим од сваке делатности и припремим за одлазак. Говорим о томе без туге. Полувековна молитва до крви за свет и мир у овом свету исцрпила је све моје снаге. Не кажем да сам одушевљен стањем света. Проповед о љубави пренета је из другог света и људи је не примају. Ова их светлост не лечи, то јест Светлост Свише. Тврдоглаво дивљаштво у борби за превласт руши све на земљи. Тиме можеш разумети. Будући млађи од мене ти такође малаксаваш, ако сам добро разумео матушкине речи.

У својим годинама ја још служим Литургију, али и примам немало људи, живим са њима њихове проблеме, страдања, делећи са њима опитом други, по људским мерама, живот. Осећај дубоке одговорности у сваком случају захтева потпуну напетост пажње, саучествовања, стрпљења и сл. Ти све то знаш исто тако добро као и ја. Нека те Господ чува још много година због твоје породице, ради оних којима служиш

---

^{39[39]} Отац Софроније добио је вест о томе да је млађи син о. Бориса Николај постао ђакон у априлу 1973 г.

^{40[40]} Свето – Сергејевски богословски институт у Паризу.

С братском љубављу
Софроније

18 јануара 1975 г.

Мир Вама и читавом Вашем дому, драга матушка Наташа.

Много Вам хвала за Ваше писмо од 1-га. Овога пута Ваш божићни и новогодишњи поздрав није ме затекао здравог. Они су ми донели радост помешану с неком тугом. Имам у виду болест о. Бориса и друге тешкоће у Вашем животу. Али постоји и радост. Прво, Ви сте још живи и можете да вредно радите. То је невероватно. Када сам Вас видео пре много година често сте били у постељи због срчане болести. Затим се она повећала код Вас с променом климе и повећањем напора. И ево, одједном чујем да се Ви још возите и носите терет тежак и за здравога. Нека је благословено име Господње. Није чудно да отац, потрошивши на сваки начин снагу, сада нема снаге за такав напор. Али током времена он је стекао помоћнике који су се показали као благослов Свише. и моја радост је због њих и због вас истински дубока. Од '96-е године прошло је три четвртине века и природно се приближава крај. Многе године нису биле лаке. 24. септембра прошле године изабран је нови игуман. Изабран је о. Кирил, 38 г., који је са нама већ десет година. Човек широко образован, веома скроман, веома смирен. Власт схвата као служење свима и сваком, као бригу о слабијима. Сви су задовољни. Ваше писмо даје ми могућност да некако сагледам ваш заједнички живот. Мислити о Вама да сте постали прабаба... невероватно, али је истинито. И на моменте не могу да се уздржим од осмеха, не толико због Вас већ и због себе. Толико пута сам био на ивици гроба, и ево, поживео сам, радећи све до овога дана.

Молим се за вас свакога дана. молим Бога да вас све благослови и чува као зеницу ока. И тако, опет и опет – хвала за писмо и примите моју верну љубав према свима вама. Вама, оцу, другим оцима, Верочки... остале љубим иако их никада нисам видео. Али довољно је да су они ваши.

С љубављу ваш Тати.

6 фебруара 1976 г.

Драги, три пута драги оче, матушка, оци, Верочка, и остала децо. Молим Бога да вам дарује дубоки мир и љубав, и да вас сваког дана све вас благосиља на сваком месту. Како протиче наш живот – не можемо га стићи. Много тога се догађа на непредвидив начин, независно од наших жеља и напора; има много случајева када не можемо остварити своје дубоке жеље и тежње. Ево, примио сам од вас божићне честитке. (...) Већ сам трећи пут био у Москви прошле недеље и опет нисам могао да дођем код вас. То је толико увредљиво, и завидим онима који су могли да вас посетите. Сва три путовања била су поклони са ограниченом маршрутом: само у Москву с туристичком групом (...) Мислим да ће, можда, и мене Бог благословити да стигнем у ваш древни град и да се молим с вама у старим храмовима Свете Русије. Мада сам ове јесени напунио 80-у, још се крећем и веома много радим. Борба за опстанак нашег манастира, писање нове књиге, преводи моје старе књиге на разне јазике (већ постоји на: енегеском, немачком, грчком, француском, српском језику – у пуном обиму; скраћена на: италијанском, шпанском, румунском и ко зна шта ће бити следећих година). Веома се радујем што чујем да сте сви живи и више или мање здрави. Свако вече молим се за вас и у срцу осећам исту непроменљиву љубав, коју нам је даровао Бог од самог почетка. Знај да нико никада неће отети ту љубав, али да вас још једном видим и са вама разговарам била би велика срећа. Молите се и ви сви да ми се то да пре него што напустим овај свет.

Ове ваше фотографије су ми интересантне и драге. Не могу да верујем: Верочка је већ баба. Матушка – прабаба! Дечаци – двапут очеви.

Неочекивани су многи од мојих послова у тој земљи: писање великих икона. Једна од њих је три са два метра. Градња дома – већ трећег. Веома је много посетилаца. И да имам снаге као некада, ни тада не би било довољно да испуним све дужности. Не могу се жалити на своје здравље. Ви знате да сам ја чудом изашао из своје велике болести, али и после тога је прошло не мало година пре него што сам почео мање-више нормално да се храним; сада ме често боле леђа. Може се рећи да то и није болест, већ су болови такви да онемогућавају свако кретање и сметају ми да радим и да служим. Бојим се да су године ослабиле не само мој слух и вид, већ и мој мозак. Они који ме окружују по љубави окружују ме не само видљиво, већ и својом пажњом и бригом. Чини ми се да још нисам изгубио логику. Није на мени да судим о томе.

Хвала вам на вашим честиткама, на љубави, на свему.

Нека вас чува Господ.

С љубављу Софроније

28 априла 1976 г.

Ваистину васкрсе Господ.

Драги, изузетни, незаборавни... (...) У овом свету радости и туге. Ево већ 35 година како сам почео своју духовничку службу. Од тог времена мој живот се преокренуо. У почетку мог удаљавања од света био сам занет искључиво самим собом. Мислим да је то потпуно природно и нормално. Слично томе је и у мирском служењу, пре него што уче друге, људи сами себе уче. Моје је служење као што добро знате посебне врсте: оно захтева да се моје срце пресели унутар онога који се исповеда; може бити и обрнуто: примање исповеданика у моје срце. Дешава се да преживимо сваку врсту драме, болести, сумње, страдања; ретко неке радости. Примећујем да сам у почетку био способан да се брзо откривам за сусрет са сваким који је долазио; сада није тако: сада у мојој старости неретко осећам неко испошћење “емоционалне” силе срца. Стицање многог опита допуњује овај губитак одмах. Кретање љубави сваки човек прима као прилив животне силе; много пута сам приметио да искрено саосећање човеку који страда, који стоји на граници потпуног очајања, сама та срдачна пажња постаје спаситељна сила. Дуги притисак безнађа прекида се на неко време и човекова душа оживљава за нову борбу са животом. Неочекивано, преко свих мојих планова одвија се мој живот у Европи. Куда год да пођем скупљају се около људи. Дошао сам с мало монаха у удаљено, “глуво” село; населили смо давно напуштен дом, невидљиви никоме у свету. Кроз три године нас су пронашли људи, и од тог часа њихов прилив се не смањује. Долазе из свих земаља Европе, углавном из оближњих земаља; на крају, немало је људи и из удаљених. И ево, ја сам на крају својих снага. Посебно још и због тога што у већини случајева стојимо пред неразрешивим практичним проблемима. Људи су се толико психолошки усложнили да је свака личност постала завезани чвор противречности. Општа атмосфера светског живота духовно је осиромашила и свуда се обраћа за помоћ. Умножавање социјалних организација доводи до тога да “лични” контакти људи постану реткост. Живот се обезличава. А црквено општење духовника с човеком, раније толико плодотворно, ишчезава због отуђења маса од Цркве. Губљење вере у Васкрсење – исто је што и самога себе осудити на смрт. Отуда људи имају осећај бесмислености доласка на свет. Независно од било каквог социјалног устројства трагизам људског живота неодвојив је од саме природе палог човека.

Чак и љубав међу људима само је до времена, само понекад бива складна. Ретки су случајеви дугог сагласја. И сада у стању депримирајуће досаде заједничког живота, при материјалној независности, бракови се распадају веома често, готово одмах. Од тога највише страдају деца. Ово је само најмањи део онога чиме се срећем. И незнање, како поступити, како живети, толико је велико, да доводи већину људи у стање тихог очајања. Ви знате да постоји излаз из СВАКОГА положаја – то је Христос, али воља људи је парализована земним страстима, и овај универзални спаситељски излаз, неизбежно повезан са борбом против самога себе, то јест својих страсти, одбацује се у већини случајева. “И не найдет одзвук тот глагол, что страсного предель перешел” (Баратински, о Пушкиновој смрти). Изнад свега, посебно у животу с почетком двадесетог века, свет преживљава период великих и малих непрестаних

ратова. Свуда несигурност у сутрашњи дан. Извесно је да велика хладноћа исто толико уништава живот колико и велики огањ. И ратови су попримили двоструки карактер: где је могуће војују огњем; где није војују хладноћом. Али то је једна иста мржња која се умножила охладневши љубав. Мој удео је да се молим за свет, за мир целог света. Знам да снажна молитва зауставља дрске нападе, мада их не окончава. Ако се прекрати молитва љубави, никаква култура, никаква наука не могу спречити експлозију. Хришћанину није својствено да упада у такозвани песимизам. Но, то значи и да је оптимизам постао неумесан. Води се борба духа са смрћу. И ово чини удео нашег живота. Ви из свога опита знате да је стварање мале животне ћелије повезано са многим животним подвизима. И ако не очајавамо, победа остаје за нама. Ви имате ово оружје, “непобедиво оружје света”. Нека вам Господ да духовне снаге за овај частан подвиг, за ову сада ретку привилегију. У свим случајевима: великим и малим, и породичних и светских димензија. Није увек могуће видети очекиване резултате у земаљским оквирима, али резултати остају у космичком развићу живота створеног света. Отуда код нас неисцрпна енергија за молитву; молитва духа, ако ослаби тело.

Мој братски савет: не падајте у очајање, чак ни у очајном положају. Бол душе је неопходна, али из тог бола рађа се сила молитве. Уздаси из дубине достижу висину вечности. Васкрсење је животна чињеница. Најдрагоценије у животу света јесте човекова персоналност. Ако атом водоника живи вечно, зар да ово чудо, личност, ова красота умире? Ако ниже надживљује – то може и више.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Ову истину опитно су проживели милиони људи протеклих 20 векова.

Сећам се свих вас свакога дана, углавном увече, у поноћ, и ретко пишем. Последњих година престао сам да пишем писма. Пошту сам престао да примавам. Морам да имам још много снаге да би покренуо устројство живота у нашем кутку. Молите се и ви за мене. Да, знам да се молите. Молите се и за то да би нам Господ дао да се сретнем лицем у лице. Богу је све могуће. Свима пренесите моју снажну љубав, пре свега оцу Борису. Свима.

С љубављу Софроније

31 марта 1977 г.

Христос васкрсе!

Драги моји и незаборављени оче, матушка Наташа, оче Михаило и Николаје, Вера и децо, и унуци и њихови родитељи – свима шаљем свој ускршњи поздрав.

Молитва моја за вас је увек и верно са вама. Ја је вреднујем и по томе што та врста узајамног сећања, дата нам Свише, испуњава надом душу да ћу вас имати у сећању љубави на све векове.

Молим се да вас Господ чува “као зеницу ока”, да продужи дане вашег живота у миру и радости наде на вечно спасење. Није ми дато да се сретнем са вама да досита (ако је то упоште могуће) разговарам с вама, да се заједно молимо као некада. Моје могућности показале су се ограниченим; средства недовољна, и финансијски, и физички. У мојим годинама не могу сам путовати. Не могу се жалити на здравље. Мени је 81-а! Невероватно, али по документима је то факт. Кажем, по документима, јер моја душа не осећа старост. Само тело опомиње. Необично, човеков дух не познаје временска ограничења, он не може да остари, премда расте. Што више расте, тим више долази у посед бића.

Данас сам примио фебруарски број Ж.М.П. Одмах сам, с огромним задовољством прочитао дирљиву и дубоку поуку за 1-у недељу – Великог Поста. Молим њеног аутора да чешће пише. Моја нова књига, сада није о Старцу, већ, тако рећи – “своја” – излази ових дана. Али не на руском, већ на енглеском. Превела ју је једна жена коју сте ви познавали у Француској. (...)

После мог последњег путовања у Русију веома ме боле леђа. Неудобно, необично осећање: устајући с постеље потребно је скупити скелет, поново се учити да ходаш. Али, ја све примавам с благодарношћу јер су ми последњих “20 година” бесплатан додаток, који превазилази сва моја очекивања. Знам да здравље оца и матушке није блиставо.

Молим се, знајући то Али веома се радујем да сте и ви поживели до овог времена. Опет и опет – МНОГАЈА ЛЕТА.

Поново – шаљем вам своју љубав и најбоље жеље, које се рађају из снажне љубави, која не зна за прекид или наставак.

Ускршњи пољубац.

Надам се да ћу служити ноћну Литургију. Послаћу вам у духу велики и свети поздрав.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ

Софроније – Тати
С љубављу

12 јануара 1978 г.

Христос посреди нас, драги оче Борисе.

Хвала на честиткама за празник Рођења Христова.

Хвала на верном сећању. Прошло је 26 година од када сте отишли са читавом породицом у Домовину. На нама се није испунила изрека: далеко од ока - далеко од срца. Слава Богу што је тако. Знам да се и ти такође молиш за мене, као што се и ја молим свагда за све вас. Сада се ваша породица веома увећала. Млади живот трепери, а ваше снага вене. Да љубав у овом свету “човека испошћује”, али стоструко се умножава у будућем веку. И верујем да ће тако бити с тобом, и с матушком, и с твојом децом. Прошле (77-е) године изашла је моја невелика књига на енглеском. Прво издање распродато је врло брзо “мада је било прилично скупо. У марту се припрема друго издање у платненом повезу. То ће бити јефтине издање за студенте и људе који не могу да плаћају скупе књиге. Већ су неки људи питали да ли могу издати преводе на њиховим језицима. Видиш, неочекивани успех. Ја настављам да радим; моје дело са братијом није окончано. Они ходе за мно с љубављу. У том смислу ја сам потпуно срећан. Мало истински болујем. Највећа непријатност је у томе што се мој скелет за време сна разилази. Ревматизам у мишићима такође ми причињава бол. Понекад болови толико учестају да морам лежати у постељи као парализован. Но, то је само бол. Органске болести немам. Очи су ослабиле, слух је попустио (то је веома непријатно: потребно је говорити гласно на блиском растојању и јасно изговарати речи), мени је непријатно а другима заморно. Радујем се због младих отаца – Михаила и Николаја. Ох, како бих хтео да вас видим ове године. Одлагати више није могуће. Свој твојој деци шаљем своју љубав, свој благослов, сећање на оне које сам видео (не унуке) лично; ето то петоро хтео бих пре свега да видим.

А, потом, коначно и ново поколење.

С љубављу као и увек и заувек.

Софроније

12 јануара 1978 г.

Драга матушка Наташа. Нека Господ излије свој благослов на Вас богато.

За то се молим свакога дана. Не прође дан да не погледам у правцу вас. Прошло је 26 година од када смо се заједно молили пред ваш одлазак у Русију. Из огромног тома наше преписке, коју тренутно посматрам, данас ме је, након читања Вашег писма, нај више закупила опроштајна беседа коју сам изговорио у цркви Руског Дома на дан вашег одласка – 20 маја 1952 г. Шаљем Вам свој препис проповеди за успомену. Прочитајте га. Примећујем, не без радости, да је наша љубав и молитва у свој суштини остала неокрњена. У томе видим благослов Божји.

Чуо сам да су вас Б. Т. и К. Ф. посетили пре неколико година. Хтео сам да следим њихов пример, али ми се до овог времена није дало. Ја сам ишао у Москву, али са туристичком групом, без могућности да одем даље, то јест вама. Чак и да вас позовем у Москву нисам могао, јер не би било места за наш сусрет. Али, не гледајући на своје године (мени је 82 г.), још нисам

изгубио наду да ћу вас видети, све вас, а пре свега о. Бориса. Молите се и Ви да се видимо ове године, на крају наших дана. Да ли би сте ми послали број вашег телефона, да бих барем телефоном могао да говорим с Вама?

Био сам у Москви код своје сестре Марије. Било ми је страшно жао што се није могло кретати другде осим пунктова који су у програму таквих туристичких група.

Примите моје најлепше жеље за Нову Годину.

Нека Вас Господ чува као зеницу ока.

С љубављу, архимандрит
Софроније

27 марта 1979 г.

Драги и незаборављени оче и матушка.

Мир вама и свему дому вашем. Како је то чудесно! Видео сам вас све одједном, о чему сам маштао много година. Велико хвала за труд који сте предузели у такво зимско време. Након дуге раздвојености – кратак сусрет увек и природно своди се на то да се људи “упијају” очима; да сазнају нешто о здрављу и, ако је могуће, о животу. Накупљена гомила питања о проживљеним годинама и нехотице се заборављају. У неком смислу је то тужно. Исто тако ја нећу да прихватим такву тугу. Слава Богу за то што смо се видели. Ја сам се бојао да нам неће бити дато да се видимо у овом животу. И ево, Господ је то допустио. Отац Борис је постао озбиљан – то јест, величанствен. Матушка је сачувала свој ранији “кондезован” изглед. У духу раније енергије, не гледајући на тежак рад, на мноштво брига поднетих за године које су протекле. Од оца је остао утисак да је Бог благословио његово служење – утеси напаћених душа. У вашим писмима већ давно било је речи о немоћи вас обоје, и ја, и ми, овде, имамо ваша имена међу болеснима. Колико сам се само обрадовао видећи вас у стању бољем, него што сам могао претпоставити.

Необичну децу имате: о. Михаило – кротак, пажљив према људима и дубокоуман; о. Николај – нешто одлучнији, али такође предусретљив и спреман да помогне. Код Вере постоји сигурност у себе и сазнање о учињеном делу у животу.

Мој живот унутар мене умањује се у старости, али око мене расте нови живот брзим темпом. Много, веома је много посла; требало би ми још неколико година да га како – тако окончам.

Половина поста већ је прошла, скоро ће засијати Пасха Господња. Рачунајући да пошта ради немогуће споро, већ сада ћу вам послати свој ускршњи поздрав, своје најбоље жеље свима вама и победоносно ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Нека је благослов Божји увек са вама; ако је могуће нека се и умножава. Живот никада нигде није лако за хришћана, али добро посејано у муци после, по одласку одавде, умножава се стоструко и бесконачно више; и у томе је наша нада, она која укрепљује и надахњује.

С великом љубављу
увек ваш архимандрит
Софроније

12 јануара 1980 г.

Дрга матушка Наташа. Благослов и мир од Господа да буде са вама и на Вашем дому у наступајућој години.

Тек сада сам примио Ваше писмо од 30 децембра. Хитам да на њега одговорим. Прошло је неколико дана и не знам да ли је оцу Борису боље. Надам се да је боље. Све шта се са њим и с Вама догађа, догађа се, природно и са мнош. Ако и очево здравље не дође у претходно стање, само његово присуство ипак ће бити драгоценост за целу породицу, тако бројну, с унуцима и

праунуцима. Отворивши Ваше писмо, пре свега, разгледао сам приложене две фотографије, веома дирљиве и обрадовао сам се. Али, даљи садржај ме је растужио. Нису ми позната места где ви живите и не могу све верно да претставим. Неколико фотографија пружају тек неколико детаља. Али, свим својим бићем осетио сам колико је сложен и тежак ваш лични живот. Колико је много љубави дато да би се саздао нови живот, који, коначно, не пропада. Поднели сте небројене жртве и не једном до краја се потрошила ваша снага. Осећате да сте све своје потрошили, као да жалите мислећи да је Ваш рад био и остао најпростији, неинтересантан по себи, онај који не доноси никакве користи и не обогађује дух. Ја не мислим тако. Ја мислим да Господ гледа не на спољашњу страну, већ на резултат принесених жртава. Доћи ће тренутак када ће, као набујали поток, бити изливена на главу Вашу стотруко умноживши се благодарећи Вама љубав, и тада нико и ништа неће то моћи да отме од Вас до века. Исто тако суди Бог: *Ко је од вас већи, нека свима буде слуга*, као што је и Сам Он дошао да би служио и дао Свој живот да многе спасе.

Како ми је жао што нас је разделила географија (коначно, не дух). Међу нама је толико много заједничкога у сфери наше заједничке наде, па би била велика радост поделити све с онима који су вам најдражи срцу, па и уму. С младима такође не бих изгубио везу, без обзира на моју старост. Од 6. новембра прошле године наново су ме заболела леђа, и уопште читаво тело. До овога дана нисам сам служио Литургију, али сада ми је много боље и ја не мало времена и снага посвећујем раду у дому, у својој изби у којој живим сам. Пишем велику књигу о ономе што сам проживео. Ову идеју добио сам након што је моја претходна књига на енглеском постигла добре резултате: многи су се подигли из унија и надахнули се за будуће подвиге. Многи су стекли мир души својој, као што су раније били изгубљени у савременом окружењу. Мислим да са људима поделим свој дуги опит.

Као и Ви, и ја сам принео свој живот на службу ближњима. С истом надом, о којој Вам и пишем: посејана љубав свакако ће устати с нама у последњи дан. Устаће богато умножена, као избилна жетва. Али у овом времену – осећање опустошења, истошчења.

Наш прошлогодишњи сусрет био је у ствари такав, какви су сусрети блиских, драгих људи након дуге развојености. Говорити о спољашњем, али с радошћу гледати оне које љубиш. Био сам под дубоким утиском оца Бориса. Нисам се одмах снашао у томе, ко је Михаило а ко Николај. Ви сте се осећали много боље, него што сам претпостављао, пошто Ви често болујете од срца. Ко је укрепљивао Ваше срце током толиких година? О, Ви сте много богатији него што Вам се чини. Волео бих да Ви с оцем и Николајем можете доћи код Тање^{41[41]}. Ваш брат^{42[42]} је у старачком дому, али када сам га једном видео изгледао је бодро и још у снази. Мени је 84 године, али сам сачувао способност да општим с људима. Можда ћете и Ви, када младо поколење поодрасте још мало, моћи да оставите своје домаће послове и дати слободу своме духу. Старост – није физичка радост, али духовно може бити прекрасан период. То желим Вама и оцу. Обоје сте то заслужили, па и много више.

И тако, сада Вас остављам у очекивању нових саопштења о току очеве болести. Пренесите му сав мој благослов и моју стару, али крепку љубав, која ми не дозвољава да вас заборавим ни на један дан.

Нека вас све чува Бог као зеницу ока, умножи ваше снаге, благосиљајући ваш труд.

С љубављу, као увек и заувек.
Ваш Тати – Софроније

4 маја 1980 г.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Веома драга матушка Наталија и драги оче Николаје, мир вам.

---

^{41[41]} Млађа сестра о. Бориса Татјана Јурјевна Кепинова до овог дана живи у Франдуској.

^{42[42]} Старији матушкин брат Јуриј Димитријевич Абашев последњих година живео је у Руском Дому. Упокојио се 1981 г. Сахрањен је на гробљу у Сент-Женевјеву.

Огромну радост донело ми је Ваше писмо из Париза^{43[43]} од 27.04. Прва мисао која ми је дошла била је да ли ћу моћи да отпутујем у Париз да се видим са Вама и разговарам на миру. Много пута у глави размотрио сам ово питање, али на крају сам видео да у мојим годинама то није једноставно, већ и веома тешко остварљиво. Најпре, целу зиму сам мање-више боловао; лежао у постељи; повремено ме болест оставља тако да могу да радим, али не дуго. У чему је моја тешкоћа: једини ја не могу више да путујем, пошто ме болови могу стићи на сваком месту и у свако време; то предвидети готово је немогуће: довољан је један покрет или умор да ме бол у леђима или у појасу (ова болест је постала сада модерна, болују и млади) понекад парализује.

Не знам у каквом се стању Ви налазите. Да ли бисте Ви могли доћи овамо, на кратко, на онолико колико вам дозвољавају Ваше домаће обавезе или нешто неодложно. Ако би Ви било где у ову земљу стигли: хоћу рећи – бродом или авионом – ми би Вас дочекали и остатак пута био би лак; и овде би могли бити као у својој породици. И о. Николај би могао да служи с нама или сам у нашем храму. Наш манастир је порастао од како смо се вратили овамо.

Жао ми је што за сво време од вашег одласка нисмо могли да се видимо и разговарамо. Када сам дошао у Москву нисам имао права да некуда идем. Туристичка путовања релативно су јефтина и удобна, ако се ограниче на Москву и Лењинград (...) Радујем се због оца Бориса и у вези с њим због свих вас.

Сви сте ми тако драги, тако блиски. повезао нас је живот у Руском Дому. Увек вас помињем у својим молитвама са великом љубављу. Благодарим Богу што сам прошле године имао срећу да вас видим све заједно. (...) Пренесите моју љубав Тањи и Вашем брату у Руском Дому. И Вама опет и опет с љубављу шаљем своје најлепше жеље. Нека вас све сачува Господ на многе године у снази за Ваш рад због Његовог Имена, на радост Ваше велике породице. Замислите: Ви сте – прабабушка.

Када дођете кући пољубите све који нису били у Француској с вама, најпре о. Бориса, о. Михаила и Верочку: друге не знам, па и они не знају мене.

Остарио сам, у септембру – 84! Никада нисам мислио да ћу доживети такву старост.

С љубављу као и увек
и заувек.
архимандрит Софроније

---

^{43[43]} Писмо написано у Паризу где је матушка с млађим сином допутовала први пут након одласка у Русију. По закону тада није био могућ њихов пут у Енглеску.

5 априла 1985 г.

Оче, драгоцени ми у Богу брате и друже.
ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

И Овај, Васрсли, увек је био посреди нас, и неће се изменити довека. Јер су не лажна Његова обећања: *Ја сам с вама у све дане* (Мт. 28,20). Наш опит нам је показао да у овом свету ништа није стално: све тече, колеба се, руши. Променили су се и услови од часа нашег растанка. Али, ни психолошки, ни физиологичке околности не затиру ту дубину на којој је Господ благоволео да нас сретне. Због тога све остаје као и пре: драги, незаборављени и слично. Ми имамо пут непоколебивог сећања: молитву. И нема никакве силе на земљи способне да је поништи. Увек се радујем када примим ваше писмо. То је знак да сте још живи. Ви сте увек код мене на листи болесних (ти и матушка). И ја сам такође, увек болестан, али живим и трудим се, али не бесплодно. Око мене уздигао се живот. Сабрали су се прекрасни људи најразличитијег порекла. Људи из различитих земаља, који говоре различитим језицима. И ево, сви смо као једна породица: Господ нас је ородио.

Доживео сам дубоку старост: рођен сам у прошлом веку 1896 г. – стално се исцрпљујем радом и још више бригама о мојој обитељи. и не схватам како је могуће да сам жив? 1951 године ти си ме својим рукама подигао с постеле, и од тада сам почео да ходам, преживевши на несхватљив начин страшну болест. (...)

Бог нам је даровао не мали животни опит и, коначно, поделити проживљено јесте пријатно. Ништа стварно никада неће отићи од нас, и наша нада у Васкрсење спасиће све и од смрти.

Сви сте ви, драги моји, увек, свакога дана у мојим молитвама и, верујем, ја у молитвама вашим.

С љубављу, сада и увек
Софроније

5 априла 1985 г.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Матушка Наталија, незаборављена, драгоцен ми у Богу сестро и друже.

Сада, добивши Вашу ускршњу честитку прихватам се с благодарственом радошћу да Вам одговорим. Сваки пут утешу ме сазнање да сте живи. Сваки пут преда мном се буди успомена о дарованом нам од Господа времену, крају четрдесетих и почетку педесетих година. То је било благословено време. Верујем да ће оно, ово време, прећи у вечност, тако као да је изашло из Божанског бића Бога нашега.

Много, веома много, изменио се наш живот током протеклих година нашега живота. Имам пре свега у виду спољашње услове нашег живота.

Божји дарови су непоколебљиви, бесмртни. Они су нам дати да би нас касније оставили. Пишем о. Борису о томе, јер се моја молитва за вас сачувала у пуној снази, мада сам веома остарио. Она, молитва, урасла је у моје срце од првог дана нашег сусрета. Био сам ништ и убог у свему и по свему; али нисам видео своје сиромаштво, ни недостатке. Без бриге сам се предавао писању књиге о Старцу, с радошћу сам служио у малом храму Руског Дома; и Бог је био начало и главни садржај тих наших дана (...).

Требало је изградити невелики храм. Још није завршен нацрт тог храма. Али већје гавно урађено. Моја је брига и молитва о томе да би ми Господ даровао још мало времена и снаге, и разума --да завршим моје ДЕЛО. А затим на миру да одем возљубљеном Господу (...).

Нека вас све Господ сачува.

Ваш одани брат
у Христу
Софроније

21 марта 1991 г.

Мој вечно драгоцени у Христу оче Борисе и матушка Наташа.

Хвала вам за моја писма. Ми смо их копирали, а многа од њих поново сам прочитао. Једва чујем, а ја сам слеп, памћење ми непрестано слаби, ноге отказују... сво тело постало је малаксало. Ипак сам принуђен да још служим многим члановима нашег манастира и онима који нам долазе. С благодарношћу се сећам како ме је о. Борис пре 40 година подигао из постеље и научио ме да ходам. То је било тако давно, но љубав не умире.

О, какву је високу вредност достигао наш манастир. Он расте. Имамо веома доброг игумана, добру братију, прекрасне сестре. У овом часу има нас 11 различитих националности. Долазе нам са свих континената, углавном из Европе. Моја књига о пр. Силуану преведена је на многе језике и превођења се настављају. Постоје два превода мојих књига на арпаси; постоје одломци и на јапанском.

У Токију упарохији постоје два човека – једноме је име Силуан, другом Софроније. Има их и на Корејском језику.

Скоро 66 година покушавам да сазнам дан своје смрти. До сада нисам добио ни један одговор. Али ипак се спремам свестан неминовности свог одласка одавде.

Нека вас Господ чува, драги моји и нека вам да вечно спасење.

Сада вам шаљем свој ускршњи поздрав.

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Ваш одани
Софроније – Тати.

Свето-претеческа обитељ
6 фебруара 1992 г.

Дубоко поштовани оче Борисе, драга матушка Наталија.

Пре неколико дана Старац је примио матушкино писмо и, тек вечерас, честитку оца Бориса. Пошто њему све претставља тешкоћу – он лоше види, лоше чује, инепрестано савладан слабошћу и разним болестима – замолио је мене да напишем одговор на ваше топле речи.

Старац је дубоко дирнут вашом љубављу, која верно живи и не умањује се већ толико година, не гледајући на толико растојање које вас дели, јер за молитвени дух и време и простор губе своју разарајућу силу...

Што се мене тиче, подробно сам Старцу испричао о свом странствовању по благодатној и тужној русији коју сам заволео свом душом. Он се нарочито обрадовао што смо се срели и упознали. Ја такође желим да вам благодарим за дивне тренутке које сам провео у вашој удобној и уређеној кући.

Толико сам раније од Старца слушао о вама, а овај сусрет је био истинска радост и Божјиблагослов; и од тада са живим осећајем и љубављу помињем вас и ваше најрођеније у молитви.

Овде је – Слава Богу све добро. Не гледајући на премноге тешкоће манастир расте: нас је сада 27 и 13 националности... И Старац, при свој његовој и болести, надањује нас за пут вечног спасења: он нас једанпут (понекад двапут) недељно сабира и води духовне беседе на разне теме. То нас и обједињује и укрепљује да разумно носимо монашки подвиг, толико тежак у наше време. Старац стално долази на Литургију (код нас се она служи четири пута недељно) и причешћује се, али се брине да због ногу и опште немоћи неће моћи да служи. Он свакодневно говори о вама с великом љубављу и помиње вас као истинске другове и браћу по духу. Тако, пребивајући у овом бесмртном савезу љубави и молитве, љубим вас светим целивом у Господу нашем Исусу Христу.

Ваш недостојни јеромонах
Серафим

Увек вас имам у своме срцу, иако готово уопште не пишем. Радујем се што сте видели двојицу мојих монаха: о. Симеона и О. Серафима.

Целивам вас с великом љубављу, пре свега, а затим и многобројно потомство.

Молим Бога – за дар љубави према вама – да би оно сачувала свој вечни карактер по својој природи.

Ваш, као и увек и заувек
Тати – Софроније.^{44[44]}

---

^{44[44]} Последње писмо о. Софронија. Писмо је његово, а написао га је његов келијник, јеромонах Серафим.

Д О Д А Т А К

СЕРЕЖА СТАРК

“19 фебруара 1940 након дуже болести тихо је отишао Господу у 10-ој години живота СЕРЕЖИК СТАРК”

Обична умрлица у новинама... Онај ко није познавао тог дечака – прочитавши, заставши на тренутак, помислио је: “Јадни дечак, још је врло млад... само 9 година”. Они који су се случајно срели с породицом о. Бориса Старка и знали СЕРЕЖИКА, с искреним саучешћем помислили су: “Како? – то је син тог младог свештеника, то је весело, здрав дечко с блиставим очицама? Баш тужно! И каква је то била болест?”

За оне који су имали срећу да ближе познају тог дечака с блиставим очима, који им је подарио читав свет лепших, виших осећања, речи умрлице тешко су потресле њихова срца страшном жалашћу и болом, но у исто време отвориле су, пред њима, завесу која нас одваја од небеског, оностраног света, где је отишао необични дечак...

Имала сам срећу да га добро познајем, да га волим, и срећу да осетим његово дечије поверење и привезаност и такву не-дечију деликатну пажњу.

Сећам се нашег првог сусрета у јулу 1939 г. Сунчани летњи дан у Еленкуру. У великој трпезарији руске колоније на брзину покривени столови, свуда бука, лупа ножева, виљушака. У широм отвореним прозорима блистало је сунце; у даљини, у сивој измаглици – еленкурски хоризонт. Ја тек што сам стигла и стојим између столова разговарајући са оцем Борисом. Изненада у крајњем окну кроз које допире вика деце која играју фудбал, појављује се весела тамна глава с необично сјајним, веселим очима, хватајући се за прозорску даску препланулим рукама.

СЕРЕЖИК! Силази одмах! – виче о. Борис. – Колико пута сам ти забранио да се вереш на прозор! Сијајуће лице хитро ишчезава.

Како смо се спријатељили, зближили – не сећам се. Ускоро је он код нас био као код куће. Тражећи дозволу да шета са мном и са мојим сестрићима, одлазио је из колоније и појављивао се код нас увек рано изјутра, када нисам била готова и соба неуређена. Тук-тук-тук на капију. “Ко је тамо?” У отвору се појављује свеже умивено дечије лице, тако умилно... тек што се осмехнуо – не могуће да га не пустите, мада се мора и под почистити и журити у колонију... А СЕРЕЖИК је у једном трену већ у све три собе, све разгледа и под кревет завирује: нешто је занимљиво видео, и на таван трчи, и некакву сломљену гвожђурију је пронашао имоли дозволу да је узме – и ништа се не може одбити и не можете се расрдити на несташлук, када видиш те блиставе очи, ту обезоружавајућу дечију поверљивост.

Веома је волео да шета са нама. К нама га је привлачило то што ми са својом породицом шетамо, не као колонија, привлачила га је велика слобода, привлачио га је мали бицикл на коме се на смену с мојим сестрићима возио и, на мој велики ужас, летео без кочица да разбије главу, раширених руку, пламених очију, с невероватним одушевљењем и жаром. Привлачило га је и то што је код нас осећао нешто своје, рођено – црквено. Знао је да је мој отац свештеник. Знао је, осећао, да и ја такође мислим, верује, на исти начин као и његови родитељи.

Ускоро је и седео код мене на коленима. Једном ме је загрио свом снагом око врата – и целивао. “Ти си добра!” – срце ми је застало. Десло се тако да је моје мето за ручком било на крају стола, насупрот о. Бориса, његове жене и СЕРЕЖИКА, који је увек седео између родитеља. Упитала сам због чега не седи за дечијим столом. И тада сам сазнала... да он већ неколико година не једе месо, и, у колонији, родитељи су га позивали за сто одраслих да би избегли неспоразуме. Јео је кромпир, поврће, воће, макароне и, очито, постио ако је у кромпиру био умак од меса.

Његова мајка ми је испричала историју његовог одрицања од месне хране. Било му је не више од три године када су му на Божић, на јелки, поклонили много чоколадних животињица и кекса у облику зечића, јагањаца и тд. СЕРЕЖИК је волео слатко и чоколаде, као и сва деца, али животињице није јео: он их је брижно издвојио од другог кекса, склонио у кутију и покрио ватом. После неког времена био је с мајком у куповини и, пролазећи поред месаре, у питао: “Шта је то месо?” Требало му је објаснити. Вративши се кући на доручак, он је одлучно одбио јело од меса. Никакви наговори и молбе нису вределе. Од тада никада више није јео месо. То није била одвратност према месу, већ принципијелна одлука. До тада је СЕРЕЖИК веома волео

шунку и телетину. Једанпут је питао: “А шта је шунка – такође месо?” – “Да” – “Баш мије жао, ја сам је баш волео-“ И више никада није пробао.

Рибу је јео. “Због чега ти једеш рибу, а месо не једеш? Риба је такође жива?” – говорили су му. СЕРЕЖИК је одговарао: “Риба не дише ваздух”.

Родитељи су се бојали да ће ослабити без меса, трудили су се да га преваре. Дуго су га уверавали да се хреновке праве од рибе или од некаквог “морског коњића”, који живи у води и не дише ваздух. Најпре је поверовао, али када је сазнао да су хреновке такође месо, горко је заплакао и укорио родитеље: “Због чега сте ме обмањали?”

Једном је СЕРЕЖИК након Литургије у Цркви у ул.Дарије био у гостима код о.Никона (Грева).Отац Никон дао му је велику банану. СЕРЕЖИК је седео, гледао банану али је није јео и није је дирао. Неколико пута су га нудили. На крају га је мајка питала: “Због чега не једеш банану?” Он је одговорио: “Ви ме опет обмањујете: Она је била гусеница, и њој су откинули ножице...”

Не, то није била одвратност према месу, то је била љубав пема свему живоме, према свему што “дише ваздух” и има право на живот. Али, уз то СЕРЕЖИК је већ тада знао да монаси никада не једу месо, и у правом смислу то је било монашка одлука. Чврсто, свесно лишавање меса. Не вегетаријански, већ монашки поглед: риба се може јести, пошто је Спаситељ јео рибу.

Сусрет с о. Никоном одиграо је велику улогу у СЕРЕЖИКОВОМ животу. То је био први монах са којим се он зближио и који је постао његов духовни отац. Како је мали дечак схватио монашки пут, како је он себи објаснио монаштво? Само Господ зна. Али одлука да постане монах појавила се код њега природно, и никада ни о чему другом он није маштао, не мењајући своје одлуке, како то деца чине. Он је говорио својим родитељима:

“Ја вас веома волим, а ипак ћу од вас отићи.”

И ту своју одлуку он је чувао у дубини свога срца, не говорећи о њој – као што није говорио због чега не једе месо. Страшно га је притискало ако би га о томе питали или уопште обраћали на то пажњу.

Назвали су га у част великог подвижника и наставника руског монаштва, али му је најближи од свих светих био преподобни Серафим. СЕРЕЖИК је био сасвим мали када му је мати испричала житије преподобног. Од тог часа он је стално говорио:

“Ја хоћу да будем као преподобни Серафим. Ако је преподобни Серафим јео једну травку, због чега ја не могу? Ја хоћу да будем као он!”

Све то није сметало СЕРЕЖИКУ да буде весело, живахан, дечак пун животне радости, несташко – и то како несташко. Довољно је било видети његово округло весело лице, видети његова издерана колена, руке у цеповима, што је било строго забрањено. А у цеповима чега све није било! Сваког блага од каменчића, шрафића, запушача, конопца – прави дечији цепови. И очи, такве очи – сјајне, веселе, искричаве. У њима – и унутрашња светлост, и живот, и дечија радост. Али његове шале биле су само шале. Никада ничега лошег у њима није било.

Са седам година СЕРЕЖИК је кренуо у руску гимназију. Сви су га тамо знали као веселог несташка, кога су из клупе не једном избацивали због несташлука – али сви су га волели. Бивши гимназијалци сећају се како се он шалио на путу у аутобусу, како се добацивао ранцем с другим дечацима. Кондуктери аутобуса сви су га знали и волели, јер није било могуће не волети га.

И ето, у души тог веселог, пуног радости детета дубоко и јасно запечатио се закон Христов, закон Љубави и Правде. У животу за њега све је било јасно. Да – да. Не – не. *А шта је више од тога, од злога је (Мт. 5,37).*

До примања свештеничког чина о. Борис је с породицом живео у једном од предграђа Париза, у великом стану. СЕРЕЖИК је често виђао на улици просјаке, који траже милостињу, с надом гледајући у прозоре кућа и станова. Видео је да су понекад са тих прозора сиромашнима бацали новац. То он није могао да издржи. Због чега бацају новац? Због чега терају сиромашне да се сагињу. Колико пута је стрчао низ степенице, да би дао сиромашнима, или да покупи и да им да оно што су други бацили. Питао је своју мајку: “Можемо ли позвати код себе просјаке на ручак? Због чега ти код нас позиваш људе који су сити и добро обучени, а не зовеш сиромашне, којима је то јело уистину потребно?” Како је тешко одговорити на то питање.

СЕРЕЖИК је веома волео сиромашне. На Ускрс у цркви је тражио допуштење да се загрли са свим сиромашнима на степеништу и страшно се разочарао што му то нису допустили,

озбиљно се наљутио и није разумео – због чега? Животне неистине, неправда наших поступака дубоко су га болели.

Због чега у подворју (Свето – Сергијевског богословског института) након опроштајне вечерње службе тако лепо сви траже један од другог опроштај, а ако затим сретнемо познанике или чак рођаке, од њих не тражимо опроштај. Због чега се код куће, на подворју, код о. Никона пре јела чита молитва, а код познаника се просто седе за сто? Због чега не можемо и код њих прочитати молитву? Њему је било јасно да када се молитва прочита, када баћушка благослови храну, она постаје укуснија.

Након што је о. Борис постао свештеник СЕРЕЖИКА је љутило што сви не долазе по благослов код тате, већ се неки с њим рукују као са обичним човеком, а тата је СВЕШТЕНИК.

Једанпут, док још о. Борис није био свештеник, када је СЕРЕЖИКУ било свега 5 година, Старкови су после ноћне службе у Цркви у ул. Дарија намеравали да оду до рођака. СЕРЕЖИК готова сва јаја је поделио сиромасима, а једно владици – митрополиту. Отишли су код рођака. Ускршња трпеза, цвеће, свечане хаљине, весела лица... СЕРЕЖИКУ то није било довољно. Он је ипак очекивао молитву, очекивао је “Христос воскрес”. Без тога му је изгледало немогуће да седне за сто. Али нико се није сетио да запева молитву. Тада је малени, петогодишњи дечак дошао до свог места за столом, ставио песничнице на сто и запевао: - Христос воскрес из мртвих. Бучно весеље одраслих је утихло, сви су заћутали. Он је отпевао до краја; као да ништа није било, весео и радостан је сео за сто и почео да разговара. За њега је Христова светлост сијала увек, освећивала и испуњавала све кутке његовог домаћег детињег живота.

Његова вера била је једноставна и снажна. Увек се чудило што када је болестан зову доктора:

“Због чега? Треба се само помолити или позвати у помоћ неког светитеља – и све ће проћи!”

Тако је он говорио, и познат је случај када се на молбу своје мајке помолио за себе и за своју болесну сестру. То је било уочи празника Уласка Господњег у Јерусалим. Оба детета имала су високу температуру и болело их је грло. СЕРЕЖИК се помолио, како је обећао, и следеће јутро обоје су били потпуно здрави и били су на Литургији.

С црквеним животом СЕРЕЖИК се сродио рано, прислужујући у Цркви у улици Дарија, увек с љубављу и радошћу одлазећи у цркву. Прислуживао је заједно с оцем. Било му је 7 година, када је о. Борис на дан св. Александра Невског посвећен у чин ђакона. Како је СЕРЕЖИК то доживео. За време Литургије он је стајао на првом клиросу одакле се све добро види. У олтару је био бладика Владимир Ницки, који је обратио пажњу на то блиставо дечије лице и упитао:

“Ко је тај дечак с тим анђелским лицем?”

Читав дан СЕРЕЖИК није одлазио од оца, хтео је да седи десно од њега. То је био не просто тата – “Папик”, већ тата – духовно лице, свештено, црквено.

Када је о. Борис постао свештеник СЕРЕЖИК је увек прислуживао у Цркви. Како је дирљиво и умилно било видети их заједно! Висока фигура о. Бориса – и одмах мала фигура у стихару, црна глава, уздигнут дечији профил, пажљиве, озбиљне црне очи. У цркви у тим очима није било ни сенке уобичајених шала. Када сам упознала СЕРЕЖИКА, увек ме је поражавала та промена која се дешавала у њему за време богослужења. У његовом прислуживању у олтару није било никада несташлука, који се често, на жалост, види код деце која дувају кандило, или се играју с црквеним свећама. Не, СЕРЕЖИК је увек прислуживао са страхопоштовањем, с нарочитим, до краја озбиљним изразом лица. То је била не спољашња дисциплина, већ унутрашњи осећај, непрестана молитва. Он је осећао Бога, ходио пред лицем Божијим. У Цркви је за њега све било свето, све преиспуњено чудесним редом и лепотом. И он је у свом стихару, заједно с татом, чинио частицу тог хармоничног склада, учествујући у богослужењу и са свим дечијим усрђем служио Богу.

“МИ с татом служимо” – говорио је. И то му није сметало да после службе, изашавши из цркве, почне да се шали, да трчи, да свуда налази нешто занимљиво, да се са свима, с којима је то могуће, поздрави, поразговара, натрпа у џепове све и свашта што нађе.

У Цркви се никада није досађивао. Још као мали он је престајао дуге великопосне службе. Престојао је, не седајући, не померајући се. Његова мајка причала ми је како је једном, када му је било 5 година, била с њим у Цркви за Марију Египћанку. Неколико пута у току дуге службе она се сагнула према СЕРЕЖИКУ предлажући му да седне. Он је одбио. На крају је рекао

мајци: “Ја се уопште нисам уморио. Ја увек у Цркви говорим Исусову молитву, и ја не примећујем службу!”

Он је говорио Исусову молитву! “Господе, Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме грешног”...

То, што многи с муком, с напором, са сузама траже и стичу годинама – та ризница молитве, молитвени уздах – имао је петогодишњи дечак...

Где је научио Исусову молитву? Ни отац, ни мати, никада га нису томе учили. У њиховом дому дуго је боловала и умрла Сережикова бабушка, вољена “Букочка”. Сережик је слушао разговор о. Бориса с бабушком о Исусовој молитви, видео да се и тата сам моли са бројаницама, и све је то запамтио, скупио и чувао у свом срцу. Он је и сам желео да има бројанице, и једном у подворју, где је он био љубимац свих студената и јеромонаха, рекао је своју жељу о. Сергеју Мусину – Пушкину. Он је имао мале бројанице од 20 куглица, направљене од остатка великих бројаница. Те бројанице Сережик је добио на дар и сав радостан пожурио да их покаже родитељима. Мајка није хтела да се он моли са бројаницама, бојећи се нечег спољашњег у томе. Вративши се кући она је од Сережика узела његове бројанице и окачила на ексер код икона. Сережику нису дозвољавали да с њима излази из собе. Али их је понекад када се молио узимао. Понекад су га затицали пред иконама са својим бројаницама: стоји, моли се, затим их поново веша назад на ексер.

Често га је у метроу, у аутобусу мати видела да шапуће молитву. Очи озбиљне, усне шапућу; бојаница нема, само палцима пребира. Или узима из џепа карту метроа, које је он скупљао, и њима одбројава Исусову молитву. Он се уопште молио задивљујуће ватрено и разумљиво. Када му је умрла бабушка (било му је 6 година) први пут после њене смрти када је стао на молитву – с муком је могао да преведе бабушку из реда живих у ред умрлих. Он је молећи се за живе додавао и бабушку. Али када је почињао молитву за упокојене, застајао је и просто није могао да се помоли за бабушку као за умрлу. Загњури се у јастук, заплаче, затим опет стаје на молитву, затим опет дође до тог места – и опет стане.

У молитви за упокојене Сережик је једноставно и стварно познавао душе умрлих људи. Једном је био у цркви за време сахране и чуо је како тамо помињу “рабу Божју Катарину”. Он је унео њено име у своју молитву и никада није заборављао да је помиње. Нешто касније родитељи су га упитали: “Због чега се ти молиш за њу? Да ли си је знао?” “Како да нисам?” – одговорио је Сережик. “Срели смо се једном у улици Дарија.”

Од тог часа и његов отац је унео у свој помјаник !рабу Божју Катарину”.

Када је Сережик постао дечко, то јест почео да пости, дешавало се да се после причешћа сасвим промени, Он, тако весело, живахан, постајао је ћутљив, нисаким није разговара, одбијао је да пије белу кафу, да доручкује. Одлазећи до прозора, некуда је озбиљно гледао, тако тих и ћутљив. Позивали су га за сто, питали се шта је с њим. Једном је мати чак питала о. Никона, Сережиковог духовног оца, шта то значи. “Оставите га, не брините” – рекао је о. Никон.

Сережик је веома волео да црта. Нећу рећи да је он добро цртао. Све што је он цртао било је врло примитивно, чак и за његов узраст. Али, интересантно је то ШТА је он цртао, ШТА га је привлачило и занимало. Гледала сам све његове цртеже, ишаране понекад ишкрабане свеске. Свуда Цркве, крстови, гробови, свештеници и често – слике из свештене историје.

Јасно је како је он све примао и представљао себи живо, реално. Забранили су му да црта Спаситеља – јер је нелепо цртао људска лица, али ипак постоји цртеж Распећа. Сачувана је велика слика Уласка Господњег у Јерусалим са свим детаљима јеврејске гомиле. Деца с палмовим гранчицама, дрвеће, човек који се попео на грану палме.

... Људи иду по путу, и велика радост се осећа у овим једноставним фигурама. А на самом крају цртежа, десно, виде се глава и ноге магаренцета и велики сјај Онога Који седи на њему. Ту Сережик није смео да изобрази Христову фигуру. Више од свега ми се свидео цртеж Успења Божје Матере. Очито је са каквим је живим уображењем рађен тај цртеж. Апостоли су се сакупили око Тела Мајке Божје, виде се остаци облака на којима су долетели; ту је и неверујући богохулник који се ухватио за одар Богородице; његове руке су одсечене и остале су на одру, крв тече. А над свим Спаситељ на небу прима у загрљај Душу Божје Матере.

Упоредо с тим духовним садржајем налазе се и они простији, дечији: куце, разне животињице. Како је волео животињице! Имао је цео заветни ковчег вољених играчака: мишева, зечева, куца, коња. Веома их је волео, и понекад их је све раширио на столу и играо се

с њима. Најдражи му је био Јашка – велики плишани мајмун, немогуће искрзан и похабан. С Јашком се СЕРЕЖИК никада није растајао, волео га је, спавао с њим и одвојио се само у време болести пре смрти. Последњу годину СЕРЕЖИКОВОГ живота, лето 1939 године, о. Борис је са породицом провео у дечијој колонији у Еленкуру, у по лепоти чудесном месту. Тамо сам се и упознала и зближила се са њима, упознала сам СЕРЕЖИКА и спријатељила се с његовим родитељима. Као што сам рекла, много времена проводили смо заједно. СЕРЕЖИК је почео да ме зове “тета” и да ми говори “ти”, примивши ме с поверењем и једноставно у свој род.

Никада нећу заборавити два-три дана, које је он провео са мном. То је било његово прво раздвајање од родитеља.

Смутно, немирно време. У ваздуху је висила опасност од рата, страшна атмосфера се осећала околу. Обавезе су позвале о. Бориса у Париз. Жена није хтела да га напусти у тако неспокојно време, а у исто време морала је да оде код лекара. Оставивши ми децу, о. Борис је са женом отишао у Париз. Ми смо их одвезли аутом. Деца су махала све док позната лица нису ишчезла у даљини. Верочка ме је пољубила, загрлила, што ће ноћас спавати на мамином кревету, и потрчала је у колонију код својих другарица. СЕРЕЖИК је рекао да неће или у колонију, већ да ће остати са мном и да хоће мами да напише писмо, на маминој хартији и коверту. Стигли смо код мене. Села сам с књигом, а СЕРЕЖИК је сео за сто и припремао се да пише писмо. Преко књиге сам погледала на њега. Коси зраци сунца сијали су кроз прозор. Сагнута тамна глава, оковратник морнарске блузе; уста помажу писању, очи блистају, образи румени од труда и преживљавања. Са правописом ствар није пошла за руком. Донео ми је да проверим грешке. Запамтила сам његово писмо: “Мила мамице! Како си допутовала? Како је тата допутовао? Када сам вас пратио, ја сам се с поља смејао а унутра плакао. Пишем код тета Тање, само код ње налазим утеху свом болу...”

Ту је било решено да се писма пишу сваки дан. Следећег дана он је дошао код мене, сео за сто и написао: “Драга мама!” Али даље није ишло – време је било тако лепо, боље да се иде у шуму. Тако је то “Драга Мама” и остало у мом блоку.

Кроз два дана родитељи су се вратили.

Објава рата нас је затекла у Еленкуру. Људи с породицом, људи који су се старали о деци с бригом су се питали где да сместе децу, где да их одведу, где на зиму да уче. Доносили су и одбацивали решење више пута дневно.

Ускоро ме је судбина одвојила од породице Старкових, задуго. Они су отишли у дечију колонију Вилмуасон. Најпре су живели у бараци у шуми, зими су долазили у велики топли дом у колонију. Деца су кренула у француску школу. До тада као што сам рекла, СЕРЕЖИК је учио у руској гимназији, али је говорио француски сасвим добро. Те године је прошао са одличним. Неколико пута је добијао медаљу и био је тиме веома задовољан. Тањечка (стара гувернанта његове мајке) обожавала је децу и за сваку медаљу даривала је СЕРЕЖИКУ паре. Тако је он сакупио 10 франака, спремио их у посебу кутију и решио је да их сигурно поклони дедушки, да би он себи купио доброг вина.

Те јесени био је, као и увек весео, пун живота, живахан. Трчећи из школе, качкет је подигао на потиљак, капут раскопчао; образи румени. Завежљај с књигама лети на једну страну, капут на другу, прсти од мастила, очи блистају. Пред вама је весео, живахан, здрав дечак – мио, добар дечак.

Дешавало се и да не послуша, погунђа, да се посвађа с Верочком – али не често. И што је то у поређењу с том умилношћу и љубазношћу који су сијали у његовим очима и обасјавали сваког кога сретне.

Те јесени ми је написао писмо. Ја сам проживљавала тешке, тужне дане: отац ми је умро. СЕРЕЖИК је то знао и својим топлим срдашцем желео је да ми изрази саучешће. “Мила тета Тања! – писао ми је. Ако ти је лоше дођи к нама, ти знаш где ми живимо, а ми ћемо се теби обрадовати.” Мали, златни дечак, он ми се и обрадовао, када сам на један дан дошла код Старкових. И обрадовао се и помолио се са мном на заупокојеној Литургији, коју је о. Борис одслужио за мене. Тада сам последњи пут видела СЕРЕЖИКА, како прислужује оцу у белом стихару, с кадионицом у рукама.

Он се разболео на Крштење ујутру је прислуживао на Литургији, и неко је рекао мајци: “Како је необичан данас израз лица имао у току службе”.

У току дана температура му се попела на 37,5; он се жалио на ухо, жлезде иза ушију су му отекле. Изгледало је као ситница, али температура је нагло расла, открило се запалење плућа. Две недеље је боловао код куће. За све време температура је била веома висока, и мало је опала. Један је налазио менингитис, други – упалу плућа од неких бацила. Сумњали су на стрептококе, на бактерије, правили бескрајне анализе, које ништа нису откривале и све смућивали. Након 15 дана болести доктор је рекао да је ситуација озбиљна и саветовао да Срежика одведу у болницу.

Сви житељи дома у Вилмуасону волели су Срежика, сви су стрепели због његове непознате болести. Када се пронела вест да га одвозе у болницу, у ходницима, у вратима његове собе нагрнули су многи са жељом да помогну, из саосећања или само да виде милог дечака. Он је лежао у своме кревету, знао је да га одводе и некако је сасвим спокојно то примио, ту вест. До тог дана он се узнемиривао због своје болести, пошто су од њега скривали његову високу температуру говорећи, када он пита – 38 уместо 40. Али од тога часа као да је схватио да је његово стање веома опасно, и потпуно се томе покорио. Одједном је он почео гласно да се моли, да пева вечерње. Било је око 6 сати увече.

“Господи, возвах к Тебе, услиши мја, УСЛИШИ мја Господи!” – и опет: “Господи, возвах Тебе услиши мја!”

У рукама је стезао крстић. Било је нечег дирљивог у тој молитви, да су сви који су слушали у ходнику, код врата, плакали. При одласку Срежик се трудио да свакоме каже неку ласкаву реч, да покаже пажњу. Молио је да не забораве да нахране куцу Жућка.

У болници су га сместили у посебу собу. Увече, по пропису болнице, родитељи су морали да се врате кући, остављајући га самог. Срежик се покорио томе једноставно и смирено. Схватио је да је то нужно. С њим је била мила, добра сестра, католичка монахиња, која га је, као и сви, заволела, и када је он замолио давала му је да држи њено Распеће.

Тако су протицали дани у болници. Ујутро су родитељи долазили, проводили дан, увече се опраштали, растајући се на дугу, немирну ноћ. Висока температура трајала је и даље, увек око 40. Једно вече Срежику је постало веома лоше, срце је ослабило. Сестра је рекла родитељима да је боље да остану преко ноћи код њега, јер она није сигурна за ту ноћ. У собу су унели диван за родитеље. Када је Срежик видео тај диван, он је схватио да су тати и мами дозволили да остану с њим преко ноћи и, окренувши се према сестри, с пуним очима суза јој рекао: “Хвала! Ја нећу НИКАДА заборавити шта сте учинили за мене.” Ујутро се срце опет опоравило. Следеће ноћи родитељи су морали опет да оду. Сестра је рекла: “Те ноћи ништа се неће догодити”. И Срежик их је спокојно испратио, као да је знао да још неће од њих отићи. Његова мати се бојала да ће он у бунилу говорити на руском, тражећи нешто, и да га сестра неће разумети. Због тога га је саветовала да без њих говори на француском. Тако је он и чинио. Сестра је касније причала да се у дуге, мучне сате бесанице Срежик молио наглас. Молио се на руском својим речима и учтиво јој је објаснио: Ја се молим на руском, због тога ви не разумете. Понекад се молио на француском, и она је слушала како се он моли за све војнике, који су у рововима, за све у невољама, за све, којима је хладно, који су на путу, за рањене. Затим већ на крају болести, он се на самог себе сажалио и заплакао: “Ја сам се у рањеног војника претворио”.

У болници сестра га је неговала из све душе, борећи се с болешћу, али како је он страдао, јадник, од тог лечења! Од њега није остало ништа, само кости, сав је био испијен температуром, ишаран убодима. Сестра је рекла да се не сећа да је неко добио толико убода. Од болести Срежик није толико патио, већ од лечења – веома, и када се сестра појављивала са шприцем или са горким леком, он би, да не би јаукао, чврсто стезао у рукама Распеће, молећи се непрегнуто и затим се покривао и тако није јаукао.

Током читаве болести, која се наставила током 32 дана, температура се ретко спуштала испод 40, долазећи и до 41,8. Шта све нису чинили доктори да би спустили температуру. Сви уобичајени начини нису давали резултата. Тако се, на пример, после хладних облога температура није спуштала, већ се подизала још више. Сестра је немоћно ширила руке.

Сережика је прегледало 9 доктора. Једном знаменитом дечијем лекару (проф. Вејл-Алез оснивача дечије болнице) писали су из Париза. Сви покушаји доктора су пропадали. Све што је било у људској моћи било је учињено да би га спасили. Али, Господ је очито одлучио другачије.

Последњих 15 дана Сережик се причешћивао свакодневно. Био је свестан до самог краја, понекад је бунцао, али је све време свега био свестан. Причешћивао се сваког дана с посебном побожношћу. Тако је желео причешће, тако се спремао за њега! Веома га је мучило то што не може да се сети својих грехова – температура га је ометала. Отац Борис почео је да га причешћује као болесника, без исповести, и то га је умирило: “Сада ме тата причешћује без исповести, значи више намам грехова.” Једанпут је рекао: “Биће ми тако добро код Бога!” – и одмах додавао мајци: “Само ти не плачи”.

Једном је у сну видео преподобног оца Серафима. Пробудивши се, испричао је како је преподобни Серафим дошао до његовог кревета и скинуо му температуру, која га је толико мучила. Заиста, од тог дана доктори су укинули горке лекове.

То је било најмучније у његовом лечењу. Једанпут је патећи од бола, Сережик рекао својој мајци да су мученици када су страдали мање патили, јер су страдали за Христа. И мати је схватила његову мисао: они, мученици, када су страдали чинили су то због Христа, а он, Сережик, за самога себе, то јест због свог здравља страда. Мати му је рекла да и он може своје страдање некако принети на жртву Богу, трпети Христа ради. Сережик је одмах уловио ту мисао и умирио се, спреман да трпи. Малени деветогодишњи дечак! Али, јавља се преподобни Серафим и избавља га од сувишног страдања.

Други пут не у сну, већ на јави преподобни Серафим га је подржао: Ја знам да је преподобни Серафим овде! Ја га не видим, али осећам да је он овде”.

Задивљујуће је да су, каода су се договорили, другови и они који су му били блиски, преживљавајући свим срцем његову болест, доносили и иконице и разне светиње баш од преподобног Серафима. Послали су му велику слику са каменом преподобнога, други слику – на том камену на коме се молио преподобни Серафим. Тај камен Сережик је и у руци држао и испод јастука и целивао га припијајући га себи. Доносили су му свету водицу, донету из Русије, из саровског извора. Послали су велику слику са мноштвом честица светих моштију. Све су га те светиње окруживале.

За њега су се молили, може се рећи десетине људи. У колико Црква су га помињали, молећи се топло, на коленима, са сузама. Колико људи је захватила и преокренула та болест, та невероватна борба живота и смрти у маленом дечијем бићу и велика борба и победа дететовог духа над земаљским мукама. Ја не преувеличавам када кажем да су не само блиски, већ и страни људи, који нису познавали Сережика, преживљавали оштро све стадије његове болести, бринули се о његовом здрављу, старали се да добију последњи извештај.

Сви ми који смо преживели те дане никада нећемо заборавити то време, тај молитвени полет у који смо се здружили молећи се за Сережика.

А како се он сам молио! С каквом је усредсређеношћу држао у руци крст, склањао га и подижући покривач гледао на њега молећи се. У тим тренуцима говорио је родитељима: “Не обазирите се на мене”. А они нису знали да га питају за шта се моли, о чему размишља.

Једном је бунцао и говорио чудесне ствари, као да му је дато да види и схвати оно што здрави људи не виде и не разумеју. Поред његовог кревета висио је велики портрет покојне бабушке. Једном га је радосно пољубио, као да ју је видео: “Бакице мила, ми смо к теби допутовали”...

Други пут касно увече све је узнемирио због једног дечака из колоније зовући га по имену. То је било док је лежао код куће, у Вилмуасону. Дечак се налазио у истом ходнику, две собе даље. Сва су врата била затворена, деца су давно заспала. Сережика су умиривали али они није хтео да се умири: “Треба видети шта ради Баранов! Погледајте Баранова!” Да би умирили болесника, неко је отишао у спаваоницу. И шта? Заиста, сва су деца спавала, а Баранов је пао с кревета и наставио да спава на хладном поду између зида и ормана.

Пре преноса Сережика у болницу у 6 сати увече, он је изненада почео да говори мајци: “Како ми је добро! Какво је данас светло! Како сунчано! Због чега си навукла завесе када је тако светло”? Мислећи да бунца мати му је рекла да је сада већ вече, напољу је сасвим тамно, али како је Сережик наставио она је, на крају, открила завесе и капке, показујући му зимску ноћну тмину. Сережик је у недоумици погледао црно окно: “Ах, то није то! Зар ти не видиш

каква је светлост околост?!” У тај час је дошао отац Лав и ушао у собу. СЕРЕЖИК се њему обратио: “Оче Лав, ви видите ову светлост. Мени је тако добро”.— “Да, да мили светлост! И слава Богу да је теби добро.” Те речи су га некако умирале.

А ево још необичнијег случаја: увече, када су га одвезли у болницу, мати је вративши се из болнице седела сама у својој соби, када се одједном са зида откинула и пала СЕРЕЖИКОВА фотографија. Она се осврнула. Одједном је са другог зида пала друга, трећа... За неколико часака, без икаквог видљивог узрока, пало је 5-6 његових фотографија, а остале су остале да висе на свом месту. Можда је то било случајност, али у том часу мајци је то било непријатно. Ујутро су се родитељи вратили у болницу рано. Нико није видео СЕРЕЖИКА од прошле вечери, осим болничарке, нико није могао да му исприча о том догађају, али када је видео мајку насмешио се и одједном рекао: “А слике – колико је попадало!”

Други пут, као да некуда гледа, рекао је: “Ево иде црни кастофалк!” – “Да ли пролази поред, СЕРЕЖИК?” – упитао је о. Борис, задржавајући дах. “Да, поред.” Следећег дана су сазнали да је у тај час умрла њима позната девојка у Паризу.

На крају он је стално тражио крст. Давали су му један, па други крст. “Не, не, не тај! Знаш да за мене постоји још један слободни велики крст!” Родитељи су схватили о каквом крсту се ради. Упордо с тим необичним речима некада су се чуле и обичне, дечије речи: “Још нисам научио таблицу множења!” Затим је, не у бунилу, рекао: “Жао ми је само једно; хтео сам да школу завршим.”

Да ли је знао да умире? Сигурно је то знао! Он је одлазио из света, љубио је свет, опраштао се са светом, али је одлазио некако величанствено, једноставно, с дечијом поверљивошћу и вером у Бога, с молитвом и крстом, као подвижник.

А волео је свет. А највише на свету волео је тату и маму, своје најближе – рођаке и пријатеље, куцу Жућка, маче, волео је своје играчке. У болници, када је био сасвим без наде у оздрављење, пожелело је да се поигра са возићем, који му је поклонила тета. Отац Борис му је на болничком столу пуштао возић на навијање, а он га је очима пратио и радовао се. Други пут зажелело је пиштаљку. На крају су му донели пиштаљку која му се веома допала. СЕРЕЖИК је питао да ли може да заввижди уместо да зове сестру. Добра сестра се веома обрадовала таквој пројави живота: “Но, коначно, мали мој, звижди колико год хоћеш!” Само је једанпут заввиждао. Више није ни могао од слабости.

СЕРЕЖИК је веома волео песме. Тражио је од о.Бориса да мупева: “Баю – баюшки – ано”, “Вњанки у тебе взяла ветер,солнце и орла...” Али највише је волео свете речи. Када му је било посебно тешко, он је тражио псалме: “Читај, читај, псалме!” И читањем псалама се смиривао. или му је о. Борис читао акатис преподобном Серафиму. Прочитавши га почињао је поново, а СЕРЕЖИК слуша и тихује.

Веома се мучио последњих дана. Отац Никон, дошавши код СЕРЕЖИКА у болницу рекао му је, да би га утешио и охрабрио: “Ето, опорави се, порасте, тада ће те митрополит благословити монашким крстом и даће ти име Серафим!”

СЕРЕЖИК се необично озбиљно односио према тим речима и почео је да моли да пошто неће дочекати да одрасте, да сада, не одлажући, да њему монашки крст и ново име вољеног преподобног Серафима. Он је толико озбиљно молио да је о. Никон отишао да његову молбу преда митрополиту. Владика је посебно волео СЕРЕЖИКА, бринуо се због њега и био је веома потресен том необичном молбом деветогодишњег дечака. Послао му је мали дрвени крст са Маслинске горе и сам је касније говорио са љубављу и са сузама: “Осећао сам да ће то бити његов Елеон, његово вознесење...”

Тешко је описати какав је утисак изазвао код СЕРЕЖИКА тај крст. Као да је заиста то био његов монашки постриг. Крстић је узео, стегао у песници и више се с њим није растајао. Мајци је рекао: “Само о томе не говори ником страном.” То је била његова друга, света тајна. Свима блиским он је пружао свој крст, давао да га целивају и његову руку, као да благосиља све, и важно је благосиљао. Зар би пређашњи, здрави СЕРЕЖИК дозволио некоме да му целива руку?

Када сам стигла код њега на четири дана пре његове кончине, он ми је пружио крст и рекао ми промењеним, промуклим гласом: “Он ми је дао име...” Више није могао да говори, али ја сам знала у чему је ствар и схватила сам.

Дошао је тренутак када су доктори рекли родитљима да више не могу ништа да учине. Доктор француз рекао је оцу Борису: “да је ово дете као и друга деца, можда би било још наде, али ви сами видите да је он Анђеоло... А да задржимо Анђеле на земљи није у нашој моћи!”

Родитељи су одлучили да га превезу кући, да би умро код куће. Исти дан су га и превезли (16 фебруара).

Када су га одвозили из болнице прекрстио је руке на груди: у једној руци држао је свој крст, у другој – лик преподобног Серафима; а пиштаљку су на његову молбу ставили под јастук. Више је није ни додирнуо.

Довезли су га кући, положили у његов кревет – било му је тако добро окруженом вољеним лицима, међу својим зидовима, украшеним познатим иконама и фотографијама.

Проживео је још три дана и ноћи. Отац Борис је наставио да га причешћује свакодневно. Првог дана након његовог повратка дошли су о. Никон и о. Лав. Одлучили су се да у троје учине последње помазање. Сережик је волео сваку црквену службу, молитву, а када су почели да га помазују он је на све некако са недоумицом погледао, чак се мало мешкољио. Када му се о. Никон наклонио, он је потпуно свесно рекао: “Због чега то? Ја се свакодневно причешћујем – то је много боље...”

Те речи збуниле су све. Мени се чини да је упорна молитва за његово оздрављење њему изгледала бесмислена, он је знао да умире. Свест је сачувао до самог краја. Не само свест, већ и своју нарочиту поверљивост, умиљатост, пажњу према људима. Његове последње речи, његов испрекидани гласић никада се не може заборавити.

Уочи кончине доктор је, надајући се да ће наћи унутрашње гнојно жариште, инсистирао на радиографији и Сережика су одвели аутомобилом неколико улица. Он је ишао још довољно добро и са неспокојством је упитао о. Бориса: “Тата, да ли ћете ово скупо стајати?” (Због ратних услова и недостатка горива у болници нису могли да начине радиографију. *‘прим. о. Б. Старка’*).

Но после радиографије Сережик је веома сустао, пулс му је ослабио и сасвим ишчекао. Доктору је изгледало да је нашао дубоки унутрашњи чир у плућима. Он је хтео да испумпа гној, али је следећег дана Сережик био толико слаб, па је било одлучено да се пре испумпавања начини трансфузија крви. Своју крв му је дала једна мила руска дама. Сережик је окренуо главу према њој након трансфузије и рекао: “Хвала! Вас није болело?” Срце је ослабило, дисање је било отежано. Кроз један сат је престало.

... И ево, он лежи на столу у свом белом стихару с крстом и бројаницама у рукама. Када су шили тај стихар на Ускрс те године, Сережик је изнада запитао: “А ви ћете ме у њему сахранити?” Он је био тако здрав, весео дечак, нико тада није обратио пажњу на његове речи. Али речи су запамтили и сада су их се сетили.

Он је лежао сав бео (првог дана још нису донели цвеће), и у тој једноставности и строгиности било је нечег чисто монашког.

Стихар, испод њега шивена руска рубашка, крстић, бројанице. На сточићу, код ногу – сакупљене светиње, које су му донели, аналој с Псалтирем – и спремљеном кационом, кандило, свеће. Воштане руке и његово дивно лишце, неземаљског спокојства, мира и светлости...

Сережик је умро у понедељак 19 фебруара. Сахранили су га у четвртак 22-ог. Три пуна дана и ноћи био је још са нама.

Они, који су проживели чудо та три дана, испуњених неизрецивим тајанственим присуством, никада их неће заборавити.

Неколико пута служио се помен, и многи су се сабирали око Сережика да се помоле. Ретко је о. Борис служио сам, често су долазили други свештеници, који су стизали да се поклоне малом подвижнику. Сви су га познавали, сви су га волели, за све је његова смрт била потресна и страшна несрећа. На првом помену отац Александар Колашњиков нехотице је поменуо као “блаженог отрока Сергија”. И тај назив му је остао. Не “блажени младенец”; доба младенчества отишло је од њега, од тог зрелог плода њиве Господње, али је блаженство остало.

Између помена, дању и ноћу другови и најближи читали су Псалтир. Ја сам са његовим родитељима остала до саме сахране. Колико сам пута, када су ме смењивали у читању Псалтира, са жаљењем давала књигу. Није се могло напустити га сада, није се могло отићи из те светле, молитвене атмосфере која га је окруживала. Када сам ноћу у паузи између читања легла да одахнем у суседној соби сама ми је долазила мисао: Ево лежим да одахнем, спавам, а ту поред – ова лепота. Нисам могла да испустим ретке, драгоцене тренутка. И у ноћној тишини, нарочито је добро било око Сережика, осећало се посебно невидљиво присуство, тајанствено, светло...

На неке помене доводили су децу из колоније. Једанпут је на службу дошао директор француске школе и довео СЕРЕЖИКОВ разред. Било је веома потресно видети белог дечака у стихару, који лежи са тако необичним, светлим лицем, окруженог живом децом, која су и сама мала. Он је тако добро лежао, тако спокојно и радосно се одмарао, да деци није могло бити страшно. Малишани су неутешко плакали, наивно, усрдно се крстили, брисали песницама сузе. Тешко је било гледати их задржавајући сузе.

СЕРЕЖИКА су сахранили четвртог дана након његове кончине, 22 фебруара. У сандук су га положили увече, 21-ог. На његовом лицу није било трагова разарања који би се могли очекивати након тако страшне болести с унутрашњим гнојним процесом, напротив – са лица су ишчезли сви трагови страдања, болести. Лице се променило, сијало, блистало. Био је прекрасан.

СЕРЕЖИКА су сахранили на руском гробљу у Сент-Женевјев де Буа. Из Вилмуасона сандук су довезли аутомобилом. Сакупило се седам свештеника (архимандрит Никон, о. Александар Колашњиков, о. Лав Липеровски, о. Александар Чекан, о. Димитрије Клепинин, о. Борис Старк и о. Георгије Сериков). Од аута до Цркве сандук су носили свештеници уз лагану звоњаву звона гробљанске цркве. Испред и око сандука мноштво деце носило је цвеће, венце које су донели СЕРЕЖИКУ. Велики бели цветови.

Онај ко је био на сахрани СЕРЕЖИКА Старка никада неће заборавити ту предивну службу, тај нарочити молитвени полет, лепоту и узбишеност. Гомиле народа дошле су из Париза, не гледајућина удаљеност и замор путовања. И ево гроба, окруженог руским крстовима, недалеко од миле руске Цркве са плавом куполом, под необухватном сјајним сводом пролећног неба у које су прхнуле прве шеве.

Зар је СЕРЕЖИК сам у гробу? Зар он не гледа на нас својим сјајним, просветљеним очима отуда, са тог плавог неба? Зар се не радује што се мноштво људи сакупило око његовог гроба, што сви они и многе друге душе њега ради узносе топле молитве Богу?

Његова посебна и постојана тежња к Богу која се показивала у његовом кратком животу, благодатним, свежим ваздухом замиришао је у души свих оних који су се молили за њега.

Многима који су се молили за њега и нехотице су зажелели да се моле њему...

Антонина Михајловна Осоргина
(монахиња Серафима)

П О Г О В О Р

Ономе што је рекла Антонина Михајловна Осоргина (сада монахиња Серафима) хтео сам да додам неколико објашњења, које је она пропустила. СЕРЕЖИК је био велики чувар црквеног поретка и традиције. Знао је да човека постриженог у чтеца и као таквог са стихаром, сахрањују у њему. А над њим није била извршена хиростасија у чтеца и због тога није знао да ли могу да га сахране у њему. Истина, та мисао га је занимала још раније, али када се разболео и када је постао сигуран да ће умрети, та мисао га је поново обеспокојила. Он је знао да умире и молио је да у болницу пренесу све оно у шта ће га обући, па и тај стихар. Када је видео да је мама понела све, одахнуо је с олакшањем. Када је након бурне ноћи, коју смо провели у болници на дивану, видео да су следећег јутра диван изнели, рекао нам је: “Идите... То није данас. Видите, диван су однели!”

Он је одредио да се његове ствари, играчке, књиге, поделе друговима.

Може изгледати чудно да у болници није био на рентгену; али то је било прво полугодиште рата и све још није било поправљено, а делимично и због недостатка горива сала с рентгеном није могла да се користи у фебруару.

Наш вилмусонски лекар узео је кабинет и пацијенте свог колеге који је отишао на фронт, и тамо је био читав рентген. Тај доктор се појавио у време док је СЕРЕЖИК био у болници и до болнице код њега нисмо могли. Други доктор такав апарат није имао и зато у болници нису могли да изврше снимање.

Пеницилин је био у употреби и било га је једва, јер су све дали на фронт и војсци, а цивилно становништво њиме још нису лечили.

превео:
З. Богданов